TEKİRDAĞ ÇEVRESİ PİŞMİŞ TOPRAK FİGÜRİNLERİ

Hazırlayan: Hüsniye GÜÇLÜ
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Işık ŞAHİN

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, EğitimYönetimi ve Teftişi Bilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temmuz, 2006

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ FORMU

Tez No: Konu Kodu:

Üniv. Kodu:

Tez yazarının

Soyadı: GÜÇLÜ Adı: Hüsniye

Tezin Türkçe Adı: Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri

Tezin Yabancı Dildeki Adı: Terracotta Figurines around The Tekirdağ

Tezin Yapıldığı

Üniversite: Trakya Enstitü: Sosyal Bilimler Yılı: 2006

Tezin Türü: Yüksek Lisans Dili: Türkçe Sayfa Sayısı: 130

Tez Danışmanlarının

Unvanı: Yrd. Doç. Dr. Adı: Işık Soyadı: ŞAHİN

Unvanı: Adı: Soyadı:

Türkçe Anahtar Kelimeler:	İngilizce Anahtar Kelimeler:
1- Pişmiş Toprak Figürinler	1- Terracotta Figurines
2- Tekirdağ	2- Tekirdağ
3- Malkara-Kermeyan Köyü	3- Malkara-Kermeyan Köyü
4- Kült	4- Cult
5- Gladyatör	5- Gladiator

Tarih: 28.10.2006 İmza:

TEŞEKKÜR

Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne, Tekirdağ ve ilçelerinden satın alınma ve hibe yoluyla getirilen figürinler üzerinde yaptığım araştırmalar sonunda, Hellenistik ve Roma dönemine ait olduğunu tespit ettiğim figürinlerden 57 tanesi bu çalışmada sunulmuştur.

Destek ve önerilerle bana yol gösteren Hocam Yrd. Doç. Dr. Işık Şahin'e teşekkür ederim. Figürinler konusunda bana verdiği bilgiler için Hocam Yrd. Doç. Dr. Serdar Aybek'e teşekkür ederim. Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde yer alan malzemeleri çalışmam esnasında kolaylık gösteren ve bana yardımcı olan Sayın Mehmet Akif Işın'a, Mimar Sinan Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı Sayın Doç. Dr. Neşe Atik'e Heraion Teichos kazılarında çıkan figürinlerin, araştırma konum olan figürinlerle olan benzerlik ve farklılıklarından yola çıkarak figürinler konusunda bana verdiği bilgiler için teşekkür ediyorum. Ayrıca, müzede yer alan eserlerin fotoğraf çekimlerini yapan Emre Taştemur'a teşekkür ederim.

C-4.2 ve G-2. no. lu figürinler, Ferit Halil Mutlu koleksiyonundan müzeye hibe edilerek kazandırılan eserlerdir. Özellikle bu eserler hakkında bana verdiği bilgiler için Ferit Halil Mutlu'ya teşekkür ederim. Araştırmamda yer alan 41 figürin Malkara-Kermeyan Köyü'nde bulunmuş olup bu figürinlerin çoğu koleksiyoncu Hüseyin Karalamacı'dan satın alınmıştır. Apri (Kermeyan Köyü), antik kenti ve müzeye getirdiği figürlerin hakkında bana verdiği bilgiler için Hüseyin Karalamacı'ya teşekkür ederim.

Tezimin hazırlanması sırasında maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen aileme teşekkür etmeyi de bir borç bilirim.

Edirne 2006 Hüsniye GÜÇLÜ

Başlık: Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri

Yazar: Hüsniye GÜÇLÜ

ÖZET

Rhaidestos (Tekirdağ), Thrakia Bölgesi'nde, Marmara Denizi'nin kuzey kıyısında yer alan, sonraları Resisthon, Resisto gibi adlar taşıyan ve 6. yüzyılın piskoposluk merkezi olan antik bir kenttir.

Bu araştırmada, Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne, Tekirdağ ve ilçelerinden satın alınma ve hibe yoluyla getirilen, Helenistik ve Roma dönemine ait 57 figürin üzerinde çalışılmıştır. Bu figürinlerin çoğunluğunun Malkara'nın doğusundaki Apros-Apri (Germeyan/Kermeyan Köyü) antik yerleşimi başta olmak üzere, Malkara, Heraion Teichos (Karaevlialtı), Perinthos (Marmara Ereğlisi), ve Bizanthe (Barbaros) antik yerleşimlerinden bulunduğu bilinmektedir. Buluntu yeri bilinmeyen üç figürine ve buluntu yeri bilinmeyen fakat Rhaidestos'dan olduğu düşünülen üç figürine de bu çalışmada yer verilmiştir. Çalışılan tüm figürinler yüzey buluntusu olarak müzeye getirilmiştir. Figürinlerin geldiği antik yerleşimlerde, Heraion Teichos hariç, kazı yapılmamıştır.

Bu çalışmada, figürinlerin stil ve tip olarak özelliklerinin saptanıp, diğer bölgelerdeki figürinlerle benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasına**,** bu figürinlerin bulunduğu bölgelerdeki kültlerin incelenmesine, dolayısıyla bölgedeki inançlar hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Bu figürinler, diğer bölgelerdeki figürinlerle karşılaştırılarak, M.Ö. 3.-M.S. 3. yüzyıllar arasına tarihlendirilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler:
1- Pişmiş Toprak Figürinler
2- Tekirdağ
3- Malkara-Kermeyan Köyü
4- Kült
5- Gladyatör

Title: Terracotta Figurines around The Tekirdağ

Author: Hüsniye GÜÇLÜ

ABSTRACT

Tekirdağ, situated at the North South of the Marmara Sea, is an ancient city which is the center of episcopacy at 6th century.

At the end of the researches made on these figurines which had been brought to The Tekirdağ Archaeology and Etnography Museum by means of either purchase or donation, I established that 57 of the figurines belong to Hellenistic and Roman period and present these figurines in the study. Most of these figurines were found especially at Apros-Apri (Kermeyan), an ancient city at the east of Malkara, and other ancient cities Malkara, Heraion Teichos (Karaevlialtı), Perinthos (Marmara Ereğlisi), Bizanthe (Barbaros) .In this work, three of these figurines not being known where they had been found and three ones believed to be from Rhaidestos will be introduced. The figurines are brought to the museum as surface find but except then Heraion Teichos, no excavation is made at the ancient cities that they belong to.

This study is important to determine the still and type of these figurines, to show similarities and differences between these figurines and the ones from other ancient cities, and than to compare cult from as of these figurines with cult from other areas. These figurines are to be dated between 3th century B.C. and 3th century A.D. by comparing with figurines that are from other ancient areas.

Key Words:
1- Terracotta Figurines
2- Tekirdağ
3- Malkara- Kermeyan Köyü
4- Cult
5- Gladiator

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR i

ÖZET ii

ABSTRACT iii

İÇİNDEKİLER iv

GİRİŞ 1

I- ANTİK DEVİRDE THRAKİA

I- 1. Bölgenin Tarihi Coğrafyası 3

I- 2. Bölgenin Tarihi 5

I- 3. Rhaidestos (Tekirdağ) 8

II- HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMİNDE PİŞMİŞ TOPRAK FİGÜRİNLER 13

II- 1. PİŞMİŞ TOPRAK FİGÜRİNLERİN YAPIM TEKNİKLERİ

1. 1. Kalıplama Tekniği 14

1. 2. Buhar Delikleri 15

II- 2. YÜZ TİPLERİ

2. 1. Praksiteles Yüz Tipi 16

2. 2. Arsinoe Yüz Tipi 16

2. 3. Yuvarlaklaşan Yüz Tipi 16

2. 4. Köşeli Yüz Tipi 17

II- 3. YÜZ ÖZELLİKLERİ

3. 1. Baş 17

3. 2. Göz 17

3. 3. Burun 18
3. 4. Ağız 19
3. 5. Çene 19
3. 6. Boyun 19

II- 4. SAÇ STİLLERİ 20

4. 1. Knidos Saç Stili 20
4. 2. Kavun Dilimi Saç Stili 21

II- 5.SAÇ BAĞ TÜRÜ
5. 1. Fiyonk Bağ 22

II- 6. SÜSLEME OBJELERİ

6. 1. Saç Bandı 23
6. 2. Diadem 24
6. 3. Stephane 24
6. 4. Çelenk 25
6. 5. Eşarp 25
6. 6. Kekrypholos 26
6. 7. Kausia 26

II- 7. GİYİMLİ KADINLAR 28

III- THRAKİA'DA KÜLTLER 29

III.1. ZEUS KÜLTLERİ 30

III.1. 1. Zeus Brontaios Kinbelaios 31
III.1. 2. Zeus Kersoulos 31
III.1. 3. Zeus Khalazios 32

III.1. 4. Zeus Hypsistos 32
III.1. 5. Zeus Serapis 33
III.2. Apollon 33
III.3. Aphrodite 34
III.4. Asklepios 35
III.5. Herakles 36
III.6. Atlı Tanrı 36

IV- FİGÜRİNLER VE DEĞERLENDİRME

A- Tanrılar
A.1. Zeus (?) Asklepios (?) 38
A.2. Apollon (?) 39
A.3. Eros 39
A.4. Serapis 40

B- Tanrıçalar
B.1. Athena (?) 41
B.2. Aphrodite başı(?) 42
B.3. Çıplak Aphrodite 43
B.4. Yarı Giyimli Aphrodite 45
B.5. Leda 46

C- Kadınlar
C.1. Giyimli Kadınlar 47
C.2. Örtülü Kadın Başları 49
C.3. Diademli ve Stephaneli Kadın Başları 53
C.4. Knidos Saç Stilinde Kadın Başları 55
C.5. Kavun Dilimli Saç Stilinde Kadın Başları 57
C.6. Fiyonk Bağlı Kadın Başları 60

C.7. Çelenkli Kadın Başı 61

D- Dionysos Dünyası

D.1. Silenos 62

D.2. Günlük Hayat ve Köylüler 63

D.3. Grotesk Figürinler 65

E- Tiyatro ile İlgili Figürinler

E.1 Komedyen 67

F- Gladyatör ve Savaşçı Figürinleri 68

F.1. Gladiatrik 69

F.2. Gladyatör Figürinleri 72

F.3. Savaşçı Figürini 74

G- Oyuncaklar

G.1. Binici 75

G.1. Bebek 77

H- Diğerleri

H.1. Kadın Başı 79

H.1. Kausialı Erkek Başı 80

H.1. Tapınak Oğlanı 81

H.1. Zenci Büstü 83

SONUÇ 84

KAYNAKÇA 88

LEVHALAR 1–36

GİRİŞ

Marmara Denizi'nin kuzey kıyısında bulunan Tekirdağ, konumu nedeni ile Anadolu ile Balkanlar arasında birleştirici bir öğe olması dolayısıyla, bölge tarihi ile ilgili yapılan ve yapılacak olan, araştırma ve kazılar önem kazanmaktadır. Tekirdağ ve ilçelerinden gelen Hellenistik ve Roma dönemine ait 57 figürin bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Figürinlerin tez konusu olarak seçilmesindeki amaç, satın alma ve hibe yoluyla müzeye gelen söz konusu figürinlerle ilgili olarak günümüze kadar herhangi bir çalışma yapılmamış olmasıdır. Figürinlerin stil ve tip özelliklerinin saptanıp diğer bölgelerdeki figürinlerle benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasına, bu figürinlerin bulunduğu bölgedeki kültlerin incelenmesine, dolayısıyla bölgedeki inançlar hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Trakya Bölgesindeki araştırmalar, 1936 yılında Atatürk'ün direktifi ile, o dönemde İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü olan Arif Müfid Mansel tarafından Kırklareli çevresinde başlatılmış, Kırklareli, Vize, Hasköy ve Alpullu yöresinde çalışmıştır. 2. Dünya Savaşı nedeniyle ara verilen çalışmalara Şevket Aziz Kansu 1965 yılında kısa bir süre devam etmiştir. Arif Müfid Mansel 1938 yılında "Trakya'nın Kültür ve Tarihi" adlı kitabı yazmıştır.[1]

Zafer Taşlıklıoğlu, Trakya'da yaptığı Epigrafi Araştırmalarını, 1961 ve 1971 yıllarında "Trakya'da Epigrafi Araştırmaları" adı altında 2 cilt olarak yayınlamıştır.[2]

Yakın dönemdeki çalışmalar olarak Burçin Erdoğu tarafından yapılan Trakya Yüzey araştırmaları[3] ve 1988 yılından itibaren Mustafa H. Sayar tarafından sürdürülen "Trakya'da Tarihi Coğrafya ve Epigrafi Araştırmaları" sayılmalıdır.[4] Köy karakterli bir

---

[1] A.M. Mansel (1938): *Thrakya'nın Kültür ve Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul.

[2] Z. Taşlıklıoğlu (1961): *Trakya'da Epigrafi Araştırmaları I*, *İ*stanbul; Z. Taşlıklıoğlu (1971): *Trakya'da Epigrafi Araştırmaları II*, İstanbul.

[3] B. Erdoğu (1997): "Edirne İli 1995 Yılı Yüzey Araştırması," *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 1, s. 273-291; B. Erdoğu (1999): "1997 Yılı Edirne İli Yüzey Araştırması," *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 345-358.

[4] M.H. Sayar (1990): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları," VI. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 152-159.

Trak yerleşimi olan Menekşe Çatağı Höyüğü'nün Kazısı,[5] bir Trak Kral Mezarı olan Harekattepe Tümülüsü Kazısı,[6] 2000 yılından itibaren Neşe Atik ve Mehmet Akif Işın'ın işbirliğiyle sürdürülen Harekattepe Tümülüsü'nün 3 km. doğusundaki Heraion Teichos Kazısı'nın ise bölgedeki birçok soruya cevap vermesi beklenmektedir.

Söz edilen araştırma ve kazılar içinde Pişmiş Toprak Figürinler konusunda yapılan çalışmalar ise son derece kısıtlıdır. Bu konudaki yayınlar, sadece Ainos Kazıları'nın Kazı Sonuçları Toplantısı ciltlerinde yer verilen figürinler ve Neşe Atik'in, 2004 yılında yayınladığı "Tekirdağ/Karaevlialtı Pişmiş Toprak Figürinleri" adlı makalesidir.[7]

Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ndeki figürinler müze deposunda incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Trakya Bölgesi'nin ve -tezin konusunu oluşturan figürinlerin buluntu yeri olan- Tekirdağ'ın coğrafi konumu ve tarihine, ikinci bölümde Hellenistik ve Roma Dönemi figürinlerinin genel özelliklerine, üçüncü bölümde çalışılan figürinler ile ilişkilendirebileceğimiz Trakya'daki kültler hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde çalışmanın konusunu oluşturan 57 figürin kendi içinde gruplara ayrılarak hem katalog bilgileri verilmiş hem de figürinler benzerleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

Figürinler, bu bölümde sekiz grup altında incelenmiştir. Figürinlerin gruplanmasında, R.R.R. Smith'in Hellenistik Heykel[8] ile D.B. Thompson'ın Troy kitaplarındaki gruplandırmalardan yararlanılmıştır. [9]

---

[5] Tekirdağ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müze Müdürü M. Akif Işın ve Çanakkale Üniversitesi FenEdebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölüm Başkanı, Aslı Erim'in İşbirliği ile sürdürülmektedir.

[6] Harekattepe Tümülüsü Kazısı, Tekirdağ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müze Müdürü M. Akif Işın ve Çanakkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölüm Başkanı, Aslı Erim'in İşbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

[7] N. Atik (2004): "Tekirdağ Karaevlialtı Pişmiş Toprak Figürinleri" *60 Yaşında Fahri Işık'a Armağan - Anadolu'da Doğdu*, Ege Yayınları, İstanbul.

[8] R.R.R. Smith (2002): *Hellenistik Heykel*, (çev. A. Y. Yıldırım), Homer Kitabevi, İstanbul.

[9] D.B. Thompson (1963): *Troy. The Terracotta Figurines of The Hellenistic Period*, Supplemantary Monografyh 3, Princeton.

BÖLÜM I

I- ANTİK DEVİRDE THRAKİA

I- 1. Bölgenin Tarihi Coğrafyası

Thrakia ülkesine ve halkına Thrake denilmiştir.[10] İon lehçesindeki en eski şekline Homeros'un *İlyada*'sında (II 545) "Threikes" şeklinde rastlanmakta olup burada Thrake Troyalıların müttefikidir. *Odysseia*'da (VIII 361) ise bu ad "Threkendes" olarak geçmektedir.

Thrakia, (Levha 36, Harita 3) doğuda Pontos Euksinos (Karadeniz), Bosphoros Thrakios (İstanbul Boğazı) ve Propontis (Marmara Denizi), batıda Aksios (Vardar) ırmağı, kuzeyde İstros (Tuna) ve güneyde de Aigaios Pontus (Ege Denizi) ve Hellespontos (Çanakkale Boğazı) ile sınırlıdır. Ancak kuzey sınırının zaman zaman Haimos (Balkan) Dağları ile batı sınırının ise Strymon (Struma) ırmağı tarafından çizildiği kabul edilmiştir.[11]

Bölge, adını Hint-Avrupa kökenli Thrakialılardan almıştır. Antik kaynaklardan, çeşitli boylardan oluşan bu halkın Haimos (Balkanlar) ve Rhodope (Rodop) dağlarında yaşayan boylarının, savaşçı ve ilkel oldukları bilinir. Bunların yanında, Ege ve Marmara kıyılarında kurulan Yunan koloni kentleriyle ilişki kurabilen, ovalarda yaşayan, sakin ve barışsever boylar da vardı. Bu boyların en ünlüleri, İstros'un her iki yanına dağılmış, Herodotos'a (IV, 93) göre Thrakialılar'ın en yiğitleri olan Getailer; bunların batısında İstros'un sol kıyısı boyunca uzanan alanda oturan ve Mysialılar'ın ataları olarak kabul edilen Moesiler; güneye doğru Triballiler; merkezi Strymon vadisi boyunca oturan ve önceleri Maedobithyni denen içlerinden bir bölümü Anadolu'ya göçmüş Maediler; güneyde Ege Denizi kıyılarına yakın bölgelerde yaşayan Droi, Dersaei, Saei, Edonlar ve Bistonlar; doğuya doğru Hebros (Meriç) ırmağına değin uzanan tüm kıyıya yerleşmiş olan, Homeros'un (*İl*. II, 846) kargıcı olarak nitelediği Kikonlar ve sonraları bunları egemenlikleri altına alan Sapailer ve Ainos (Enez) civarında yaşayan Korpililer;

[10] A. Erzen (1994): *İlkçağ Tarihinde Trakya*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: s. 7.
[11] V. Sevin (2001): *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK, Ankara: s. 18.

Kikonlar'ın doğusunda, Hebros ırmağının sağ tarafını yurt tutmuş Paitiler; Hebros'un sol tarafındaki Apsintler ya da Apsynthialar; Gelibolu Yarımadası'nı yurt tutmuş ve Anadolu'ya göçmüş Bithynler ile akraba olan Dolonklar; doğuya doğru Marmara'nın kuzey kıyılarına yerleşmiş Kaeniler; Selymbria (Silivri) ve Perinthos'un (Marmara Ereğlisi) kuzeyinde oturan, Anadolu'ya göçmüş Bithynler ile akraba olan hatta aynı olduklarını bildiren savaşçı Thynler ve daha sonra ortaya çıkan Astlar; Ardeskos (Arda) ırmağı etrafında oturan Odrysler; Orta Hebros vadisindeki Ben(n)iler ve Odryslerin batısındaki Satrai, Dii ve Diobessi ya da Bessiler idi.

Üzerinde daha çok duracağımız Türkiye Thrakiası ise; günümüzde Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerinin tümünü, İstanbul ilinin tüm Avrupa yakasını, Çanakkale ilinin de Gelibolu Yarımadası'ndaki bölümünü kapsamaktadır.[12]

Thrakia, (Levha 35, Harita: 1) yeryüzü şekilleri bakımından kuzey ve güneyde dağlık kesimler ve ortada da geniş ovaları içine alır. Bölgenin belli başlı iki tanınmış engebesi, kuzeydeki Haimos (Balkanlar) ile güneydeki Rhodope (Rodop) Dağlarıdır. Bu dağ toplulukları arasında ise geniş Ergene ovası yer alır. Karadeniz kıyısı boyunca uzanan İstrancalar'ın eski adı bilinmez; ancak Romalılar bu dağa, yörede oturan Ast boyuna göre Mons Asticus adını vermekteydiler. Güneyde Marmara Denizi kıyısına koşut olarak uzanan Ganos (Işıklar) Dağı olasılıkla Hieron Oros yani Kutsal Dağ adını taşıyordu.

Türkiye Trakyası'nın dışında kalmakla birlikte, bölgenin sınırlarını belirlemeleri açısından, batıdan doğuya doğru en önemli akarsular arasında Astibos (Bregalnica) ve Erigon (Cerna) gibi kollarla beslenen Aksios (Vardar), Strymon (Struma) ve Nestos'un adları sayılabilir. Güneyde, bölgenin ortasında Tonzos (Tunca), Ardeskos (Arteskos, Arda) ve Agrianes (Ergines, Ergene) gibi üç büyük kolla beslenen Hebros (Meriç) akar.[13]

[12] Sevin, 2001: 15.
[13] Sevin, 2001: 19.

I- 2. Bölgenin Tarihi

M.Ö. 2. bin yılın sonları ve 1. bin yılın ilk yüzyılları içinde meydana gelen ve bazı boyların Anadolu'ya göçüyle son bulan dalgalanmalar sonrası, Thrakia'nın erken dönemleri hakkında hemen hemen hiç bilgi yoktur.

M.Ö. 7. yüzyılın ilk yarısından itibaren Kuzey Ege, Gelibolu Yarımadası ve Marmara'nın kuzey kıyılarına; İon, Aiol ve Megaralılar göç etmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda zaman zaman yerli halkın direnişi ile karşılaşmakla birlikte; Abdera, Maroneia, Ainos, Sestos ve Byzantion gibi birçok kente yerleşmişlerdir. Thrakia Bölgesi'nin güney uç kesimini oluşturan Khersonesos (Gelibolu Yarımadası) M.Ö. 555 yılından başlayarak Atina denetimine, M.Ö. 513 sonrası, Bosphoros'tan İstros'a doğru uzanan batı bölümü ise, Pers Kralı Büyük Dareios'un egemenliği altına girmiştir.[14]

M.Ö. 550'de İran'da kurulan Pers Devleti, Batı Anadolu'nun güçlü devleti Lidya'yı M.Ö. 546'da yenilgiye uğratınca, Ege ve Marmara Denizi kıyılarına kadar uzanma olanağı bulmuştur.[15] Pers İmparatoru Dareios (M.Ö.522-485), Balkanlara sefere çıktığında Tekirdağ yöresini içine alan geniş toprakları imparatorluğuna katmıştır. Perslerin, batıdan kısmen çıkarılmaya başlanması sırasında, Thrakia ülkesinin doğusunda, belirgin bir hareketlenme yaşandığı bilinmektedir. Teres'in, pek çok Thrakia halklarını bir araya getirmesi ve tüm Odrysleri bir çatı altında toplamayı başarması sonucunda, Odrys krallığı kurulmuştur. Teres, Odrys krallığının ilk kralı olmuştur (M.Ö. 449-448). Krallığını kuzeyde İstros'a, batıda Styrmon'a, güneyde Abdera ve Byzantion'a kadar yaymayı başarmıştır. Teres'in ne kadar yaşadığı ve ne zaman öldüğü, kaynaklardaki bilgi boşluğu nedeni ile bilinmemektedir. Kendisinden sonra gelen oğlu Sitalkes döneminde, Odrys krallığının güçlü bir devlet haline geldiği, Peloponnesos Savaşları sırasında, Atinalıların Sitalkes'ten yardım istemelerinden anlaşılmaktadır. Bu krallık, Sitalkes'in M.Ö. 424 yılında Triballere karşı yaptığı bir seferde yenilip ölmesi ile yavaş yavaş zayıflamaya başlamıştır. [16]

---

[14] Sevin, 2001: 16.
[15] Mansel, 1938: 25.
[16] Mansel, 1938: 27.

Odrys ülkesine ve Thrakia'nın geri kalan kısımlarına oğlu Sadakos yerine, Atinalılardan çok, Makedonyalılarla iyi geçinmeyi tercih eden yeğeni Seuthes, hükmetmeye başlamıştır.[17] Odryslerin yöredeki egemenliği, Kral I. Kotys döneminde de sürmüştür.[18] Bu üstünlük, Alexandros III'ün (İskender), Perslere karşı düzenlediği Anadolu seferi ile sona ermiştir. Babası II. Philippos'un, Thrakia'nın batısını işgal ettiği yıllarda ele geçiremediği Tekirdağ ve yöresini kendisi almıştır.

Alexandros III'ün ortadoğu seferi sırasında, bölge yeniden Thrakia beylerinin egemenliği altına girdi. Ancak, Alexandros III'ün ölümünden sonra, komutanlarından Lysimakhos, on yıl süren savaşlardan sonra, Thrakia beyi Seuthes'i yenerek bölgede bir kez daha Makedonya egemenliğini sağlamıştır. Odrys Krallığı, bir süre sonra, Lysimakhos'un ölümü ile tarih sahnesinden silindi (M.Ö. 281).[19] Bu dönemde, Thrakia yöresinde birçok beylik ortaya çıktı. Thrakia, M.Ö. 3. yüzyıl başlarında, önce Alexandros III'ün, komutanlarından Seleukos'un eline geçmiştir. M.Ö. 279 yıllarında Thrakia, Orta Avrupa'dan kopup gelen Galat akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Makedonya Krallığı'nı bozguna uğratan Galat akıncıları, Tilis Krallığı adıyla bir devlet kurmuşlardır. Ancak, bu devlet uzun ömürlü olmamış, Makedonya komutanlarından Antigonos, Galatları Batı Thrakia'da yenilgiye uğratarak, bölgede Makedonya üstünlüğünü yeniden kurmuştur.[20] Seleukos Kralı III. Antiokhos ise, M.Ö. 190'larda Batı Anadolu'dan Meriç nehrine kadar uzanan Thrakia'yı işgal etmiş, burada Roma İmparatorluğu'nun direnişi ile karşılaşınca, gerilemek zorunda kalmıştır. Savaşta büyük başarı gösteren Roma dostu II. Eumenes, M.Ö. 188 yılında yapılan Apameia Barışı sonucunda hem Torosların kuzeyinde bulunan toprakların, hem de Thrakia'nın yeni sahibi olmuştur. Öteden beri, Thrakia'nın topraklarında gözü olan V. Philippos, bu toprakların II. Eumenes'e verilmesini kabullenmeyerek, Romalılara yaptığı yardımı kesmiştir. [21]

---

[17] Mansel, 1938: 28.
[18] R.F. Hoddinott (1981): *The Thracians*, London: s. 99-100.
[19] Mansel, 1938: 32; Erzen, 1994: 103.
[20] Z.H. Archibald (1998): *The Odrysian Kingdom of Thrace*, Oxford: s. 235-237.
[21] Mansel, 1938: 33.

Makedonya Krallığı, M.Ö. 168'de Romalılar tarafından yıkılınca Tekirdağ'ı da içine alan Thrakia Bölgesi, bu kez Roma egemenliğine girmiştir. Makedonya'nın, Romalılar tarafından eyalet haline getirilmesinden sonra, Thrakia halkının birçoğunun, özgürlüğü ve yaşama alanı kısıtlanmıştır. Bu nedenle, Thrakia halkları birleşerek çevre bölgelere talan seferleri düzenlemiştir. Bu durumdan son derece rahatsız olan Romalılar, aynı anda birçok kabile ile savaşmak zorunda kalmıştır. Romalılar, Thrakia üzerindeki nüfuzlarını, orada birtakım krallıklar, prenslikler kurarak ya da eskilerden bazılarını himaye ederek kuvvetlendirip, devam ettirme yolunu tutmuşlar, merkezi Bizye (Vize) olmak üzere Doğu Thrakia krallığını daima desteklemişler ve bu devleti, Thrakia'nın bekçisi haline getirmişlerdir. Hür yaşamaya alışmış olan Thrakialılar birçok defa isyan etmişler, bu isyanların sonunda ise bütün Thrakia, İmparator Claudius tarafından, (M.S. 45-46) yıllarında başkenti Perinthos (Marmara Ereğlisi) olan ve batı sınırı Nestos (Mesta Karasu) ırmağı kabul edilen, Thrakia Eyaleti (*Provincia Thracia*) adı altında bir Roma eyaletine dönüştürülmüştür.

Thrakia'nın, Roma eyaleti olarak ilan edilmesinin ardından, birtakım sınır düzenlemelerine gidilmiştir. Buna göre eyalet; güneyde Khersonesos'u, Thassos, Samothrake ve İmbros adalarını kapsıyordu. Eyaletin kuzey sınırı ise, Haimos Dağları olarak belirlenmişti. İmparator Claudius, bölgeyi eyalet haline getirdikten sonra, Apri kentini koloni olarak düzenleyerek, buraya Colonia Claudia Aprensis adını vermiştir. İlk zamanlarda, atlı sınıfından seçilmiş olan valiler (*procurator'lar*) tarafından idare edilen Thrakia Eyaleti, İmparator Traianus döneminde ise (M.S. 98-117), senatörler sınıfına mensup *Legati Augusti Pro Praetore* ünvanını taşıyan valiler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Eyalet merkezi, Marmara sahilindeki Perinthos (Marmara Ereğlisi) idi. İmparator Diocletianus'un (M.S. 284-306) yaptığı düzenlemeler sonrasında, *Dioecesis Thracia* adı altında, bir idari birlik oluşturulmuştur. Bu birliğin Türkiye sınırları içindeki dağılımı şu şekildedir:

1. Perinthos ve Apri kentlerini kapsayan *Europe*.
2. Maksimianopolis, Maronea ve Aenus kentlerini içeren *Rhodop* bölgesi.

Bu eyaletlerin yönetimi, *Viarius* adını taşıyan yüksek memurlara verilmişti.[22]

[22] M. Koromila (1997): *Thrace*, Lecture at İstanbul University, İstanbul: s. 12-13.

İmparator Traianus (M.S. 98-117), yeni şehirler kurarak ya da eski kasabaları şehirleştirmek suretiyle, kentsel anlamda çok fakir olan bu bölgelerin ilkel tarım toplumundan kurtulmasına ve Roma şehir kültürüne kavuşmasına büyük önem vermiştir. M.S. 123-124 yıllarında, Thrakia'yı ziyaret etmiş olan Hadrianus, Orestia veya Orestias isimli kasabayı şehir yaparak, buraya kendi ismini vermiştir: Hadrianapolis (Edirne).[23]

Traianus ve Hadrianus zamanında, Thrakia'daki yeni yapılanmalarla Thrakia Eyaleti'nin statüsü yükselmiştir. M.S. 2. yüzyıl ve M.S. 3. yüzyılın ilk yarısı, Roma İmparatorluğu'nun altın devri olmuştur. Roma dönemi boyunca Tekirdağ, Rhaidestos adıyla anılmıştır. Roma hâkimiyeti altında Romalılar, Thrakia'da ve deniz kenarı kentlerde, parlak işler yapmışlar, anıtlar inşa etmişler, surlar dikmişler ve yerleşim yerlerinin güzelleşmesine önem vermişlerdir.[24]

I- 3. Rhaidestos (Tekirdağ)

Thrakia halkının kentsel yerleşimlerden uzak oldukları bilinmektedir. Homeros (*Od.* IX 40) Kikon boyunun kenti İsmaros'tan söz etmekteyse de, bu dönemde Thrakia'da gerçek anlamda bir kentin varlığı kanıtlanamamaktadır. Güneyde Ege kıyısındaki Abdera, Moroneia ve Ainos gibi zengin kentler ile Thrakia Khersonesos'u ve Byzantion'a doğru uzanan kıyıdaki yerleşimler dışında, bölgede kent ve kasaba olarak ilk yerleşme yerleri, bugünkü bilgilerimize göre; ancak Makedonya Kralı II. Philippos döneminde görülmeye başlanmış ve kentleşme süreci Roma dönemine değin sürmüştür. Özellikle İmparator Traianus ve Hadrianus'un bölgedeki kabile düzenine son vermek üzere büyük bir çaba gösterdikleri bilinmektedir.[25]

Rhaidestos, Heraion Teichos ve Mokapora (Mocasura, Değirmenaltı) küçük yerleşim yerlerinden sonra, önceleri Rhaidestos sonraları Resisthon ve Resisto gibi adlar taşıyan,[26] (Plinius, *NH.* IV 48), aynı zamanda M.Ö. 6. yüzyılın piskoposluk merkezi olan antik bir kenttir.

---

[23] A.M. Mansel (1965): *İlk Çağda Edirne*, TTK, Ankara: s. 23.
[24] A.D. Vasılopoyloy (1914): *Othomanikh Thraikh*, Konstantınoypolei: s. 5.
[25] Sevin, 2001: 20.
[26] Sevin, 2001: 22.

Thrakia'nın, günümüzde Rhaidestos sınırları içinde kalan antik yerleşimlerden söz etmek istenirse; bölgenin en önemli merkezlerinden biri Perinthos'tur (Marmara Ereğlisi). Perinthos'un, yerli halkını Thrakialıların oluşturduğu bilinmektedir. Samoslu kolonistler tarafından M.Ö. 7. yüzyılın sonlarına doğru koloni olarak kurulduğu yazılı belgelerden anlaşılmaktadır. Doğal konumu yerleşmeye oldukça elverişlidir. Perinthos antik yerleşimi, iki doğal limana sahip olması ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle, kısa zamanda gelişmiş bir yerleşimdir. M.Ö. 6.yüzyılın sonlarında Pers egemenliğine girer. Attika-Delos Deniz birliği'ne üye olan kent M.Ö. 189'da Bergama, M.Ö.129 yılından itibaren Roma yönetimi altına girer. Helenistik, Roma ve Bizans egemenlikleri döneminde de hem askeri hem de ticaret amaçlı liman kenti olarak kullanılmıştır.[27]

Apros –Latince biçimi ile Apri– adlı yerleşim (Germeyan/Kermeyan Köyü), Bisanthe'ye varılmadan, önceleri olasılıkla yerli Kaeni boyunun başkentliğini yapmış olan bir yerleşimdir. Roma İmparatoru Claudius (M.S. 41-54) tarafından, emekli askerlerin yerleştirildiği bir koloni haline getirilmiştir. Bu dönemdeki adının *Colonia Claudia Aprensis* olduğu bilinmektedir. Apri, özellikle Roma ve Bizans dönemlerinde Trakya'nın önemli bir şehriydi. Antik kaynaklar bu kentin nerede olduğu konusunda kesin bir bilgi vermiyordu. Z. Taşlıklıoğlu, bu kentin günümüzdeki İnecik yerleşim alanında olabileceğini ileri sürmüştür.[28] Z. Taşlıklıoğlu'nun, sonraki araştırmalarında, Kermeyan Köyü'nün kuzey yönünden 1-1,5 km uzakta eski bir yerleşime ait kalıntılar bulunur. Bu iki surdan çok az kalıntı günümüze kadar ulaşmıştır. Su yollarının da bu sahada bulunduğu bilinmektedir. Z. Taşlıklıoğlu'na göre, Kermeyan Köyü'nde, tümülüslere rastlanması Kermeyan'ın bu eski yerleşim kalıntılarının olduğu yerde kurulduğunu kanıtlar. Kermeyan Köyü'nün de eski sur kalıntılarını kullanmak suretiyle kurulduğu, orada yaşayan insanlarca anlatılır. Apri isminin geçtiği yazıtlı birkaç parça taş da, bu köyde ele geçmiştir.[29] Z. Taşlıklıoğlu'na göre; Apri kenti daha önce tahmin edildiğinin aksine İnecik'te değil, Kermeyan Köyü'ndeki eski kalıntıların olduğu yerde olmalıdır.[30]

---

[27] Sevin, 2001: 22.
[28] Taşlıklıoğlu, 1961: 47.
[29] Taşlıklıoğlu,1971: 71; res.: 60
[30] Taşlıklıoğlu, 1971: 71; karşılaştırma için Bkz.: Taşlıklıoğlu, 1971: 46.

Z. Taşlıklıoğlu, antik kentler doğudan batıya giden *Via Egnatia* (eski Roma Yolu) üzerinde aranırsa, bu eski yolun da –yukarıda sözü edilen kalıntılar arasında olduğuna göre– bu bilgiler ışığında Kermeyan'ın (Apri) (Levha 36, Harita 4) oturma sahası içinden geçtiği kabul edilir şeklinde belirtmiştir.[31]

M.H. Sayar, Trakya bölgesi yüzey araştırmaları sırasında saptadığı, Malkara'nın Kermeyan Köyü'nde bahar aylarında tarla sürerken ortaya çıkan mimari parçalar, genellikle Roma İmparatorluk devri yapılarına aittir. Bunlar arasında; üç sütun başlığı, bir levha, bir balustrat parçası ile kare biçimli tuğlalar[32] ve Roma İmparatorluk devrine tarihlenen bir yapıya ait olması kuvvetle olası bir kemer parçası bulunmuştur.[33]

Kermeyan Köyü'nde görülen mezar stel parçasının Latince yazıtında, mezar sahibinin, *Legio prima adiutrix'te* görev yapan Romalı bir asker olduğu ve 25 yıllık askerlik hizmetinden sonra emekli olup, Apri'ye yerleşip burada 70 yaşında öldüğü anlatılmaktadır. Yazıttan, mezarın kendisine ve karısı Aurelia Rustica'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Yazıt, M.S. 3. yüzyıla tarihlenmiştir.[34]

M.H. Sayar tarafından, Trakya'da yapılan yüzey araştırmalarında, tesbit edilen Kermeyan Köyü'nden Malkara ilçe merkezindeki bir eve getirilen, mermer bir blok parçası üzerindeki Latince yazıt da, Apri yerleşiminin lokalize edildiği Kermeyan Köyü'nden daha önceki yıllarda çok sayıda benzerleri bulunan Roma devri mezar yazıtlarının yeni bir örneği olarak görülmüştür.[35]

Yapılan yüzey araştırmaları ve epigrafik araştırmalar sonucunda elde edilen bu veriler Apri kentinin tarihine ışık tutmaktadır.

---

[31] Taşlıklıoğlu, 1971: 71.
[32] M.H. Sayar (2002): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 2000," *XX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s.102, res.: 10-11.
[33] M.H. Sayar (2003): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 2001" *XX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 52.
[34] M.H. Sayar (1993): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları," *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 157.
[35] M.H. Sayar (2005): "Doğu Trakya Yüzey Araştırmaları 2003," *XXII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 229.

Heraion Teichos (Karaevlialtı), Marmara Denizi'nin kuzey kıyısı boyunca batıya doğru gidildiğinde, Tekirdağ'ın 18 km. yakınında yer alan ve Samoslu göçmenlerce kurulan antik bir kenttir.[36]

Mimar Sinan Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Neşe Atik ve Tekirdağ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi Müdürü Mehmet Akif Işın'ın işbirliği içerisinde 2000 ve 2001 yıllarında sürdürdükleri kazı çalışmaları, şehrin akropolünde gerçekleştirilmiştir.[37]

Karaevlialtı, olasılıkla antik Heraion Teichos kenti, Demir Çağın'dan itibaren Trakların iskân ettiği bir liman kentidir. Başlangıç aşamasındaki kazı çalışmalarında, M.Ö. 6. ve 3. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları, sikkeler ve figürinlerin ele geçtiği bir Akropol Kapısı ve M.Ö. 1. yüzyılın sonu M.S. 1. yüzyıla ait çanak çömlek parçaları, sikkeler ve figürinlerin bulunduğu avlu etrafında bir yapı kompleksi kısmen gün ışığına çıkartılmıştır.[38] M.Ö. 5. yüzyıl ve 4. yüzyıl dönemlerini kapsayan klasik çağ tabakaları, kent hakkında şimdiye kadar yalnızca sikkeler ve yazıtlar yoluyla bilgi edinebildiğimiz Trak Odrys Sülalesi'nin de dönemidir. Bu buluntular, önemli bir liman kenti konumundaki antik kentin çevresi ile yürüttüğü yoğun ticaret ilişkilerini ve zenginliğini göstermektedir.[39]

Bizanthe (Barbaros), Rhaidestos'un güneybatısında Bizans döneminde Panion adını alır. M.Ö. 600'lerde Samoslu göçmenlerin yerleşmelerine sahne olan kent M.Ö. IV. yüzyılda, bir süre Odrys Krallığı'nın elinde kalır.[40] Odrys Prensi Seuthes, burayı sahip olduğu kıyı kentlerinin en güzeli olarak tanımlamaktadır (Ksen. *Anab.* VII 2, 38).

Thrakia'da, Roma döneminde askeri birlik olarak lejyonlar değil; yardımcı savaşçı birlikler olduğu da bilinmektedir. Bu birliklerden birinin varlığını belgeleyen önemli bir eserde, Barbaros'ta bulunmuş olan Latince yazıtlı bir mezar stelidir. M.H. Sayar, yazıta göre, mezar stelinin Roma devrinde Moesia İnferior eyaleti içerisinde ve Tuna nehri boyunca üslenmiş olan *Cohors Mattiacorum* isimli atlı yardımcı birliğinin

---

[36] Sayar, 1993: 154.
[37] Atik, 2004: 42.
[38] Atik, 2004: 43.
[39] Z.K. Erdem (2003): "Tekirdağ Karaevlialti (Heraion Teichos) Antik Kenti İthal Çanak Çömlekleri," *Keşan Sempozyumu*, s. 48.
[40] Sevin, 2001: 15.

mensuplarından bir asker için dikilmiş olduğunu belirtmiş ve M.S. 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirmiştir.[41] Bisanthe, Ganos ve Neonteikhos, M.Ö. V. yüzyılın sonlarında bir süre Odryslerin denetimi altında kalmıştır. Ganos'un, 7-8 km kadar kuzeyindeki bir tepede, II. Philippos'un kuşattığı Hieron Oros adlı kutsal kentin olduğu bilinmektedir.[42] Strabon da Hieron Oros'un Thrakia'nın en yüksek yeri olduğundan bahseder (Strabon VII, 37).

Roma imparatorluk döneminde gelişmiş ve kent düzeyine erişmiş yerleşme yerleri ise; *Via Egnatia* ile Singidunum (Belgrad)'dan başlayıp, Perinthos'ta son bulan "Ordu Yolu"[43] üzerinde kurulmuşlardır.[44] Strabon'un da anlattığı gibi, (VII, 7, 322) *Via Egnatia*, Adriatik Denizi'nin doğu kıyısındaki Apollonia (Avinya) ya da Dyrrhactium kentinden başlayıp, Thessalonike (Selanik) üzerinden Hebros (Meriç) nehrini geçerek Zorlanis (Keşan) ve Apri (Kermeyan) üzerinden Byzantion'a (İstanbul) kadar uzanan, ölçümleri yapılmış bir yoldu. Apri'de bulunmuş bir mil taşı, bu antik kentten geçtiği seyahatnamelerde belirtilen *Via Egnatia* adıyla bilinen yolu belgelemektedir. Bu mil taşının üzerinde farklı çağlarda yazılmış olan iki Latince metin bulunmaktadır.[45]

Via Egnatia yolu yapımının başlangıç tarihi, M.Ö. 146-143 yılları olduğu bilinir. *Via Egnatia* Osmanlı Devleti Dönemi'nde "*Sol Kol*" adını alarak önemini korumaya devam etmiştir. *Via Egnatia*'nın Karadeniz, Ege ve Adriyatik arasında önemli bir ticaret yolu olarak, Romalılardan daha önce var olduğu;[46] ancak Romalılar'ın, daha çok askeri nedenlerle, yolu yeniledikleri bilinmektedir.[47]

---

41 M.H. Sayar (1992): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları," *IX Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 173.
42 Sevin, 2001: 22.
43 M.H. Sayar, Trakya'da yaptığı Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları sırasında Ordu Yolu güzergâhı üzerinde de çalışmıştır (Sayar, 1992: 174).
44 Kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan "Ordu Yolu" üzerindeki en önemli merkez, Hadrianoupolis'tir (Edirne). Kent, İmparator Hadrianus (117-138) tarafından Uskuduma adındaki küçük bir yerleşme yerinin üzerinde kurulmuştur. Elverişli konumu nedeniyle kısa zamanda gelişmiştir (Mansel, 1965: 23).
45 Sayar, 1992: 174.
46 Mansel, 1938: 7.
47 Mansel, 1938: 7, 8.

BÖLÜM II

II- HELLENİSTİK VE ROMA DÖNEMİNDE PİŞMİŞ TOPRAK FİGÜRİNLER

Erken Hellenistik dönemde, M.Ö. 330-200 yıllarında, "Tanagra Stili" adı verilen pişmiş toprak figürinlerinin üretimine başlanmıştır. Tanagra figürinleri, adlarını Boiotia'daki Tanagra Mezarlığı'ndan almıştır. Tanagra figürinleri, doğal olarak betimlenmiş ve ayakta duran kadın figürinleridir. Ayakta duran veya oturan yarı çıplak Aphroditeler, Meanadlar, Musalar ve Eroslar bu stilde yapılmış diğer temalardır.[48]

Tanagra figürinlerinde, dinsel konular azdır. Pişmiş topraktan yapılan tanrı ve tanrıçalar, çağdaş kadın ve erkek figürinlerini hatırlatır. Bunların hangi tanrı veya tanrıça oldukları, yalnızca yanlarındaki atribütlerden anlaşılabilir. Meanadlar, saçlarındaki sarmaşık yapraklarıyla; Musalar, ellerinde masklarla; Eroslar, kanatlı küçük erkek çocukları olarak; Aphroditeler yarı çıplak olarak betimlenmiştir.[49]

Tanagra Stili'nin diğer bölgelerde de kopya edildiği bilinmektedir; ancak bu kopyalar daha basit formlarda olmuştur. Atina'da da Tanagra figürinleri kadar iyi örneklerin üretildiği bilinmektedir. Atina ve Tanagra dışında iyi örneklerin geldiği başka bir merkez de, Atinalı ustaların göç edip üretimde bulundukları Aleksandria (İskenderiye) idi.

Anadolu'da da, bazı yerleşim yerlerinde, Hellenistik dönemde pişmiş toprak üretimi yapılmıştır. Geç Hellenistik dönemde Smyrna (İzmir) yakınlarındaki Myrina'nın pişmiş toprak figürinleriyle ünlü olduğu bilinmektedir. Myrina'da pişmiş toprak figürin üretimi, M.Ö. 3. yüzyılda başlar ve M.Ö. 200'lerde Tanagra'daki pişmiş toprak figürin endüstrisinin üretiminin kesilmesiyle, Myrina önem kazanır.[50]

---

[48] R. A. Higgins (1969): *Grek Terracottas Figures*, London: s. 25.
[49] Higgins, 1969: 24.
[50] Higgins, 1969: 25.

Tarsus'ta; M.Ö. 4. binden beri pişmiş toprak üretimi yapıldığı bilinmektedir. Tarsus pişmiş toprak figürinlerinin en iyi örnekleri ise Hellenistik ve Erken Roma dönemine tarihlenir. Hem Gözlü Kule'de, hem de Tarsus Cumhuriyet Alanı'nda yapılan kazılarda çeşitli dönemlere ait çok sayıda ve değişik tipte figürinlerin ele geçmesi, Tarsus'un, pişmiş toprak figürin üretim merkezi olduğunu gösterir. Burada üretilen Hellenistik ve Erken Roma dönemine ait olan figürinlerin ihraç edildiği düşünülmektedir.[51]

Hellenistik dönemde gerek kalite gerekse üretim sayısı ile büyük bir endüstri oluşturan pişmiş toprak figürin yapımı, Roma döneminde, özellikle M.Ö. 1. ve M.S. 2. yüzyıllar arasında varlığını sürdürür; ancak M.S. 2. yüzyıl içinde değerini ve önemini yitiren bu sanat dalı M.S. 3. yüzyıl da tamamen ortadan kalkar.[52]

II- 1. PİŞMİŞ TOPRAK FİGÜRİNLERİN YAPIM TEKNİKLERİ

1.1. Kalıplama Tekniği

Pişmiş toprak figürinlerin öncüleri, Geometrik Çağ'de yapılmaya başlanır. Daha sonra, Samoslu ustalar M.Ö. 7. yüzyılda içi boş tunç heykeller yapmaya başlayarak, pişmiş toprak figürin yapımında yeni atılımlar içine girerler. Mezopotamya'da, yaygın olarak kullanılan negatif formun (matrize), Yunan dünyasında da kullanılmaya başlanması, bu sanat dalında büyük ilerleme sağlar. Yunan sanatında, pişmiş toprak figürinler, ilk kez elde masif olarak şekillendirilirken, daha sonra kroplastlar tarafından, bu figürinlerden pozitif formlu (patrize) modeller yapılır. Bunlardan da, içleri boş matrizeler elde edilir. Matrize tekniği, başlangıçta figürinlerin başını yapmak için kullanılmaktaydı. İçi boş baş, masif vücut üzerine monte edilirdi. Zamanla, figürinin tüm vücudu, iki farklı negatif kalıp sayesinde şekillendirilip, içi boş şekilde kalıbın şeklini aldıktan sonra, birleştirilmeye başlanır.[53]

---

[51] L. Zoroğlu – A. Çalık-Ross (2001): "Tarsus Terracotta Atölyesi," *I. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 24-25.
[52] M.İ.Targaç (2003): *Anadolu Medeniyetlerinde Kültür Yansımaları*, İzmir: s. 86.
[53] H.S. Alanyalı (2002): "Hellenistik Dönem Tanagra Atölyelerinde Terracotta Üretim," *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 178.

Figürinlerde, arka ve ön olmak üzere iki kalıp kullanılır. Baş ve kaide sonradan eklenir. Ön kalıbın özenli işçiliği yanında, arka kalıp çoğunlukla düz bırakılır ve elle düzeltilir. Kollar, bazen ana kalıpla birlikte yapılır veya sonradan takılabilirdi. Figürinler, genellikle dörtgen bir kaide üzerindedir.[54]

Figürinler, fırınlandıktan sonra boyanmakta idi. Ancak bu boyalar, çoğu kez toprak altında yok olduğundan, bugün elimizde mevcut olanların çoğu eski ihtişamlı görünüşlerinden yoksundur.[55] Pişmiş toprak figürinlerin, önce beyaz bir boya ile astarlanıp, sonrada parlak ve canlı renklerle boyanması, dönemin mermer sanatında görülen "polychromi" anlayışından pek de farklı değildi. Figürinler üzerinde özellikle kırmızı ve mavi renklerin kullanılmasının, açık ve koyu renk arasında tezat oluşturarak, tonlamayı kuvvetlendirmek amacı ile seçilmiş olduğu düşünülmektedir.[56] Kalıp yöntemi kısa zamanda, seri şekilde birçok figürin üretilmesine olanak sağlamıştır.[57]

1. 2. Buhar Delikleri

Pişmiş toprak figürinlerin, daha iyi pişmesini sağlamak için, fırınlama sırasında içindeki subuharının çıkabileceği bir açıklığın bulunması gerekir. Bu nedenle, antik dönemde koroplastlar, kalıpla yapılmış içi boş olan figürinlerin arka bölümlerine, buhar deliği adını verdikleri bir delik yapmışlardır. Figürinlerin arka kısmında buhar deliği bulunmuyorsa, bu durumda eserin altı açıktır.[58] En yaygın tip, oval buhar delikleridir. Tanagra figürinlerinde, buhar delikleri dikdörtgen biçimindedir.[59] Myrina figürinlerinde ise oval buhar deliği daha yaygındır. Myrina figürinlerinde, dikdörtgen biçiminde buhar deliği, Tanagra figürinlerinden etkilendiği için, görülür. Küçük boyutlu figürinlerin çoğu, buhar deliklerine sahip değildi.[60]

---

[54] Higgins, 1969: 23.
[55] F. Soykal-Alanyalı (2002): "Ephesos'da Bulunmuş Olan Bir Terracotta Figürin Işığında Kourotrophoi," *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 170.
[56] Smith, 2002: 89.
[57] Alanyalı, 2002: 178.
[58] Ö. Özyiğit (1989): "Pişmiş Toprak Sahte Heykelciklerin Stil ve Teknikleri," *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 245.
[59] Thompson, 1963:18.
[60] D. Burr (1934): *Terra-cottas from Myrina in the Museum Of Fine Arts*, Boston: s. 19.

II- 2. YÜZ TİPLERİ

2. 1. Praksiteles Yüz Tipi

Praksiteles yüz tipindeki genel özellikler; saç, alın, kalem gibi kaşlar ve gözlerdeki melankolik bakışla kendini ifade eder. Dudaklarda doğallık sağlamak için, dudaklar hafif aralıklı yapılır. Kibirli bir gülümseme havası da verilmeye çalışılır. Figürinlerin, alınları yüksek ve köşeli bir şekle sahiptir.[61] Boyunlarda, "Aphrodite Halkaları" denen kıvrımlar yapılmıştır.[62] D.B. Thompson, erken dönem Tanagra figürinlerinin yüz tiplerinin, "Praksiteles Okulu" çalışmalardan etkilendiğini, Kos'ta bulunan figürin başlarında da bu özelliğin kendini gösterdiğini belirtmiştir.[63]

2. 2. Arsinoe Yüz Tipi

M.Ö. 3. yüzyılda Praksiteles yüz tipi, kendi içinde değişik tipler oluşturur. Bunlardan ilk yüz tipi, altın sikkeler üzerindeki II. Arsinoe resimlerinde görülür. Yuvarlaklaşan alın, ince ve uzun burun, küçük ve yuvarlaklaşan çeneden oluşan bu yüz tipi, M.Ö. 2. yüzyıl içinde, kroplastlar arasında popüler olur. D.B. Thompson, Ptolemaios Kraliçesi II. Arsinoe'nin ölümünden çok yıllar sonra bile onun çekiciliğinin hâlâ popüler olduğunu ve kroplastların, figürin başlarına bu yüz tipini uyarlamış olduklarını belirtmiştir.[64]

2. 3. Yuvarlaklaşan Yüz Tipi

Olasılıkla bu yüz tipi, Ptolemaios saraylarının etkisiyle gelişmiştir. Şişman yüzler, M.Ö. 3. yüzyıl boyunca kullanılır. Şişman yüz, başlangıçta karakterize edilerek çocuklar üzerinde uygulanır.[65] Özellikle birkaç örnek, Pergamon başlarında görülür.[66] M.Ö. 2. yüzyılda Korinth'te de bu özellik aynı şekilde tekrarlanır.[67]

---

[61] M. Bieber (1951): *The Sculpture of Hellenistic Age*, NewYork: 19.
[62] Thompson, 1963: 30.
[63] Thompson, 1963: 31.
[64] Thompson, 1963: 32.
[65] Thompson, 1963: 32.
[66] Bieber, 1951: res.: 336-339, 344, 356, 432-434, 475.
[67] G.R. Davidson (1952): "The Minor Object," *Corinth XII*, New Jersey: Pl.19/235.

2. 4. Köşeli Yüz Tipi

Kroplastlar, dönemin diğer sanatçıları gibi, M.Ö. 2. yüzyılda Praksiteles yüz tipinin narin özelliklerindeki incelikleri anlamayarak veya değişik şekilde yorumlayarak, köşeli yüz tipi oluştururlar. Dikkatsizlikleriyle oluşturdukları bu yüz tipi çağdaş bir beğeni görür. Yüz, kalp şeklini alır. Praksiteles'teki küçük gözler daha geniş yapılır. Alın dar, burun ve çene sivridir. Bu yüzden, profilden, belirgin bir şekilde köşeli görünür.[68]

II- 3. YÜZ ÖZELLİKLERİ

3. 1. Baş

Hellenistik dönemde yapılan pişmiş toprak figürinlerin kalıplama tekniği farklıdır. Baş ve gövde ayrı ayrı kalıplanarak sonradan birbirine yapıştırıldığı için, baş ve gövde arasında boşluk bulunmamaktadır. Roma döneminde ise başlar gövde ile birlikte kalıplanır. Başın arka kısmının yapımı da Hellenistik ve Roma dönemlerinde farklılık gösterir. Başlangıçta başın, arka ve ön kısmı kulakların arkasında birleştirilirdi. Bu gelişim, M.Ö. 2. yüzyılın sonuna kadar devam eder. Sonunda, başın ön kısmı özenli; arka kısmı kaba bir şekilde, elle ya da düzgün yuvarlak şekilli kalıpla yapılır.[69]

3. 2. Göz

H. Goldman,[70] figürinlerdeki göz yapım tekniklerinin, tarihlemeye yardımcı olduğunu belirtmiştir. Gözün kesin olarak bilinen stilleri, birbiri ile paralel gitse de, aralarında ortak bir grup oluşturduğu söylenemez. Tanagra figürinlerindeki gözler, küçük yapıldığı için fark edilmez. Bunlar, yüz şekilleri ile uyum içindedir. Praksiteles stilinde olduğu gibi, bakışlar, M.Ö. 3. yüzyılda melankolik bir şekilde ifade edilir.[71]

---

[68] Thompson, 1963: 32-33.
[69] Thompson, 1963: 17, 18.
[70] H. Goldman (1950): *The Terracotta Figurines, Excavations at Gözlü Kule*, Tarsus, vol.: I, The Hellenistic and Roman Periods, Princeton Unıversity Press, Princeton: s. 304.
[71] Thompson, 1963: 28; Goldman, 1950: 303.

M.Ö. geç 3. yüzyılın başlarında, büyük heykellerden yola çıkılarak ifade edilen melankolik bakış, yalnızca alt göz kapağında değil; üst göz kapağında da vurgulanmaya başlanır. Kroplastlar, bu ifadeyi heykellerden kopya ederek, figürinler üzerinde kullanmışlardır.[72]

Kroplastların, M.Ö. 2. yüzyıldaki eğilimi, bronzdan yapılan heykellerin tekniklerini özellikle kopya etmektir. Her iki göz kapağı daha geniş yapılarak göz daha iyi vurgulanır. Figürinlerde, özellikle yuvarlak, bazen de köşelerden açılan dar gözler de görülür. Bu özellik, M.Ö. 1. yüzyıl ortalarında göz kapakları kalınlaşıncaya kadar devam eder.

Figürinlerde ve nadir olarak büyük heykellerde yaygın olarak kullanılan diğer bir göz yapma şeklinde ise, göz kapaklarının kalınlaştığı ve gözlerin yarı açık görüldüğü durumdur ve sanki gözler, güçlü bir ışığa bakar gibi kısılıdır. Bu özellikler, Myrina ve Delos'ta[73] daha az sıklıkla görülür.

H. Goldman, göz yapma tekniklerindeki gelişimlerin, heykellerdeki gelişimlerle paralel olarak gittiğini belirtir. Göz kapaklarının kalınlaştığı ve gözlerin yarı açık görülen göz şekli, M.Ö. 200'lü yıllarda popüler anlamda doruğa ulaşır. Söz edilen bu kısık gözlerin, göz kapaklarının kalınlaşmasıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu özellik değişmeden M.S. 1. yüzyıla kadar sürer.[74]

3. 3. Burun

Burun, figürinler üzerinde çok özenli bir şekilde yapılmaz. Başlangıçta küçük, sonra Arsinoe II yüz tipinden etkilenerek, uzun ince burun yavaş yavaş vurgulanarak moda olur. [75] Burun bazen de kısa yapılır. [76]

---

[72] Bieber, 1951: res.: 336-339.
[73] A. Laumonier (1956): "Les figurines de terre cuite," *Exploration archéologique de Délos*, Paris Cilt: XXIII, PI. 76/848; PI. 78/928.
[74] Thompson, 1963: 29.
[75] Burr, 1934: Pl. XX/49; Laumonier, 1956: PI. 79/937-938.
[76] Thompson, 1963: 29-30.

3. 4. Ağız

En erken örneklerde, ağız oldukça büyük ve eğimlidir. Heykellerde, ağızlar daha küçük ve daha yatay; üst dudak genellikle alt dudaktan daha geniş yapılır. M.Ö. 3. yüzyıl boyunca dudaklar daha küçük ifade edilir. M.Ö. 2. yüzyılda dudakların biçimi bazen önceki dönemlerden farklı yapılır. Dudaklar daha dolgun ve üst dudak biraz eğimli yapılır. M.Ö. 1. yüzyıldan M.S. 1. yüzyıla kadar ise dolgun dudaklar yerini ince dudaklara bırakır. [77]

3. 5. Çene

Hellenistik dönemde, figürinlerin başları, sıklıkla profilden gösterilir. Figürinlerdeki çene tipi, Erken Hellenistik dönemden itibaren, güçlü bükey kıvrımlarla gelişimini sürdürür.[78] Sonraki dönemlerde de, çenedeki bu eğim görülmeye devam eder. Bazen de köşeli yüzlerde sivri olarak yapılır.[79]

3. 6. Boyun

Tanagra figürinlerindeki tombul boyunlarda, "Aphrodite Halkaları" olarak adlandırılan kıvrımlar kullanılır. Bu kullanım, M.Ö. 4. yüzyıldaki Aphrodite heykellerinde gelenek halini alır. İlk zamanlar, kadın figürinlerinin boyunlarındaki bu kıvrımlar, çok dikkatli bir biçimde yapılırdı. M.Ö. 2. yüzyılda bu kıvrımlar daha dikkatsiz yapıldı. Kroplastlar daha sonra boyunda "Aphrodite Halkaları" yapmayı unuttular. Tanagra figürlerinin en iyi örneklerindeki başlar sıklıkla yanlamasına veya yere doğru eğiktir. D.B. Thompson, M.Ö. 3. yüzyıl boyunca kullanılan bu stilin, gerilim ve dramatik duyguların çok daha ilginç biçimde yansıtılmasını sağladığını belirtmiştir. [80]

---

[77] Thompson, 1963: 30.
[78] Laumonier, 1956: PI. 30/300; PI. 81/975.
[79] Thompson, 1963: 30.
[80] Thompson, 1963: 30-31.

M.Ö. 2. yüzyıl boyunca, boyun, yanlamasına yapılarak gösterilir; ama baş, dikey hareketlerle yeniden yapılır. Hellenistik dönemin sonlarına ait figürin boyunları; koni biçiminde ya da dikkat edilmeden biçimsiz yapılır.[81]

II- 4. SAÇ STİLLERİ

Antik dönem saç stilleri günümüzden farklıydı. Şaşılacak derecede etkileyici olan bu saç stilleri bölgesel değişimler de göstermiştir. Pişmiş topraktan yapılan figürinlere ait başlar, saç tuvaletleri ve dekorasyonunda kullanılan objelerle birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Saç stillerini, alın üzerinde ve başın arkasında yapılan düzenlemeler şeklinde ele almak mümkündür.[82]

4. 1. Knidos Saç Stili

Hellenistik dönemde, Hellen kadınlarının en ünlü saç stili M.Ö. 4. yüzyılda görülür. Bunun en iyi örnekleri Praksiteles'in yaptığı Knidos Aphrodite'si heykelinin saç stilinin kopyalarıdır.[83]

Knidos Aphrodite'sinden adını alan Knidos saç stili, alın üzerindeki uygulamalarla sıklıkla karşımıza çıkan bir düzenlemedir. Saçların; kabarık şekilde ikiye ayrılması, ikiye ayrılan saçların bir bant yardımıyla bastırılması, ensede gevşek bir şekilde bağlanması, bu saç tipinin karakteristik özellikleridir.[84] Pişmiş toprak figürlerinde, bu saç stilinin en eski şekli, M.Ö. 250 yılı civarında görülür.[85] Knidos saç stili, M.Ö. 3. yüzyılda çok yaygındır. Daima uygun ve klasik bir yolla yapılan bu saç stili, tanımlayıcı bir isim olarak da kullanır. [86]

---

[81] Thompson, 1963: 31.

[82] Thompson, 1963: 36.

[83] Knidos Aphrodite'si için, Bkz.: Bieber, 1951: res.: 24; Smith, 2002: res.: 98.

[84] Thompson, 1963: 37, Pl. XLIX/231-236; Davidson, 1952: Pl. 23 / 270-272.

[85] Thompson, 1963: 37, Davidson, 1952: Pl. 23/269, 271, 285; Goldman, 1950: res.: 247; no.: 493.

[86] Plinius (*NH* 36.20), Praksiteles'in yaptığı Knidos Aphrodite'si, Kos adası tarafından sipariş edildiği, ancak heykelin özelliklerinden dolayı kabul edilmediği ve yerine giyimli bir çeşidi alındığını belirtir. Kabul edilmeyen çıplak heykeli de Knidos'luların satın aldığını söyler. Bu heykelin getirdiği başlıca yenilik tamamen çıplak ve kült heykeli olarak kullanılan ilk anıtsal Aphrodite heykeli olmasıdır.

M. Bell'e göre, başlardaki bu saç stili, M.Ö. 3.yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir.[87]

D.B. Thompson, Troia'da bulunan figürin başlarının, -çelenk, stephane veya saça uygulanan diğer süsler ve süsleyici bağlar eklenirse- bu saç stilindeki saçların uzun olduğunun göstergesi olduğunu düşünmüştür.[88] Knidos saç stili, M.Ö. 3. yüzyılın sonu ve 2. yüzyılda yaygın olarak görülür. D.B. Thompson, Knidos saç stilindeki gevşek bağların -kavun dilimi saç stili ile birlikte tasarlanan topuz içinde gelişinceye dek- sıkı bağ haline geldiğinin dikkate değer bir durum olduğunu ve M.Ö. erken 2. yüzyıla tarhlendiğini belirtir.[89] M.Ö. 2. yüzyılın sonlarında, saç buklelerinin genellikle boyun kenarından aşağı; diğer buklelerin ise yüzün etrafında gevşekçe bırakıldığı görülür. Bu uzun bukleler ve kıvırcık kıvrımlar yetişkinlerin ensesine yakın yapılır. Daha muhafazakâr tanrıça figürinleri için böyle kıvrımlar belirsizce tutturulmuş olsa da, en iyi Tanagra figürinlerinde ve Hadra Mezarlığı'nda bulunan figürinlerde bu kullanım görülmez. Fiyonk bağ, bazen bu stil üzerinde kullanılmıştır.[90]

4. 2. Kavun Dilimi Saç Stili

Kavun dilimi saç stili, derin dalgalı ve sığ katlı dalgalı olmak üzere ikiye ayrılır.[91] Bu saç stili, Almanlar tarafından isimlendirilmiştir.[92] Derin dalgalı biçimde saç, önce genişliğine ikiye ayrılır. Derin dalgalar, kulaktan kulağa sekiz kısma bölünüp, saçın yüzeyini kalın, esnek ve kabarık gösterir. Bu tip, Knidos saç stiline benzer özelliklerde taşır. Bu saç stili, İskenderiye yakınındaki Chatby ve Hadra Mezarlığı'nda ele geçen figürinler ışığında tarihlendirilir. Chatby ve Hadra Mezarlığı'nda ele geçen buluntularda kullanılan kavun dilimi saç stili, M.Ö. 3. yüzyılın ortalarından öteye gitmediği düşünülmektedir.[93]

---

87 M. Bell (1981): *The Terracottas*, New Jersey: s. 66.

88 Thompson, 1963: 88; Pl. XLIX/235-237; Pl. XLIV/208; Pl. XLVI/213; Pl. XLVIII/224, 229.

89 Thompson, 1963: 37. En iyi örnek için Bkz.: Pl. XLVII/219; bu figürinler, olasılıkla, M.Ö. erken 2. yüzyılda, uzun saçlar ve aşağı tasarlanmış bağ sitilini gösterir.

90 Thompson, 1963: 37.

91 Thompson, 1963: 38.

92 Thompson, 1963: 36.

93 Thompson, 1963: 38; Pl. XLIX/240-242; Pl. L/243-250.

Sığ katlı dalgalı biçimde ise saçlar dar bölümlere ayrılıp, sığ dalgalar on sekize kadar dizilir. Bu dalgalar, şapka gibi başa çok yakın uzanır ve peruk görüntüsü verir. Bazen de yüzün etrafında diller ya da topuzlar yapılır. Troia'da, genel olarak kavun dilimi saç stilinin İskenderiye tipi, çok sayıda sığ dalga ve bu dalgalarla birlikte arkadaki bir örgünün halkalarından oluşur. Bu stilin M.Ö. 3. yüzyılda inanılmaz derecede popüler olduğu görülür. Bu saç stili, anlaşıldığı kadarıyla, kavun dilimi saç stillinin en erken dönemindeki formundan gelmektedir. En erken kavun dilimi saç stili, M.Ö. 5. yüzyılda ortaya çıkar. Fakat bu stil, ilk defa Atina'da M.Ö. 4. yüzyıl ve M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğinde Montineo Basis'in başında görülür. Heykeller, aynalar ve sikkelerde M.Ö. 3. yüzyılda bu saç stili çok betimlenir ve M.Ö. 2-1 yüzyılarda da bu saç stili yaygın olarak kullanılmıştır.[94]

D.B. Thompson, bu stilin, Atina'dan İskenderiye'ye ve oradan Güney İtalya ve Küçük Asya'ya yayıldığının düşünülebileceğini belirtmiştir.[95]

II- 5. SAÇ BAĞ TÜRÜ

5.1. Fiyonk Bağ

Saçın sonunda fiyonk gibi yapılan düzenleme, belki de Hellenistik dönemin en etkileyici bağlama stili olmuştur. Başın üzerinde taç gibi duran ve saç biçimlerine bir fiyonk şekli verilmesiyle oluşan bu bağlama stili, gerçek şeklini Lampadion bağ[96] stilinden alır ve M.Ö. 4. yüzyılın geç döneminde onun bir çeşidi olarak ortaya çıkar.[97]

---

[94] Thompson, 1963: 39; Pl. XLI/252-254.

[95] Thompson, 1963: 39.

[96] Lampadion bağ türü, ileriye doğru uzanan gevşek kıvrımlar için kullanılmıştır. Genel olarak enseden ve yanlardan toplanan saçların başın üzerinde kümelenmesi ile oluşan bir bağ stilidir. Başın üzerinde kümelenen saçların uç kısımları alın üzerindeki saç bandı tarafından bastırılmaktadır. M.Ö. 4. yüzyılda bir meşale alevi gibi ileriye doğru uzatılan kısım kalın bir küme halini almıştır. M.Ö. 3. yüzyıl boyunca bu şeklini koruyan bağ; M.Ö.2. yüzyıl ortasından sonra şeklini kaybetmeye başlar (Thompson, 1963: 41-42).

[97] Thompson, 1963: 42.

Fiyonk bağın, M.Ö. 4. yüzyıldaki en önemli iki temsilcisi; Apollon Belvedere ve Capitol Aphroditesi'dir.[98] Bu saç stilinin kullanıldığı en erken örnek; aynı zamanda en iyi korunan heykel de olan Mantineia Basis'tir. Fiyonk bağ stili, kudreti temsil ettiği gibi, bağ ve bandaj için de kullanılır. Bu stilin, en erken dönemini gösteren örneklerin sayısı çok azdır; bu dönemde saçın uçları başın her iki yanında bir yumru ya da alçak bir yelpaze gibi uzanır. Saç, orijinal olarak bağlanmak için yukarı doğru taranır, sonra başın ortasından bölünür ve fiyonk biçimine getirilir. Alçak fiyonk bağ, M.Ö. 3. yüzyılla özdeşleştirilir. Yavaş yavaş bu stil daha geniş, daha dik ve daha titiz yapılır hale gelir. Daha sonra saç ikiye bölünür. Üstteki bölümde fiyonk yapılır. Alttaki bölüm ise ensede bağlanarak karakteristik özellik kazanır.

M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren fiyonk bağ stili, adeta bir kelebeğin kanatları biçimine dönüşerek stilize bir forma kavuşurken, bağ kısmı da belirginleşir. Bu stil, Roma döneminin başından, geç dönemlerine kadar görülür. Küçük Asya'da popülerleştiğinde ise, daha özenli ve daha dik yapılır, başın, her iki yanının ortasında kıvrımlı ve ilmikli bukleler bulunur. Genellikle, taç yaprakları ve disk şeklindedir. Dejenere örneklerde, Atina Agorası, Seleucia ve Tarsus'ta M.Ö. 1. yüzyılının ortasından M.S. 3. yüzyıla kadar olan dönemde görülür.[99]

II- 6. SÜSLEME OBJELERİ

6. 1. Saç Bandı

Saç bantları, Helenistik dönem boyunca popüler bir süsleme objesi olmuştur. Mısır'da, Ptolemaios tarafından sevilerek kullanılan saç bantlarının geniş olan örnekleri, Ptolemaios III ve Ptolemaios IV'te görülür.[100] Saç bantlarının, M.Ö. 4. yüzyıldan beri görülen örneklerinde, saçlar alın üzerinden itibaren bandın olduğu yere kadar ortadan ikiye ayrılmaktadır.[101]

---

[98] Bieber, 1951: res.: 34-38; 200-201.
[99] Thompson, 1963: 42-43.
[100] Bieber, 1951: res.: 342, 360, 364, 367.
[101] Thompson, 1963: 44.

6. 2. Diadem

M.Ö. 3. yüzyılın sonlarında biçimlendiği düşünülen diadem; değerli taşlardan, seyrek metal bantlardan ve küçük süsler taşıyan zincirlerden oluşur. Diadem, geniş başlık olmasına rağmen; Troia'daki figürin başlarındaki stephanelerle benzer özellikler taşıdığı görülür.[102]

6. 3. Stephane

Hellenistik dönemde saçın süslenmesi amacıyla karşımıza çıkan stephane, hilal biçimli bir taçtır. Orijinal olarak Aphrodite ve diğer tanrıçaların saçlarında bulunur. Fakat Hellenistik dönemde diğer kadınlar tarafından da tanrıçalara rakip olmak için takılır. Genelde sade olan bu süsleme objesinin kullanıldığı en erken örnekler, Klasik döneme tarihlenir; bu erken örneklerde, tanrıçaların poloslarından ayrılmaz bir forma sahiptir.

Çoğunlukla Knidos saç stili ile kullanılan stephaneler, alçak ve yüksek formda olmak üzere iki ana gruba ve pek çok tipe ayrılmaktadır. Yüksek forma sahip olanlar, çoğunlukla giyimli ya da çıplak olarak oturur biçimde betimlenen kadın figürinlerinde karşımıza çıkar. Bu stephanelerin, bazen üstü veya altı ya da her iki kenarı silmelerle süslenmiştir.[103]

Yüksek stephane olan ilk örnek, M.Ö. 270'te Arsinoe II sikkesinde görülür. Bu kraliçe, ileride Aphrodite'nin rolünü alır. Zamanla, başlardaki stephane, daha çıkık ışınlarla ve zikzaklarla süslü hale gelir. M.Ö. 2. yüzyılın stephanesi, açık alnın altında ve üstünde narin takı bölgelerinde görülür.[104] Bu stiller, M.Ö. 1. yüzyılda Delos, Küçük Asya'da görülür.[105]

---

[102] Thompson, 1963: 48; Pl. LIV/274.
[103] Thompson, 1963: 49.
[104] Thompson, 1963: 50.
[105] Laumonier, 1956: Pl. 43/39; Burr, 1934: Pl. I/3; Pl. II/4.

6. 4. Çelenk

Hellenistik dönem içinde yaygın olarak kullanım gören süsleme objesidir. Çelenkler; meyveli, bitkisel ve ince çelenkler olarak karşımıza çıkar. Hellenistik dönem boyunca halka ya da simit şeklindeki ince çelenkler çoğu kez kavun dilimi saç stili ile karşımıza çıkmaktadır. M.Ö. 2. yüzyılda hâkim olan küçük tiplerde çelenklerin kalınlıkları artarken şekilleri de eskisi gibi yassı değildir. İnce çelenkler, zaman içerisinde değişiklik göstererek başın etrafını çevirir ve yuvarlatılmış türban halini alır. Bu dönemde, çelenkle birlikte alın üzerinde tercih edilen düzenleme, Knidos saç stilidir. M.Ö. 1. yüzyıl içerisinde ince çelenklerin formunda bozulma başlar. Çelenkler artık, başın etrafını çevirmez ve kulak hizasına gelir. Hellenistik dönem boyunca kadın ve erkeklerin taktıkları çelenkler benzer özellikler taşır. Çelenkler erken dönemlerden beri kullanılmıştır; ancak onların en popüler olduğu dönem M.Ö. 1. yüzyıl olmuştur. Çelenk stilleri, figürinlerin tarihlendirilmesinde kolaylık sağlar.[106]

6. 5. Eşarp

Eşarp takmak ve peçeyle başı örtmek Hellenistik dönemde popüler olmuştur. Eşarp dikdörtgen bir kumaştan yapılır, bir saç bandı yardımıyla başın etrafı sınırlanır ve bir broşla alnın üzerinde bağlanır. Özellikle Yunanistan'da, M.Ö. 4. yüzyıldan M.Ö. 1. yüzyıla kadar yaygın bir şekilde kullanılır. Eşarpla başı örtme stili olasılıkla Roma İmparatorluk döneminde bırakılır.

Eşarpla başı örtme, iki değişik biçimde uygulanır: İlk biçimde dar kumaş katı kıvrımlardan oluşur, merkezde bazen bir göz deliği bırakıldığı gibi, nadiren de buraya bir broş takılır. Bazen başın etrafından aşağı doğru dökülen himationun üstünden döner. Orijinal formu, M.Ö. 4. yüzyılda görülür. Bu yeni süslü başlık, daha sonra M.Ö. 3. yüzyıl içerisinde kızlar, kadınlar ve Eros figürinlerinde kullanılır. İkinci biçim ise ilkine göre daha geniş ve daha yumuşaktır. Başı daha sıkı tutar.[107]

---

[106] Thompson, 1963: 45-47.
[107] Thompson, 1963: 51-52.

Bu iki tip arasındaki farklılık, olasılıkla, kullanılan malzemeden kaynaklanmaktadır. İlk tip, dar görünüm sağlamak için ketenden yapılır. Eşarp, başta kırışık gibi görünür. İkinci tip, kırışıklığı göstermez. Olasılıkla kumaş olarak yün kullanılır. Çatıya benzer şekilde olan ikinci tip himation tarafından örtünmeye de elverişlidir.

M.Ö. 3. yüzyılda Tanagra'da, Demeter Tapınağı'na sunulan giysilerin listelenerek yazıldığı söylenir. Kadınlar, tanrıçalara keten ve yün elbiseler sunarlar. Bunlar arasında eşarp da görülür. Eşarbın simgesel mi yoksa dönemin modası mı olduğu merak edilmiştir. Olasılıkla iki durumun da söz konusu olduğu ve bunların sadece istisnalar olduğu düşünülür. Bu kanıtlar özellikle, eşarbın kült için kullanıldığına işaret eder.

Troia'daki başların çoğu, peçe takar. Bazıları yalnızca peçe kullanılırken, bazıları ise himation üzerinden giyer. Bu figürin başları M.Ö. geç 3. yüzyılın 2. yarısından, 1. yüzyıla kadar tarihlenir.[108]

6. 6. Kekrypholos

Kekrypholos, kadınların, arkadan topuzun etrafını çevrelemek için kullandıkları başlık. Kekrypholos tipi M.Ö. 5. yüzyılda çok popüler olur; fakat bu popüler durum aşamalı olarak M.Ö. 4 yüzyıl boyunca ve erken Hellenistik döneme doğru azalır.[109]

6. 7. Kausia

E. Sjöqvist,[110] Makedonyalılar tarafından önceleri kausia adında bir şapka kullanıldığını belirtir; fakat ona göre bu yorum sağlam temellere dayanmaz. Sjöqvist bu şapkayı Aphrodite için yapılan dinsel törenlerle ilişkilendirir. Makedonya'nın fethinden sonra oğlanlar ve gençler arasında kausia'nın popüler hale geldiği görülür. Kausia özellikle törensel şapka olarak düşünülmemektedir. Aynı zamanda bu şapkayı oğlanlar ibadet etmek için veya tapınaktaki görevleri için de giyerlerdi.[111]

---

[108] Thompson, 1963: 52; Pl. XLIII/2001.
[109] Thompson, 1963: 128.
[110] E. Sjögvist (1955): "Cypriote Tapınağının Görevlisi," *AJA*, LIX, s. 122-130.
[111] Thompson, 1963: 53.

Kausia giyen oğlanlar, rahiplerin çocukları da olabilirdi. Kausia büyük bir şapka özelliği taşımaz. Şapkanın tepe kısmı sivri olmadığı için güçlükle fark edilir. Modern şapkalarda olduğu gibi kenarlar dar ve başa yakın ayarlanır. Çok kullanışlı olan bu şapkanın kenarları bant ya da yuvarlama şeklinde sıkıca bağlanır. Yüzeyi kalın çelenklere benzer.[112]

Makedonyalılar tarafından giyilen kausia, Yunanlılar tarafından pilos adıyla biliniyordu. Kausia'nın doğuya ait bir prototipe sahip olabileceği düşünülür. Sadece tip olarak değil, bu şapkanın yaygınlaşması da Makedonlarla ilişkilendirilir. Kausia, Makedonya şehirlerinde M.Ö. 3. yüzyıl boyunca giyilir ve çok moda olur. Chatby ve Hadra mezarlarında, başında kausia olan sayısız figürin görülmüştür. Burada sadece gençler değil, gençleri örnek alan küçük oğlanlar da Makedonya şapkasını giyerler. Bu şapka, ticaret ve politik amaçlı kullanımı nedeniyle yayılır. Seleukia'nın doğusuna, ama en çok Kıbrıs ve Lübnan'ın bütün bölgelerine yayılım göstermiştir.

Epigram Antipater bu şapkanın popülaritesini ve onun geniş bir şekilde yayılma etkisini M.Ö. 1. yüzyılda şu şekilde anlatır (Anth. *Pal.* VI. 335, çeviri W.R. Paton):
"Kausia Makedonyalılar için kullanışlı bir şapkaydı. Kar fırtınalarında onları koruyor, savaşlarda miğfer olarak kullanılıyordu. Cesur Piso, şapkayı hissederek başına takar ve Makedonya topraklarından İtalya'ya gelir. Belki de başındaki kausianın Persleri bozguna uğratmada ve Thrakia topraklarını işgal etmede ona yardım edeceğine inanır."

D.B. Thompson, kausia'nın bu dönemde sadece moda olan bir şapka değil, aynı zamanda bir fazilet simgesi olduğunu belirtir. [113]

[112] Thompson, 1963: 53; Pl. XVI/52-57.
[113] Thompson, 1963: 55.

II- 7. GİYİMLİ KADINLAR

Hellenistik dönemin günlük yaşamında kullanılan kıyafetler pek çok figürinde detaylı bir şekilde tasvir edilir. Klasik döneme ait daha basit kıyafet tarzı, genellikle Olymposlu tanrıçalar için kullanılır. Musalar, Tykhe ve Serapis gibi Hellenistik dönemde yeni tapınım gören tanrı ve tanrıçalar ise, gençlik ve modernliklerinin bir işareti olarak, dönemin kıyafetleri içinde gösterilir. Asıl kimlikleri de semboller veya belirgin çevresel detaylarla desteklenir. Giyimli figürinlerin sayısı, zenginleşen şehirli sınıflar içerisinde kadınların artan sosyal önemini yansıtmaktadır. Bu eğilim, Hellenistik dönemin ortalarından başlar ve geç Hellenistik ve Roma dönemine dek devam eder. Bu dönemde Klasik figürinlerdeki gibi vücudun hatlarını tamamen gizleyen kalın pelerin veya elbise giyerler. Bunlar olasılıkla yaşlı ve tutucu görünümlü kadınlardır.

Daha yaygın olan kullanım ise Klasik giyim tarzının tam tersine çevrilmesidir. İnce bir elbise üzerine kalın bir pelerin yerine, daha kalın elbise üzerine giyilen çok ince bir pelerin veya şal kullanımı yaygınlaşmıştır. Kalın elbise kaide ve ayaklar üzerine dökülür ve bacakları tamamen kapatır. İnce pelerin altında gözüken kalın elbise teknik bir buluştur ve M.Ö. 3. yüzyılın başı veya ortalarında mükemmelleştirilmiştir.[114]

M.Ö. geç 4. yüzyıldan 3. yüzyıl ortalarına kadar, herhangi bir heykelin vücut formu, pozu, biçimi, hareketi çoğunlukla ağır basar. M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısı boyunca vücut kesinlikle hissedilir; ama giysi altında görünmez. M.Ö. 2. yüzyılının ilk yarısında, elbisede kıvrımlar güçlü ve aktiftir. Işık gölge uyumu elbiseye karışık bir zenginlik katar. M.Ö. geç 3. yüzyılda vücudun yapısı önemsizdir. Giysi daha karışık ve güçlüdür, giysinin kıvrımlarının tekrar tekrar bölünmesinin ise klasik mantığı yıktığı düşünülür. M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısında ince ve linear kıvrımlar yapılır.[115]

---

[114] Smith 2002: 86-89.

[115] C.M. Havelock (1981): *Hellenistic Art. The Art of the Classical World from the Death of Alexander the Great to the Battle of Actium*, London: s. 114-115.

BÖLÜM III

III- THRAKİA'DA KÜLTLER

Thrakialılar ilk zamanlar hayvan, ağaç ve kayalara; daha sonra da güneş ve akarsulara tapınım göstermişler. Hellenlerin, Kolonizasyon döneminde (M.Ö. 750-550) özellikle Thrakia kabileleriyle temasa geçmeleri sonucu, birçok Hellen tanrısı da Thrakialılar tarafından benimsenmiştir. Thrakialılar, yabancı tanrıları kendi yerli tanrılarıyla aynı derecede tutmuşlardır.[116] Thrakialıların saygı gösterdiği tek tanrı, Dionysos değildir. Hellen dünyasının yakından tanıdığı savaş tanrısı Ares, haberci tanrı Hermes, Anadolu kökenli olduğu kabul edilen ay tanrıçası Artemis de bulunmaktadır (Herodotos, IV, 33; V, 7.). Herodotos'a göre; Hermes, daha çok Thrakia krallarının saygı duyduğu bir tanrıdır. Thrakia kralları, Hermes'i ataları sayar ve yalnız onun adına ant içerler (Herodotos, V, 7). Ares ise Troia savaşları sırasında Thrakialılara yardım eden tanrı olarak karşımıza çıkar (Hom. *Od*. VII, 361).

Thrakia Ana Tanrıçası olan Bendis'e, yüksek dağların tepelerinde tıpkı Artemis gibi tapınım gösterirler ve onun derecesinde ayinler ve dini törenler tertip ederlerdi. Ayrıca Bendis; dağların, ormanların, bitki ve hayvanların, hatta insanların ve göklerin, yeryüzünün ve yeraltının, bütün kâinatın anası olan Anadolu Kybele'sine de benzetilir. Thrakia insanın hayatı toprağa, ziraata bağlı olduğu için, yeryüzü tanrıçası Demeter'e, karanlıklar tanrıçası Hekate'ye aynı şekilde Bendis gibi tapınım göstermişlerdir. Bendis'in gönlünü hoş etmek, ona kavuşmak ve yaranmak için Thrakialılar, Bendis şerefine ava çıkar; ava çıkış ve dönüşlerde ise at yarışları düzenler, kurbanlar keser ve eğlenceler tertip ederlerdi.[117]

Bitki ve bolluk tanrısı sayılan Dionysos Sabazios'a, büyük içki ayinleri düzenlenir. Bu ayinlerde hayvan etleri çiğ çiğ yenilir. Böyle yaparak tanrıya kavuşacaklarına inanırlar.[118]

---

[116] Taşlıklıoğlu, 1971: 102.
[117] Taşlıklıoğlu, 1971: 103.
[118] Taşlıklıoğlu, 1971: 104.

Tahıl kültürü tanrısallıkla ve personifikasyonlarda çok sayıda sunuluş ile gözüküyor. Tarımın önemi Demeter ve Zeus kültü; bağcılığın önemi ise, Dionysos'un sunuluşu ve aynı zamanda üzerindeki üzüm salkımlarıyla vurgulanır.[119]

III- 1. ZEUS KÜLTLERİ

Antik çağde de tarımın halkın yaşamında büyük önem taşıdığı Thrakia bölgesinde, Zeus'un, hava olayları ve bereketle ilgili olarak en fazla tapınım gören tanrı olduğu, ele geçen birçok adak steliyle, yazıtlarla ve sikkelerle saptanmıştır.Tekirdağ'ın Malkara ilçesinde bulunan bir adak steli parçası üzerinde, sakallı ve üstü çıplak tanrı Zeus'un kabartması yer almaktadır. Araştırmaları yapan Sayar, adak stelinin buluntu yeri kesin olarak saptanabilirse; Trakya'nın birçok yerinde olduğu gibi, Zeus'un yerel bir kült yerinin burada da olmasının kuvvetli bir olasılık olduğunu belirtmiştir.[120]

Bergula yerleşmesinin lokalize edildiği, Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesi sınırları içinden, İstanbul Arkeoloji Müzeleri denetiminde bulunan bir özel koleksiyona getirilmiş olan bir adak steli üzerinde de, kabartmanın ortasında bir tanrıça (?) ve onun solunda Zeus, sağında ise profilden genç ve miğferli bir erkek görülmektedir.[121]

Perinthos çevresinde de kültü çok yaygın olan Zeus'a adanmış yazıtsız adak stelleri buluntular arasındadır.[122]

Enez Ayasofyası, apsis kemeri üzerinde, kubbenin oturduğu kısımda, beyaz mermer blok üstünde, sol ve sağda iki ayrı yazıt bulunmaktadır. Sağdaki yazıtta "*Halk Meclisinin Zeus Tapınağı'nda rahiplik eden, Paumisoğlu Hermias'ın büyük kişiliğinden dolayı onurlandırıldığı*" yazmaktadır. M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen bu yazıta göre; mermer blok, bir tapınağa ait olabileceği gibi, Enez Ayasofyası'nin bulunduğu yerde veya yakınında bir tapınak binasının varlığına kanıt olabilceği düşünülmüştür.[123]

---

119 J. Jurukova (1987): Le Monnayage Des Villes En Mesie İnferieure et en Thrace Pendant le II-IIIs. *Hadrianopolis*, Sofya: s. 259.
120 Sayar, 2002: 102.
121 Sayar, 2003: s. 53.
122 Sayar, 1993: 159, res.: 9.
123 A. Erzen S. Başaran (1988): "Enez (Ainos) Kazıları, 1986 Yılı Çalışmaları," *IX. Kazı sonuçları Toplantısı*, Cilt: II, s. 281.

Hadrianopolis şehrinin içindeki binaları da sikke tasvirlerinden öğrenilebilmekteyiz. Bu sikkelerin birinde; cephesinde dört sütunu olan alışılmışın dışında piramidal çatı taşıyan tapınak görülür. Bu tapınakta bulunan tanrı heykeli, bize bunun Zeus Tapınağı olduğunu gösterir.[124]

Söz edilen Zeus kültü ile ilgili buluntular dışında, Thrakia'da farklı epithetlerle de Zeus kültleri saptanmıştır:

III- 1. 1. Zeus Brontaios Kinbelaios

Phrygia bölgesinde çok sık görülen Zeus Bronton[125] kültü ile ilişkili olduğu ileri sürülen, Zeus Brontaios Kinbelaios kültünün, Kyzikos'ta tapınım gördüğü bilinmektedir.[126] Son yıllarda İstanbul'un Trakya bölgesindeki Eyüp ilçesine bağlı Haraççı Köyü'nde bulunmuş olan adak stelleri, tanrının kültünün bu bölgede de tapınım gördüğünü ilk kez ortaya koymaktadır.[127]

III- 1. 2. Zeus Kersoullos

Mysia bölgesinde bulunan kabartmalı bir stel üzerinde, Zeus ayakta, sol elinde kanatları açık kartalı ile uzun asası, sağ elinde ise phiale tutar durumda ve sağ tarafta sunak ve sunağın yanında ağaç olarak betimlenmiştir. Sunak üzerinde tanrı, bu epithet altında geçmektedir. Bu epithetin, Thrakia kökenli olduğu ileri sürülmüştür ve tanrının kökeninin bir bitki tanrısından geldiği ve köylülerin tanrısı olduğu belirtilmiştir.[128]

---

124 A Catalogueof the Greek Coins in the British Museum (BMC, *Thrace*, s. 116), London.
125 Tanrının bu epitheti, Bithynia ve Paphlagonia bölgelerinde sunak ve kabartmalar üzerinde görülür. Bithynia bölgesinde bulunmuş bir sunak üzerinde, Zeus ve yüksek bir kalathos giymiş olan Demeter yer alır. Zeus, libasyon yapar durumdadır. Bu sahne; Zeus şimşeği, gök gürültüsü ve yağmuruyla, Demeter ise ürünleriyle köylüler için yararlı bir çift olarak burada yer almaktadırlar şeklinde yorumlanmıştır (N. Şahin 2001: *Zeus'un Anadolu Kültleri*, İstanbul: s. 37).
126 Şahin, 2001: 37.
127 M.H. Sayar (1994): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 1992," *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 132-133.
128 Şahin, 2001: 76.

III- 1. 3. Zeus Khalazios

Mysia bölgesinde Kyzikos'da bulunmuş bir adak yazıtı, Zeus Khalazios'a adanmıştır. Tanrıya sunulmuş olan adakların, Batı Anadolu'da, özellikle, Bandırma yakınlarındaki Thrakialı köylüler tarafından yapıldığı ileri sürmüştür.[129]

III- 1. 4. Zeus Hypsistos

Batı Anadolu'nun birçok yerinde görülen Zeus Hypsistos kültü, özellikle Phrygia ve Lydia bölgelerinde karşımıza çıkmaktadır. Zeus Hypsistos olarak adlandırılmış ve kendisine diğer tanrılarla beraber adak sunulmuştur. Bu kültün, Zeus'a özgü bir kült olmanın ötesinde, tarıma yönelik karakter içeren Sami kökenli Paian bir tanrı kültü olduğu ve Phrygia'da da büyük saygınlık gördüğü belirtilir. Bu kültün içeriğinde, köylülerin çalışmalarının karşılığı olan ürünlerinin bereketi için, tanrının adaletine ve büyüklüğüne sığınma motifi yatmaktadır. [130]

Doğu Kilikya'da yapılan epigrafik araştırmalarda da, Anazarbos yakınlarındaki Çavuşağa Köyü'nde bulunmuş olan yuvarlak bir sunak üzerinde tanrı Zeus Hypsistos'a adandığı yazılıdır. Yazıttan, Zeus'un en yüksek tepelerin tanrısı yani bir "dağ tanrısı" olarak tapınım gördüğü anlaşılmıştır. [131]

İstanbul ilinin Trakya bölgesindeki ilçelerinden Silivri'de lokalize edilen antik Selymbria kenti ve Değirmen Köy'ün eski yerleşmesindeki kilise binasının köşesine inşa edilmiş olan sunağın yazıtından, bu eserin, Roma İmparatorluk devrinde Hypsistos isimli tanrıya adanmış bir sunak olduğu anlaşılmıştır. Thrakia ve Anadolu'nun birçok yerinde tapınımı olan Theos Hypsistos, aslında semitik kökenli bir tanrı olup antik Yunan mitolojisinde en yüksek anlamına gelen, Hypsistos epithetonu nedeniyle Zeus ile bir tutulmuştur. Araştırmanın yapıldığı tarihe kadar, Roma İmparatorluk devrinde, Thrakia'da Zeus Hypsistos'a sunulan 13 adak yazıtı bilinmektedir. [132]

---

[129] Şahin, 2001: 77
[130] Şahin, 2001: 64.
[131] Şahin, 2001: 65.
[132] M.H. Sayar (1997): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 1995," *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 1, s. 109.

III- 1. 5. Zeus Serapis

Alexandros III'ün ölümünün ardından, imparatorluğun paylaşımı sırasında Mısır'ı alan Ptolemaios I Soteros (M.Ö. 323-283), Serapis kültünün kurucusu olarak kabul edilir. Mısır inancında Serapis, Mısır yeraltı dünyası tanrısı Osiris veBoğa tanrısı Apis ile özdeşleştirilmiştir. Onların, simgeleri ve kültleri temel alınmış ve Osirapis / Serapis olarak tapınım görmüştür.[133]

Tanrı Serapis, özünde, birçok tanrının birleşmesiyle oluşmuştur. Serapis'e Hellen Pantheonunun tanrıları olan Dionysos,[134] Asklepios, Hades ve bir anlamda da Zeus da ilave edilerek yakındoğu-batı sentezi bir kült ortaya konmuştur. Tanrı, Zeus Serapis adı altında özellikle İskenderiye kentinde göğün efendisi olarak tapınım görmüş ve kentin sikkeleri üzerinde de Zeus Serapis olarak geçmiştir.[135]

III- 2. APOLLON

Tekirdağ'ın Şarköy ilçesindeki Doluca Tepe civarından, Tekirdağ Müzesi'ne getirilen bir torso üzerindeki ilk izlenimler; bu torso'nun, Apollon veya Dionysos'a ait olduğu idi. Doluca Tepe'nin güneyinde, Tepeköy'deki eski bir binanın duvarına inşa edilmiş durumda tanrı Apollon'a[136] adanmış bir adak yazıt bulunması bu torso'nun kime ait olduğunun ortaya çıkması bakımından önem kazanmıştır. Sayar, Roma İmparatorluk devrinin ilk yüzyıllarına tarihlenen bu yazıt ile Apollon'un burada ilk kez belgelenen Toronteos epitheti ile anıldığının ve civarda Apollon'un bir kült merkezi olabileceğinin belgelendiğini ve çevreye hâkim konumu ile antik bir tapınak yeri için çok uygun olan Doluca Tepe'de bir Apollon tapınağın bulunma olasılığının yüksek olduğunu belirtmiştir.[137]

---

133 Şahin, 2001: 163.
134 Herodotos (II, 144); Osiris'in Yunanistan'da Olympos tanrılarından Dionysos olduğunu söyler.
135 Şahin, 2001: 165.
136 Apollon, mitolojide, öteden beri bilindiği üzere, Zeus ve Leto'nun çocuğudur. Kız kardeşi Artemis ile birlikte ikiz olarak Delos adasında dünyaya gelirler (A. Erhat 1993: *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: s. 44-50).
137 M.H. Sayar (1996): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları," *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 50-51.

Neolitik çağdan itibaren, bütün Ege dünyasında ve Anadolu'da, çift ağızlı balta,[138] ana tabiat tanrıçalarıyla (Rhea-Kybele) ilişkilendirilirdi. Apollon ise koruyucu, şehir kurucusu, ışık saçan, hastaları iyileştiren ve kâhin sıfatlarına sahip bir tanrı idi. Anadolu'da, özellikle Lykia'da, ışık tanrısı olarak tapım görmüştür. Perinthos'da bulunan ve Apollon Lykios'a[139] ithaf edilen bir adak stelinde de, ışıklı manasına gelen aynı sıfatı almış olarak karşımıza çıkar. Apollon, Trakya'da başı ışıklı, sol omzunda "çift ağızlı balta'sı" sağ elinde ise bir defne dalı ile tasvir edilir.[140] Anadolu'da birçok tanrı -özellikle Apollon- işiten, duyan, dinleyen, kulak veren anlamına gelen ve özel bir sıfat olan Epikoos epitheti altında anılmıştır.[141]

Edirne Müzesinde M.S 1. yüzyıla ait Heros Epekoos'a ithaf edilmiş adak steli vardır. Süvari kabartmalı steldeki yazıtta "*duaları kabul eden tanrı Epekoos'a*" ifadesi kullanılmıştır. Kahramanlaşmış ve daha sonra ulvileşerek tanrı mertebesine yükseltilmiş bulunan bir Trak süvarisinin tasviri, betimlenmiştir. Bu yazıt M.S. 1. yüzyıla aittir.[142]

III- 3. APHRODİTE

Enez Taşaltı Nekropolü'nde,[143] Tanrıça Aphrodite'ye ait bir kült yeri saptanmıştır. Kiremit kapaklı bir mezarın içinde sırt üstü yatırılmış biçimde, çıplak, kolsuz ve oturur vaziyette, üst kısımları narin, kalçaları geniş, bacakları uzun, oval ve düzgün bir yüze sahip olan Aphrodite figürinleri bulunmuştur. Figürinlerin saçları, fiyonk bağ stillindedir. Figürinlerin birkaçının saçları boyalı, birkaçının da göğüsleri üzerinde madalyon takılıdır. Hepsinin ortak özelliği; kolsuz ve çıplak oluşu; saç biçimlerinin aynı tipte olmasıdır. Bu kült yeri, Aphrodite'nin, Enez'de sevilip kutsandığını göstermesi bakımından önemlidir.[144]

---

138 Kelime olarak, Anadolu asıllı olan çift ağızlı balta, bir kült aracıdır.
139 Taşıdığı sıfat; ışık anlamını veren 'lyk' kökünden türetilmiştir.
140 Taşlıklıoğlu, 1971: 146-151, res.: 90.
141 Taşlıklıoğlu, 1971: 45.
142 Taşlıklıoğlu, 1971: 44-45, res.: 37.
143 A. Erzen–S. Başaran (1993): "1991 Yılı Enez (Ainos) Kazıları," *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt: II, s. 208; Kült yeri, 1986/1987 yıllarında ortaya çıkartılan mezarlar ile Nekropol'ün batısında geçen yol arasında kalan kesimde ortaya çıkartılan 2 no.lu lahdin batısında yer almaktadır.
144 Erzen-Başaran; 1993: 208; res.: 15-16.

III- 4. ASKLEPİOS

Asklepios[145] kültü, M.Ö. VI. yüzyılda başlar ve geç antik çağa kadar farklı adlarla devam eder. Roma mitolojisinde 'Esculapis' olarak karşımıza çıkan kültün en eski izlerine Peloponnesos'ta rastlanır. Kökeninin Messenia ve Argolis'te olduğu sanılan kültün; Kıta Yunanistan'dan çıkıp Anadolu'ya, oradan da Hellenistik dönemin Mısır'ına kadar yayıldığı görülür. En önemli dört Asklepieion; Kıta Yunanistan'da; Epidauros ve Korinth, Ege adalarında; Kos, Anadolu'da; Bergama olarak bilinir.[146]

Asklepios tapınakları Hristiyan çağına kadar yüzlerce yıl yaşamışlardır. Uyku, rüya, iyileşme gibi genel yaklaşımlar yaşamaya devam etmiştir.[147] Bu tapımda tedaviler daha çok bitkiseldi.[148] Romalıların ilk hastaneleri, hasta askerlerin iyileşme dönemlerini geçirecekleri kuruluşlar olarak ortaya çıkar. Bu örnekler, bugünkü hastanelerin kökeninde ordu bakım evleri ve hastaneleri olduğunu düşündürmektedir.[149]

Kermeyan (Germeyan) Köyü'nden, Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne getirilmiş olan bir heykel kaidesinin üzerindeki iki satırlık yazıtın tercümesi, Taşlıklıoğlu tarafından şöyle yapılmıştır: "*Protogenes şifa verici Asklepios'a (bu eseri) adak olarak ithaf etti.*" Heykel kaidesinin, Şifa Tanrısı Asklepios'a[150] ait olduğu üzerindeki yazıttan da anlaşılmakta olup, Z. Taşlıklıoğlu, Asklepios'un yanında duran

---

145 A. Erhat; Apollon tarafından Koronis'in karnı yarılarak çocuğun (Asklepios) kurtarılmasını hekimlik tarihinin ilk sezaryen ameliyatı olarak yorumlamıştır (Erhat, 1993: 62-64).

146 R. Jackson (1999): *Roma İmparatorluğu'nda Doktorlar ve Hastalıklar*, İstanbul: s. 141-142.

147 Asklepieion'larda hastanın tedavisinde ilk koşul inançtı. Burada sadece kutsal sular, şifalı otlar, merhemler ya da cerrahi yöntemler değil müzik, tiyatro, törenler, telkin gibi psikolojik tedaviler de önemliydi (A. Walton 1894: *Cult of Asklepios*, Cornell Studies in Classical Philology, Newyork: s. 36). Asklepieion'larda uygulanan tedavi ile ilgili kaynaklar üç türdedir: Hastalar tarafından bırakılan adak sunuları, tedavi yöntemlerini anlatan steller ve antik kaynaklardan alınan bilgiler. Adak sunuları; vücudun iyileşen organını gösteren, kimi zaman pişmiş topraktan kimi zaman ise altın ya da gümüş gibi değerli madenlerden yapılmış olabilirdi. Epidauros'ta ele geçen ve M.Ö. 3. yüzyıla, yani Asklepieion'ların başlangıç evrelerine ait steller burada uygulanan tedavi yöntemleri ilgili kayıtları içermektedir. Epidauros'da ayrıca hastaların bıraktıkları tabletlerde ele geçmiştir (Walton, 1894: 57).

148 Dönemin Asklepion'ları hakkında Aristides önemli bir kaynaktır. Aristides, M.S. 27 Ocak 118'de Balıkesir'de doğmuş, dönemin en saygı değer öğretmenlerinden iyi eğitim almış. Olasılıkla İmparator Hadrianus'un arkadaşı aynı zaman da çok iyi bir hatiptir. Aristides rüyalarını, tedavilerini ve deneyimlerini kaleme alarak *Hieroi Logoi* ilk dini otobiyografi yazmıştır. Be eseriyle deneyimlerini gelecek kuşaklara bırakması bakımından önemlidir. Aristides için bkz.: (C.A. Behr, 1968: *Aelius Aristides and the Sacred Tales*, Amsterdam: s. 1-41; Jackson, 1999: 150-151).

149 Ü. Serdaroğlu (1996): *Eski Çağda Tıp*, İstanbul: s. 28.

150 Atinalılar, Asklepios kültünü Epidauros'tan M.Ö. 420-419 yıllarında, Romalılar ise bu tanrının kültünü daha geç öğrenmişlerdir (Taşlıklıoğlu, 1971: 78).

çocuğun da Asklepios'un çocuklarından biri, olasılıkla Telesphoros olduğunu belirtmiş ve yazıttan dolayı kaideyi M.S. 1. yüzyıla tarihlemiştir. [151]

Tekirdağ'a 15 km uzaklıkta, bugünkü adı Karaevlialtı olan Heraion Teichos antik kentinde 2001 yılında kazılan alanda mermer avlu ve onun etrafını çeviren duvarlar görülmüş ve bu alandan tıp aletleri, ilaçve pişmiş topraktan yapılma adak figürinleri gibi –özellikle bir arada olmalarından dolayı– çok ilginç buluntular gelmiştir. N. Atik, bu durumda söz edilen yerin Asklepios Tapınağı olma olasılığını belirtmiştir. [152]

III- 5. HERAKLES

Taşlıklıoğlu'nun, araştırmaları sırasında Perinthos'ta bulunan bir adak stelinin ikinci yüzünde, sağ tarafta Herakles, Herakles'in sol tarafında ise Artemis betimlenmiştir. Bu stelin, Perinthos şehrinde Artemis ve Herakles kültlerinin olduğunu ispatladığı belirtilmiştir. Roma'daki adı Hercules olan Herakles; gladyatörlerin önem verdiği bir yarıtanrıydı. Emekliye ayrılan asker ya da gladyatörler, silahlarını Hercules'in tapınağına götürürler ve adak olarak asarlardı. [153]

III- 6. ATLI TANRI

Antikçağın en kalabalık ve en savaşçı topluluklarından biri olan Thrakia halkları, göçebe kültürünün bir özelliği olarak çok iyi ata binmekteydiler. Bu özelliklerinden dolayı büyük devletlerin ordularında yer almışlardır. Thraklar, daha küçük yaştan itibaren ata binmesini, at üzerinde savaşmasını ve mızrak atmasını öğrenirlerdi. Thrakialılar, bilhassa cenaze merasimlerinde ölülerinin şereflerine büyük dini ayinler yapar, at yarışları düzenlerlerdi. At yarışlarında başarı gösterenler ödüllendirilirlerdi. [154] Herodotos (V, 8), at yarışlarında gösterilen başarılarından dolayı kahramanlaştıklarını bizlere hikâye eder.

---

[151] Taşlıklıoğlu, 1971: 78; res.: 51.
[152] Atik, 2002: 67.
[153] H. Malay- H. Sılay (1991): *Antik Devirde Gladyatörler*, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul: s. 31-32; Artemis'ten gündüzlerin tanrıçası, ışığı temsil eden, kehanette bulunan, şehir koruyucusu, gymnasion'ların koruyucusu ve Herakles ile birlikte gençliği yetiştiren olarak söz edilir (Taşlıklıoğlu, 1971: 126, 127, no.: 10, res.: 85).
[154] Taşlıklıoğlu, 1971: 79.

Edirne Müzesi'ndeki adak stelleri, Thrakia'da tapınım gören tanrılar arasında en büyük grubun, Thrakia Atlı Tanrısı olduğunu gösterir. Taşlıklıoğlu, Thrak süvarisinin Thraklar için çok önemli olduğunu, kutsallaşarak ölümsüzlüğe ulaştığını ve nesilden nesile Thrak halkının kalbinde yer edip, tanrılaştıktan sonra bir tapım unsuru haline geldiği ve Edirne Müzesi'nde bulunan Atlı Tanrı kabartmasının da iyi bir örnek olduğunu belirtmiş. At, her dönemde kahramanlaşmayı ifade eden bir sembol olmuştur ve kabartmalarda kahramanlar çoğunlukla at üzerinde bir sunağa doğru ilerleyen kişiler olarak resmedilmişlerdir. Atın, aynı zamanda insanların hayattaki yüksek sosyal statülerine de işaret ettiği görülmektedir. Hellenlerin, heros tipini canlandıran Atlı Tanrı'nın Thrak süvarisinden farksız olduğu belirtilir. Thrak süvarisini temsil eden kabartmalardaki kompozisyonun aynısının heros tipinde de görülmesi iki ayrı kült unsurlarının kolayca birleşmesinisağlamıştır.[155]

[155] Taşlıklıoğlu, 1971: 105.

BÖLÜM IV

FİGÜRİNLER VE DEĞERLENDİRME

IV. A- TANRILAR

A- 1. ZEUS (?) ASKLEPİOS (?) [Lev. 1 – Res. 1a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2523
Yükseklik: 7,2 cm.
Genişlik: 6,6 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Saçlar, uzun, kıvırcık ve ortadan ayrık. Yüksek ve üçgen alın, Gözler iri, göz kapakları belirgin. Gözler belirli bir amaç olmaksızın uzaklara dalmış gibidir. Burun, ince ve uzun. Gür bıyıklı ve sakallı. Yüz anatomisi oldukça düzgün. Yüzde, babacan bir ifade var.

Hellenistik dönemde Zeus başı, hem saç biçimi hem de ifadede değişikliğine uğrarken, Asklepios da Zeus'a oldukça benzer olarak tasvir edilirdi. Ancak Hellenistik dönem Asklepioslar'ı bu tanrının yararlı niteliklerini, kaygı ve düşüncenin görsel işareti olan kederle (pathos) birleştirilmiş olarak ifade eder. [156]

Otricoli'den ve Vatikan Müzesinde bulunan Zeus örneği, erken Helenistik tipe bağlı olarak yapılmış ve M.Ö.1. yüzyıla tarihlenmiştir. Mounykhi'dan ve Atina Müzesinde bulunan Asklepios ile Melos'dan ve British Müzesinde bulunan Asklepios ise M.Ö. 3-2. yüzyıllara tarihlenmektedir.[157]

---

[156] Smith, 2002: 66.
[157] Smith, 2002: 66; Zeus için; Bkz.: 64; Asklepios için; Bkz.: 67-68.

Malkara-Kermeyan Köyü'nde, Zeus ve Asklepios kültlerinin olabileceğini düşündüren buluntular ele geçmiştir.[158]

Zeus ya da Asklepios olabileceği düşünülen figürin; sakallı, ortadan ayrık saçlarıyla ve stilistik olarak olasılıkla M.Ö. 3.-2. yüzyıllar arasına tarihlenir.

A- 2. APOLLON (?) **[Lev. 1 – Res. 2a, b]**

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 17.12.1987
Env. No: 1795
Yükseklik: 3,5 cm.
Genişlik: 2,6 cm.
Hamur Rengi: Açık kahverengi
Tanım: Başın arka kısmında delik bulunur, saçlar başın tümünü çevreler. Yüz yuvarlak, gözler küçük ve kısık, burun ince uzun, dudaklar hafif açık. Hafif gülümseyen bir yüz.

Başın üzerinde işlevinin ne olduğu bilinmeyen bir delik bulunmaktadır. Olasılıkla bu tür delikler, figürinleri, kutsal bir ağaca ya da duvara asmak için yapılırdı.[159]D.B. Thompson, Troia'dan gelen Apollon'u stil olarak, M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihler.[160]

Apollon olabileceği düşünülen figürin, yuvarlak yüz tipi, kısa saç stili ve Troia'dan gelen figürine dayanarak, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenir.

A- 3. EROS **[Lev. 2 – Res. 3a, b]**

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 117
Yükseklik: 3,9 cm.

---

158 Bkz.: Tezimde,Thrakia'da kültler bölümünde yer alan Zeus ve Asklepios kültlerine.
159 K. Uzun (2002): "Klazomenai'den Bir Grup Pişmiş Toprak Oyuncak Bebek," *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 69.
160 Thompson, 1963: 71-72; Pl. V/36.

Genişlik: 3,5 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Saçlar, dalgalı ve uzun; bir kısmı tam tepede, topuz biçiminde. Yüz tombul. Gözler iri, açık, dışarı taşkın; göz kapakları belirgin. Ağız küçük, burun kısa ve yukarı kalkık.

Tombul formlar ve şişman yüzler, M.Ö. 3. yüzyıl boyunca kullanılmıştır. Bu yüz tipinin, olasılıkla Ptolemaios saraylarının etkisiyle geliştiği düşünülmektedir. Şişman yüz, başlangıçta karakterize edilerek çocuklar üzerinde uygulanmıştır. Troia'da görülen benzer figürinlerde de yüzler tombuldur; dalgalı ve uzun olan saçların bir kısmı tam tepede, topuz biçiminde toplanmıştır.[161]

Şişman yüz tipiyle Eros, olasılıkla M.Ö. 3. veya erken 2. yüzyıla tarihlenir

A- 4. SERAPİS **[Lev. 2 – Res. 4a, b]**

Buluntu Yeri: (?)
Satın Alma Tarihi: 16.03.1986
Env. No: 1697
Yükseklik: 7,2 cm.
Genişlik: 3,7 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Başının ön kısmında, beş yapraklı dal motifli kalathos. Saçlar kıvırcık, dört tane saç lülesi figürinin alnına düşer. Sakallı ve bıyıklı. Gözler küçük, burun uzun ve yukarı kalkık, yüzde babacan bir ifade.

İsis'in kocası ve Harpokrates'in babası olan Serapis yeni ve yardımsever bir tanrı olarak Mısır'da popüler olur. I. Ptolemaios, Mısırlılar'a yeni bir Yunan kültü değil, Yunanlılara bir Mısır kültü kabullendirmek yolunu tercih etmiştir. Bu yeni tanrı için "Serapeion" adını taşıyan tapınak yaptırmıştır.[162]

---

[161] *LİMC*, (1981): ''Atherion-Eros," III s.v. 2/2, 625, 305-323; Thompson, 1963: 32; Pl. XXXI/145.
[162] A. M. Mansel (1995): *Ege ve Yunan Tarihi*, İstanbul: s. 514, 515.

M.S. 1. yüzyılda Serapis kültü, Mısır'da resmen kabul edilir.[163] Serapis'in ilk tasviri, kült heykeli ile ortaya çıkmıştır. Genç Bryaksis tarafından M.S. 2. yüzyıl içerisinde yapılan heykel, İskenderiye'de kült heykeli için uygun görülür. Daha sonra yapılan çok sayıdaki kopya, olasılıkla ölçüler ve malzeme sebebiyle, aslına tam benzer olarak yapılmasalar da orijinal eser hakkında belli bir fikir vermektedir.[164] A- 4. no.lu Serapis, görüntüsü ve tavrıyla Zeus'u andırır.[165]

1983 yılında Enez'de yapılan kazılarda mozaik zeminin üzerinde ele geçen bronz heykellerden biri de sakallı tanrı Serapis'in heykelidir.[166] Şu anda Edirne Müzesi'nde teşhirde bulunan 1434 env. no. lu bu eserin başında kalathos vardır, saçlar bukleler şeklinde figürinin alnına düşer.

Roma dönemine tarihlenen 1434 env. no. lu eser ile İskenderiye müzesinde kalathoslu ve mermerden yapılmış olan ve M.S. 2. yüzyıla tarihlenen Serapis büstü;[167] saç stili ve yüz tipi olarak bu çalışmadaki Serapis figüriniyle benzerlikler göstermektedir.

Bu bilgilere ışığında Serapis, olasılıkla M.S. 2. yüzyıla tarihlenir.

IV. B- TANRIÇALAR

B- 1. ATHENA (?) [Lev. 3 – Res. 5a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2525
Yükseklik: 8,1 cm.
Genişlik: 4,3 cm.
Hamur Rengi: Pembe

---

163 Jean-Yves Empereur (1995): *A Short Guide to the Greco-Roman Museum Alexandria*, Alexandria: s. 6, fig.: 5.
164 Smith, 2002: 68.
165 *LİMC*, ''Oidipous-Theseus," VI, s.v. 2/2, 504, 305-323.
166 A. Erzen (1994): ''Edirne, Güneydoğu Avrupa Araştırma Merkezi ve Enez Kazıları,'' *IV.Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, s. 10, res.: 12.
167 Empereur, 1995: 6, fig.: 5.

Tanım: Saçlar uzun ve omuzlarda, miğferli. Yüz yuvarlak, kulaklarda olasılıkla küpe. Roma'daki adı Minerva[168] olan savaşçı tanrıça, Roma imparatorluk döneminde kroplastlar için çok popüler bir konu olmuştur.[169] Ayrıca gladyatörlerin en çok değer verdiği tanrıça Minerva idi. Çünkü Minerva'nın savaş sanatının tüm inceliklerini bildiğine inanılırdı.[170]

Tezimde yer alan figürin, Troia'da bulunan Athena figürini ile saç stili ve yüz tipi olarak benzerlik gösterir; ancak başındaki miğfer Troia'daki eserlerden farklıdır. D.B. Thompson, bu eserleri olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihler.[171]

Athena, saç stili ve yuvarlak yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. 1.yüzyıla tarihlenir.

B- 2. APHRODİTE (?) **[Lev. 3 – Res. 6a, b]**

Buluntu Yeri: Heraion Teichos (Karaevlialtı)(?)[172]
Satın Alma Tarihi: 19.11.1968
Env. No: 230
Yükseklik: 4,4 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Açık kahverengi
Tanım: Figürinin sadece başı korunabilmiştir. Knidos saç stilindeki saç; kalın, kabarık, ortadan ayrılıp ensenin üst kısmında topuzlu. Öndeki kabarıklık saç bandı ile bastırılmış. Yüksek ve köşeli alın, küçük gözler, ince ve uzun burun, yuvarlaklaşan küçük çene, boyunda, "Aphrodite Halkaları"olarak adlandırılan kıvrımlar, yüzde melankolik bakış.

---

168 *LİMC*, ''Aphrodisias-Athena," II, s.v. 2/2, 36.
169 C. Grandjouan (1961): "Teracottas and Plastik Lamps of the Roman Period," *AJA VI*, New Jersey-Princeton: s. 8.
170 Malay-Sılay, 1991: 31.
171 Thompson, 1963: 76; Pl. VI/13-14.
172 Mimar Sinan Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı Sayın Doç. Dr. Neşe Atik'e verdiği bilgiler için teşekkür ederim. Bu eserlerin, Heraion Teichos kazılarında çıkan figürinlerle benzerlik gösterdiğini belirtmesi, buluntu yerinin Heraion Teichos olma olasılığını artırmaktadır.

Bu kadın başının stilistik açıdan benzerlerini, Troia'daki figürin başlarında görebiliriz. Troia'daki figürin başları, M.Ö. 3. yüzyıl sonu ve erken 2. yüzyıl başlarına tarihlenir.[173]

Hellenistik döneme özgü, Knidos saç stili ve Praksiteles yüz tipi özellikleri gösteren Aphrodite başı, M.Ö. 3. yüzyıl sonu ile erken M.Ö. 2. yüzyıl başlarına tarihlenir.

B- 3. ÇIPLAK APHRODİTE [Lev. 4 – Res. 7a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 326
Yükseklik: 32,5 cm.
Genişlik: 11 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Aphrodite, dikdörtgen formlu profilsiz bir kaide üzerinde, ayakta. Saçlar, ortadan ikiye ayrılıp yanlara ve geriye doğru dalgalı biçimde taralı ve arkada topuzlu. Yüz, aşınmadan dolayı belirsiz. Göğüsler küçük ve sol göğüs biraz daha yukarıda. Sol elini dirsekten hafifçe bükerek ön kısmını kapatır şekilde. Sağ eliyle bacağının yanındaki hydria üzerine bıraktığı şalının bir ucunu tutmakta. Şal, sağ elden aşağı dikey kumaş kıvrımları oluşturacak şekilde iner. Şal, hydria'nın dudak kısmı üzerinde kalınca bir kumaş tomarı oluşturup, aşağı doğru uzanır. El ve parmaklarda oran bozukluğu var. Vücut ağırlığını sağ bacak taşımakta. Sol bacak dizden hafifçe bükülerek parmak uçları ile kaide üzerine basar şekilde. Bu durum nedeniyle vücutta belirgin bir S profili oluşur. Figürinin arka kısmında oval bir buhar deliği bulunmakta.

Figürin, orijinalini sikkelerden tanıdığımız, Praksiteles tarafından yontulmuş olan ve arkeoloji literatüründe Knidos Aphrodite'si[174] olarak bilinen heykelin (M.Ö. 355-330) pişmiş topraktan yapılmış bir örneğidir.[175] M.Ö. 5. yüzyılın sonlarında tanrıçanın erotik yönü bazı heykellerde vücuda yapışan giysi ile ifade edilmeye çalışılır. O zamanlar için ancak bu mümkün olmuştur. Plinius, (NH 36.20) Knidos Aphrodite'si heykelinin Kos

[173] Thompson, 1963: 36-38; Pl. XLVII/221; Pl. XLIX / 235-237; Pl. XLIV/208; Pl. XLVI/213.
[174] Smith, 2002: 81, res.: 98/1-2.
[175] *LIMC*, s.v. "Aphrodisias Athena," 2/2, 401-402.

adası yaşayanları tarafından sipariş edildiğini; ancak heykelin erotik özelliğinden dolayı kabul edilmediğini ve yerine giyimli bir çeşidinin alındığını belirtir. Kabul edilmeyen çıplak heykeli de Knidoslular'ın satın aldığını söyler. Bu heykelin getirdiği başlıca yenilik, tamamen çıplak ve kült heykeli olarak kullanılan ilk anıtsal Aphrodite heykeli olmasıdır. Tanrıça, bir yıkanma öncesi veya sonrasında giysilerini çıkartırken veya giyerken gösterilmiş gibidir. Hafifçe öne eğilen figürinin bitişik bacakları ve bir baldırın önde oluşu, utanmayı ifade eden bir harekettir.[176]

Hellenistik dönemde ve Roma İmparatorluk döneminde, Aşk Tanrıçası Aphrodite figürinlerini yapmak, kroplastlar arasında çok popülerdi. En iyi ve çeşitli örneklerin geldiği yer ise Myrina idi.[177] Myrina'da, B- 3. no.lu figürine benzer tipte pişmiş toprak figürinler bulunmuştur.[178] Myrina'daki figürinlerde hydria sağ taraftadır. Myrina figürinlerinin kaideleri de -burada tanıtılan Aphrodite figürininde olduğu gibi- profilsiz ve düzdür. Myrina'da bu figürinler M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyılda sevilerek üretilir. Özellikle Praksiteles'in yapığı Knidos Aphrodite'sinin kopyaları M.S. 1. yüzyılda çok popüler olmuş ve daha çok, Myrina'da Diphilos atölyesinde yapılanlar tercih edilmiştir.[179]

M.Ö. 3. yüzyıl sonu ile M.Ö. 2. yüzyıl başında vücut hatlarının verilmesinde bir belirsizleşme başlar. Tenin işlenişindeki ilgisizlikle birlikte, Mithridates Savaşları öncesinde, M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreğindeki örneklerin yozlaştığı gözlenmektedir. M.Ö. 1. yüzyılda çıplak olarak betimlenen örneklerde göğüsler küçülmüş, omuzlar çok daralmış ve omuzdan kalça kısmına kadar olan vücut bölümünde bel ayrımı ortadan kalkmıştır.[180]

Çıplak Aphrodite figürini, bu bilgiler ışığında M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenir.

---

176 Smith, 2002: 81-82.
177 P. Delev (2004): "A Terra Cotta Statuette of Aphrodite from Isperihovo" *Von Domica bis*, Sofia: s. 274.
178 S. Mollard-Besques (1963): *Musée National du Louvre*. *Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite grecs et romains II. Myrina*, Paris: Pl.16/e-M9; f-M8.
179 Higgins, 1969: 115.
180 Thompson, 1963: 92.

B- 4. YARI GİYİMLİ APHRODİTE [Lev. 5 – Res. 8a-c]

Buluntu Yeri: Malkara
Satın Alma Tarihi: 10.07.1985
Env. No: 1552
Yükseklik: 25 cm.
Genişlik: 10 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Baş sola doğru yatık, başın üzerinde sarmaşık yapraklı stephane veya diadem. Saçlar örgülü ve aşağıya doğru uzanmakta. İnce ve uzun bir yüz, düzgün ve orantılı bir burun, belirgin gözler ve kalın dudaklar. Göğüsler küçük ve göğüs uçları belirgin. Yarı örtülü, himationun ağır kıvrımları dizlerin üzerinde ve kalçaların etrafında. İki göğüs arasında çıkıntı olarak yapılmış yuvarlaklık. Sağ eli dirsekten bükük ve kalçada. Bilekten kırık olan sol eli ile küçük bir çocuk kucaklar. Sol ayak ileride. Figürinin arka kısmında oval bir buhar deliği bulunmakta.

Yarı giyimli Aphrodite figürinleri, Arles ve Capua'da görülen iki önemli tip, kopya edilerek yapılmıştır. Kopyalar daha çok Arles tipinin nasıl olduğu konusunda fikir vermektedir. Bazı araştırmacılara göre; Arles ve Capua'daki heykel tiplerinden birinin veya her ikisinin, çıplaklığa gidişte bir merhale olan Knidos figürininden daha erken yapılmış olma ihtimalidir. Daha olası bir görüş ise, her ikisinin de, yeniden ele alınan edep anlayışının birer örneği olduğu yolundadır. Yarı giyimli Capua tipi küçük ölçekte tekrarlanmış ve popüler olmuştur. Capua Aphroditesi, M.Ö. 4. yüzyılın sonu veya M.Ö. 3. yüzyıla aittir ve orijinal kopyaları bulunmaktadır.[181]

Tarsus Gözlü Kule kazısından gelen figürinde; baş sola doğru yatık, başın üzerinde sarmaşık yapraklı stephane veya diadem bulunur. Saçlar, örgülü ve aşağıya doğru uzanmaktadır. Yüz ince ve uzun, burun düzgün ve orantılı, gözler belirgin ve dudaklar kalındır. Tarsus'dan gelen, yarı giyimli figürin, tip ve stil olarak, B- 4. no.lu figürin ile benzerlik göstermektedir. Goldman, bu figürini olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlemektedir.[182]

---

[181] Smith, 2002: 83, res.: 104-105.
[182] Goldman, 1950: 310, res.: 14.

M.Ö. 1 ile M.S. 1 yılları arasında, Myrina'da yaygın olarak yapılan figürinler; giyimli kadınlar, sirenler, grotesk ve aktörlerdi.[183]. Myrina'da bulunan figürinlerde[184] benzer şekilde iki göğüs arasında görülen yuvarlaklık, mücevher olarak adlandırılmıştır. Myrina'daki figürinlerle duruş, yüz tipi, giyim tarzı, sırtındaki buhar deliği ile benzerlik göstermektedir.[185]

Yarı giyimli Aphrodite figürini, bu bilgiler ışığında, M.Ö. 1 ve M.S. 1 yılları arasına tarihlendirilir.

B- 5. LEDA **[Lev. 6 – Res. 9a-c]**

Buluntu Yeri: Tekirdağ
Satın Alma Tarihi: 25.12.1978
Env. No: 744
Yükseklik: 11,6 cm.
Genişlik: 5,5 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Yüksekçe bir kaide üzerinde bağdaş kurarak oturan giyimli Leda. Saçlar, on iki derin dalgalı kavun dilimi saç stilinde. Başında çelenk. Uzun örgüleri omuzlarda. Yüz aşınmış, gözler ve ağız küçük. Yüz ve çene oval, burun ince. Sol eliyle kucağındaki kuğuyu tutmakta, bilekten kırılmış olan sağ kol yukarı kaldırılmış. 'V' yakalı, kısa khiton giyimli. Figürinin sırt kısmında oval bir buhar deliği bulunmakta. Arka kısmı iyi işlenmemiş.

Leda figürininin, başında yer alan halka ya da simit şeklindeki ince çelenkler Hellenistik dönem boyunca çoğu kez –burada olduğu gibi– kavun dilimi saç stili ile karşımıza çıkmaktadır. [186]

---

183 Higgins, 1969: 115.
184 V. Anatolica, (1990): Anatolie Antique, fouilles françaises en Turquie, *Catalogue de l'exposition*, Paris-İstanbul: s. 74, fig.: 1-LY 1588; fig.: 2-LY 1546.
185 Mollard-Besques, 1963: Pl.28/b-M.627; c -M.947.
186 Thompson, 1963: 46. Mitolojisine baktığımız zaman; Leda'nın annesi ve babası üstüne kaynaklar birbirini tutmaz, genellikle Aiotolia kralı Thestios'un kızı olduğu kabul edilir (Erhat, 1993: 193-194). Zeus, ölümlülerle olan sayısız birlikteliklerinde değişik biçimlere girer. Leda için kuğu, Europa için boğa kılığına girmesi buna örnektir (C. Estin - H. Laporte, 2003: *Yunan ve Roma Mitolojisi*, çev. Musa Eran, İstanbul: s. 103).

M.Ö. 2. yüzyılda, çelenklerin kalınlıkları artarken şekilleri de eskisi gibi yassı değildir. M.Ö. 1. yüzyıl içerisinde ince çelenklerin formunda, bozulma başlar.[187]

Saç stili ve taktığı ince çelenk bakımından Troia'daki eserlerle benzerlik gösterir.[188]

Leda figürini, bu bilgiler ışığında, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

IV. C- KADINLAR

C- 1. GİYİMLİ KADIN FİGÜRİNLERİ

C- 1. 1. GİYİMLİ KADIN [Lev. 7 – Res. 10a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 15.08.1976
Env. No: 590
Yükseklik: 7,4cm.
Genişlik: 5,3 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Baş örtülü, göz çukurları belirgin. Burun hantal, kalın ve büyük. Dudaklar kalın. Başının üzerindeki örtüye bakarak, elbisenin kalın bir kumaşı olduğunu düşünebiliriz.

Myrina'daki figürinlerle yuvarlak yüz tipi ve örtünme şekli ile benzerlikler gösterir. Bu figürinler olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıl içerisinde değerlendirilir. [189]

Giyimli kadın figürini, yuvarlak yüz tipi ve örtünme şekli ile olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

---

187 Thompson, 1963: 45-48.
188 Thompson, 1963: 47; Pl. LIII/267-269.
189 Mollard-Besques, 1963: Pl.139/b-Myrina, 1197.

C- 1. 2. GİYİMLİ KADIN [Lev. 8 – Res. 11a-c]

Buluntu Yeri: Barbaros-Topağaç
Satın Alma Tarihi: 17.02.1959
Env. No: 2324
Yükseklik: 10,9 cm.
Genişlik: 6 cm.
Hamur Rengi: Dışta kırmızımsı kahverengi, içte koyu gri
Tanım: Khiton üstüne vücudunu ve başının arka kısmını da örten himation giyimli kadın figürini. Yüz tipi oval. Gözler küçük. Burun ince, uzun ve düzgün. Elbise, olasılıkla sola doğru vücudu sarar. Vücudun ağırlığı, sağ ya da solda olabilir. Figürin sol göğüs ve sol kolun bir kısmı dışında kırık olduğundan bunu anlayamıyoruz. Elbise, paralel ve dikey kıvrımlar şeklinde vurgulanır.

Tanagra tipi giyimli figürinler, M.Ö. 4. yüzyılda çok hızlı bir şekilde, öncelikle Boiotia'ya, sonra İskenderiye ve Güney İtalya'ya ve oradan da Küçük Asya'ya yayılır. Tanagra tipli ilk figürinler narin, dengeli ve klasik biçimdedir. En iyi örnekler, İskenderiye Chatby Mezarlığı'ndan gelir.[190]

Asya tipi giyimli figürinler ise Tanagra soyundan gelmektedir. Vücudun tümü örtülüdür, elbise kıvrımları figürinin duruşuna uygun bir şekilde gösterilmiştir. Asya tipli figürinlerde anlam ve ağırlık olarak giysi daha zengindir.[191]

C- 1. 2. no.lu figürinde olduğu gibi, khiton kıvrımları monotonluktan kurtulmak için, sol kol ve göğüs arasında, diğer vücut bölgelerine oranla farklı yapılarak vurgulanır. D.B. Thompson, bu özelliklere sahip tiplerin,[192] doğulu özellik gösterdiklerini belirtir. Asya tipli giyimli figürinler, M.Ö. 2. yüzyıl içerisinde değerlendirilir. Yüz tipi olarak, Troia'daki eserlerle benzerlik gösterir.[193]

---

190 Thompson, 1963: 22-23.
191 Thompson, 1963: 24-26.
192 Thompson, 1963: 25.
193 Thompson, 1963: 27; Pl. XXXIV/155.

Troia'daki benzer örneklere ve D.B. Thompson belirttiği Asya tipli giyimli figürinlerin özelliklerine dayanarak giyimli kadın figürini, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 1. 3. GİYİMLİ KADIN [Lev. 9 – Res. 12a-c]

Buluntu Yeri: (?)
Satın Alma Tarihi: 28.01.1976
Env. No: 441
Yükseklik: 16,5 cm.
Genişlik: 6,7 cm.
Hamur Rengi: Açık kahverengi
Tanım: Baş eşarplı. Yüz tipi oval. Gözler küçük. Burun ince, uzun ve düzgün. Ağız küçük. Vücut ağırlığı sol tarafta. Sağ kol belde. Himation, gevşek kıvrımlar halinde aşağı dökülür. Kıvrımlar güçlü bir şekilde vurgulanmaz. Sol kol aşağı sarkmış, elbiseyi tutmakta. Sağ diz öne bükük, dizlerden aşağısı kırık. Elbise kıvrımları, vücut eğimine uygun şekilde yapılmıştır. Arka tarafı işlenmemiş olan figürinin sırt kısmında yuvarlak bir buhar deliği bulunmakta.

Morgantina'da altı değişik biçimde seriler halinde bulunan giyimli kadın figürinlerini M. Bell, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihler.[194] Myrina'da başı eşarplı figürinlerle benzerlik gösterir.[195]

Giyimli kadın figürini, bu bilgiler ışığında, olasılıkla M.Ö 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 2. ÖRTÜLÜ KADIN BAŞLARI

C- 2. 1. ÖRTÜLÜ KADIN BAŞI [Lev. 10 – Res. 13a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04. 01. 2001
Env. No: 2527

194 Bell, 1981: 58-60, fig.: c. Tip.VI.
195 Mollard-Besques, 1963: Pl.210/b-M.112; d-M. 1349.

Yükseklik: 3.97 cm.

Genişlik: 2,05 cm.

Hamur Rengi: Pembemsi beyaz

Tanım: Baş himation ile örtülü, ince uzun burun, yuvarlaklaşan küçük çene ve yuvarlaklaşan alın.

Troia'daki benzer figürinlerden 171 no.lu figürinin himationla başı örtülüdür, Arsinoe yüz tipi özelliği gösteren bu figürini D.B. Thompson, olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlemiştir.[196]

Morgantina'daki örnek ise M. Bell, olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlemiştir. [197]

Örtülü kadın başı, M.Ö. 2. yüzyılda çok popüler hale gelen Arsinoe II[198] yüz tipini anımsatır.[199]

Arsinoe yüz tipi, başın himationla örtülüş biçimi ve verilen örneklerle benzerliklerine dayanılarak olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıl veya M.Ö. 2. yüzyıl içerisine tarihlenir.

C- 2. 2. ÖRTÜLÜ KADIN BAŞI [Lev. 10 – Res. 14a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara

Satın Alma Tarihi: 10.11.1998

Env. No: 2312

Yükseklik: 2,7 cm.

---

196 Thompson, 1963: PI.XXXVIII/171-174.

197 Bell, 1981: Pl.105/417.

198 Mısır prensesi, I. Ptolemaios Soter'in I. Berenike'den kızı Arsinoe II, 17 yaşındayken Trakya Kralı Lysimakhos ile evlenir. II. Arsinoe, Lysimackhos ile olan evliliğinden üç erkek çocuk sahibi olur. II. Arsinoe, Mısır Hanedanlığı ve buradaki sikkeler üzerindeki portrelerinden de anlaşıldığı üzere, güzel bir kadındır. Doğruluk ve şefkate eğilimi hariç, babası I. Ptolemaios Soter'in pek çok özelliğine sahip acımasız ve hükümran karakterlidir. Pratik, açık sözlü, çalışkan, son derece iyi kararlar alabilen ve bunu uygulayan bir özelliğe sahiptir. Daha sonraki kocası II. Ptolemaios, Aphrodite Zephyritis adıyla karısı II. Arsinoe'yi tanrılaştırmış ve birçok şehre adını verdirmiştir. II. Arsinoe, Mısır Kraliçesi olarak yedi sene saltanat sürmüştür. Devlet yönetiminde tecrübeli, dış politikada çok etkili olduğu bilinmektedir (N. Davis-C. M. Kraay, 1973: *The Hellenistic Kingdoms, Portrait Coins and History*, London: s. 156-157).

199 Arsinoe yüz tipi, ince uzun burun, yuvarlaklaşan küçük çene ve yuvarlaklaşan alın (Thompson, 1963: 32)

Genişlik: 1,6 cm.

Hamur Rengi: Pembe

Tanım: Himationla, hem baş hem de ağız kapatılacak şekilde örtülü. Saç, ortadan ikiye ayrık ve arkadan toplu. Örtünün altından göründüğü kadarı ile saç kavun dilimi saç stilinde. Yüz yuvarlak, gözler yarı açık.

Hellenistik dönemde, dansçı figürinleri çok popüler olur. [200] Dansçılar amatör ve profesyonel olmak üzere iki sınıfa ayrılır. Amatör ve profesyonel dansın ikisi de dinsel amaçlıydı. D.B. Thompson; kadınların Tanrı Dionysos için çılgınca dans etmelerini amatör; Phrygler'in, Tanrıça Kybele kültü için yaptıkları dansları ise profesyonel dans olarak belirtmiştir. Yunanistan'da antik çağlarda kadınların festivallerde, dinsel ayinlerde, resmi ziyafetlerde, tapınak avlularında ve caddelerde zevk için dans ettikleri bilinmektedir. [201] Dans doğrudan yaşamın içindedir, şölenlere düğünlere ve cenaze törenlerine eşlik eden dans, tanrısal kökenli bir sanat olarak düşünülmüştür.[202]

Doğulu dansçılar, "Mantle dancers" olarak isimlendirilen bu figürinler doğulu özellikler taşırlar. Bu tipte yapılan ilk figürinler, M.Ö. 5. yüzyılda vazolar üzerinde görülür. Daha sonra ise M.Ö. erken 4. yüzyılda pişmiş topraktan bu tipte figürinler yapılmaya başlanır. Bu figürinler, mezar buluntularında daha çok görülür. M.Ö. 4. yüzyıldan M.Ö. 1. yüzyıla kadarki dönemde figürinler, bu formda yapılmaya devam eder. Örtülü dansçıların yalnızca başı değil; gözler açıkta kalacak şekilde ağız ve burunları da örtülü olarak gösterilirdi. Tanrıya ibadet ederken örtünmek günümüzde de yaygındır. Kadınlar; tanrısal korkulardan, erkeklerin küstahlıklarından, aşırı sıcaklardan ve tozlardan korunmak için örtünürlerdi. Bu bilgiler ışığında giyimli ve başı örtülü bu figürinleri, kült dansçıları olarak değerlendirebiliriz. Bunların bazıları, tanrıçalara hizmet eden rahipler veya hierodouloi olarak kaydedilir. Himation, figürinlerin başlarını bu şekilde örterek, küçük bir maske görüntüsü verir. Sadece dansçılarda değil, oturan ve ayakta duran figürinlerde de bu biçimde örtünme görünür. [203]

---

[200] Thompson, 1963: 99.
[201] Thompson, 1963: 100.
[202] Estin - Laporte, 2003: 52-53.
[203] Thompson, 1963: 102.

M.Ö. 4. yüzyıldan M.Ö. 1. yüzyıla kadar bu formda yapılan figürinlerin örtü ile ağzı kapatması olasılıkla önemli bir özellik idi.[204]

Giyimli dansçılar, özellikle Priene, Paestum, Pergamon ve başka yerlerdeki tapınaklarda çok sayıda bulunur. "Mantle dancers" olasılıkla, Dionysos, Adonis, Demeter, Anadolu'da ise Kybele ve Artemis kültleri için dans ederlerdi. Hellenistik dönemde kroplastlar, bu figürinlerde dinsel yönlerden çok, artistik özellikleri ön plana çıkartmışlar, daha çok dansın hareket ve formları ile ilgilenmişlerdir. Troia'da, Demeter ve Kybele kültleriyle ilişkili örtülü dansçı figürinleri, çoğunlukla tapınak sunaklarında görülür. D.B. Thompson, Troia'daki dansçı figürinlerini M.Ö. 3. yüzyılın sonu veya M.Ö. 2. yüzyıla tarihler. [205]

Kavun dilimi saç stili, yuvarlak yüz tipi ve yukarıda verilen bilgiler ışığında, örtülü kadın başı, olasılıkla M.Ö. 3. yüzyılın sonu veya M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 2. 3. ÖRTÜLÜ KADIN BAŞI [Lev. 11 – Res. 15a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 112
Yükseklik: 5,3 cm.
Genişlik: 3,4 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Baş, himation ile örtülü. Saçı örtüden taştığı kadarıyla ortadan ayrılmış ve yanlara taralı, göz çukurları belirgin, burun ucu kırık, küçük bir ağız, kulakta küpe var.

Örtülü kadın başı, oval yüz tipiyle olasılıkla M.Ö. 3. yüzyılın sonu veya M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

---

[204] Thompson, 1963: 103.
[205] Thompson, 1963: 104-105; Pl. XXIII/85-88; Pl. XXIV/89-93; Pl. XXV/94; Pl. XXVI/97-100.

C- 3. DİADEMLİ ve STEPHANELİ KADIN BAŞLARI

C- 3. 1. DİADEMLİ KADIN BAŞI [Lev. 11 – Res. 16a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 109
Yükseklik: 2,7 cm.
Genişlik: 1,9 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Başta diadem, yüz tombul, alın üzerinde saç ikiye ayrılarak dalgalı kıvrımlar şeklinde omuzlarda. Saçın bir kısmı ensede, toplu biçimde. Gözler aşınmış; fakat belirgin. Burun küçük, kalkık; ağız küçük; yanaklar tombul.

Başındaki diadem ve yuvarlak yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenir.

C- 3. 2. DİADEMLİ KADIN BAŞI [Lev. 12 – Res. 17a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 113
Yükseklik: 6,2 cm.
Genişlik: 3,3 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Başta diadem, Saç, ortadan ayrılarak yanlara doğru taralı ve arkada toplu. Bir kısım saç ise yanlarda örgülü. Yüz yuvarlak, burun kısa, ağız etli ve hafifçe açık.

Başındaki diadem ve yuvarlak yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenir.

C- 3. 3. DİADEMLİ KADIN BAŞI [Lev. 12 – Res. 18a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967

Env. No: 115
Yükseklik: 4,3 cm.
Genişlik: 2,6 cm.
Hamur Rengi: Açık kahverengi
Tanım: Başta diadem (geniş stephane?), saç ortadan ikiye ayrılarak yanlara taralı. Saçlar, dağınık şekilde aşağıda. Yüz yuvarlak, burun kısmı kırık.

Başındaki diadem ve yuvarlak yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenir.

C- 3. 4. DİADEMLİ KADIN BAŞI [Lev. 13 – Res. 19a- c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 129
Yükseklik: 3,2 cm.
Genişlik: 2,3 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Başta diadem (alçak stephane?), saç yanlara taralı, boynunu örtmekte, saçların örgülü olduğuna dair belirtiler var. Yüz detayları aşınmış, yalnızca göz çukurları belirgin. Yüz yuvarlak.

Başındaki diadem ve yuvarlak yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenir.

C- 3. 5. DİADEMLİ KADIN BAŞI [Lev. 13 – Res. 20a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 25.05.1980
Env. No: 797
Yükseklik: 2,9 cm.
Genişlik: 2 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Baş üzerinde bir diadem. Saç yanlara taralı, yüz yuvarlak. Ağız küçük, çene oval.

Başındaki diadem ve yuvarlak yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenir.

C- 3. 6. STEPHANELİ KADIN BAŞI [Lev.13 – Res. 21a-b]

Buluntu Yeri: Barbaros-Madenler Deresi
Satın Alma Tarihi: 25.05.1997
Env. No: 2236
Yükseklik: 11,2 cm.
Genişlik: 7,5 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Başındaki fiyonk ve silmelerle süslü taç, kırık olduğundan biçimleri tam olarak anlaşılmamakta fakat olasılıkla stephane olduğu düşünülmektedir. Yüz hatları oldukça belirgin; kaşlar ince ve düzgün, gözler iri, göz kapakları belirgin, burun ince, uzun ve düzgün. Dudaklar dolgun.

Fiyonk bağ stili kudreti temsil ettiği gibi, bağ ve bandaj için de kullanılır.[206] Figürinin başındaki taçta bulunan fiyonk bir saç bağlama düzenlemesi değil, bir süsleme objesidir.

Stephaneli kadın başı, oval yüz tipi, M.Ö. 2. yüzyıl özelliği olan dolgun dudaklar ve başındaki fiyonk ve silmelerle süslü tacıyla olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 4. KNİDOS SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞLARI

C- 4. 1. KNİDOS SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 14 – Res. 22a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 10.11.1988
Env. No: 2310
Yükseklik: 4,8 cm.
Genişlik: 3,2 cm.
Hamur Rengi: Pembe

[206] Thompson, 1963: 41.

Tanım: Figürinin sadece başı korunabilmiştir. Knidos saç stilinde, kalın ve kabarık saçlar ortadan ayrılıp arkada, gevşek bir şekilde toplanmış. Öndeki kabarıklık saç bandı ile bastırılmış. Saçlarda kırmızı boya izleri görülmekte. Yüz oval, alın yüksek ve köşeli, gözler yarı açık, melankolik bakışlı, burun ince ve uzun, burun delikleri belirgin.

Troia'dan benzer örneklerde kabarık saçlar ortadan ayrılıp arkaya gevşek bir şekilde toplanmıştır. Praksiteles yüz tipi özellikleri gösteren ve Knidos saç stiline benzer kadın başlarını, D.B. Thompson olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıl başlarına tarihler.[207]

Knidos saç stili ve Praksiteles'in yüz tipi özellikleri gösteren kadın başı, olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıl başlarına tarihlenir.

C- 4. 2. KNİDOS SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 14 – Res. 23a-c]

Buluntu Yeri: Vize veya Enez (?)
Hibe Alma Tarihi: 10.07.1985
Env. No: 2216
Yükseklik: 5,3 cm.
Genişlik: 3,5 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Baş sola yatık. Kalın kabarık saçlar ortadan ayrık, arkada gevşek bir şekilde toplu. Öndeki kabarıklık saç bandı ile bastırılmış. Yüz oval, gözler yarı açık, melankolik bakışlı, burun ince ve uzun, burun delikleri belirgin.

Knidos saç stili ve Praksiteles yüz tipi özellikleri gösteren kadın başı olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıl başlarına tarihlenir.

C- 4. 3. KNİDOS SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 15 – Res. 24a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001

[207] Thompson, 1963: 37, Pl. XLIX/231-237 (özellikle Pl. XLIX/235 ve 237); Davidson, 1950: Pl. 23/270-272; Bell, 1982: Pl. 94/490-492.

Env. No: 2529
Yükseklik: 4 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Saçlar önden ikiye ayrık, arkada toplu olup olmadığı ise belli değil; fakat bir kısım saç örgüler halinde omuzda. Yüz oval, burun çıkıntısı belirgin, kulaklar ve burun dışında diğer yüz hatları belirsiz.

M.Ö. 2. yüzyılın sonlarında, Troia'da olduğu gibi Knidos saç stilinin en tipik özelliği saç lülelerinin boyundan aşağı sarkıtılmasıdır. Bu bukleler ensenin yakınına yapılırdı.[208]

Knidos saç stilininde saç lülelerinin boyundan aşağı sarkıtılmasıyla olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıl sonlarına tarihlenir.

C- 5. KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞLARI

C- 5. 1. KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 15 – Res. 25a-c]

Buluntu Yeri: Malkara
Satın Alma Tarihi: 10.07.1985
Env. No: 1561
Yüksekli: 4,5 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Sarımsı açık kahverengi
Tanım: Baş hafif sola yatık, saçlar, derin dalgalı kavun dilimi saç stili, yüz ovale yakın, gözler yarı açık, melankolik bakışlı, burun ince ve uzun, burun delikleri belirgin, Üst dudak biraz eğimli, alt dudak ise dolgun. Yüzde düşünceli bir ifade var.

Özellikle, M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren, dudaklar bazen ayrılır. Üst dudak biraz eğimlidir, alt dudak ise dolgun yapılarak belirginleştirilir.[209]

---

[208] Thompson, 1963: Pl. XLIX\238, 241.
[209] Grandjouan, 1961: Pl. 95/496-497.

Kadın başı, kavun dilimi saç stili ve Praksiteles yüz tipi ile olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 5. 2. KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 16 – Res. 27a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 110
Yükseklik: 5,2 cm.
Genişlik: 3,2 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Baş, hafif sağa yatık. Derin dalgalı kavun dilimi stilindeki saçlar, ortadan ayrık ve kulaktan kulağa 6 kısma bölünmüş. Yüz detayları aşınmış; alın yüksek ve üçgen bir şekle sahip, göz çukurları belirgin, sol göz aşınmış, gözler yarı açık, burun uzun ve ince, dudaklar hafif açık.

Kadın başı, Praksiteles yüz tipi ve kulaktan kulağa 6 kısma bölünmüş kavun dilimi saç stili ile olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 5. 3. KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 16 – Res. 26a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 15.08.1976
Env. No: 589
Yükseklik: 4 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi
Tanım: Sığ katlı kıvrımlı kavun dilimi saç stili, kulaktan kulağa 12'ye kadar bölünmüş. Saç, başta peruk gibi duruyor. Yüz oval, alın alçak, çene sivri, kulaklarda küpe.

Kadın başı, Praksiteles yüz tipi ve sığ katlı kıvrımlı kavun dilimi saç stili ile olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 5. 4. KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 28 – Res. 28a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 10.11.1988
Env. No: 2311
Yükseklik: 3,5 cm.
Genişlik: 2,4 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Sığ katlı kıvrımlı kavun dilimi saç stili, kulaktan kulağa 12'ye ayrılan kıvrımlar, paralel açılarla birbirini takip ederek ensenin üst kısmında topuz yapılmıştır. Yüz kalp şeklini almış, gözler ve burun küçük, çene sivri, ince dudaklar.

Sığ katlı kıvrımlı kavun dilimi saç stili, M.Ö. 2-1. yüzyıllarda yaygın olarak kullanılır. Troia'daki örneklerde saç stili kulaktan kulağa 12'ye ayrılan sığ kıvrımlar şeklindedir. Bu tip özellikler taşıyan bu figürinler M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.[210]

Saç stili bakımında Myrina'daki benzer örneklerle karşılaştırılabilir. Bu örnekler de M.Ö. 2. ve 1. yüzyıla tarihlenir.[211]

Kadın başı, profilden köşeli görülen yüz tipi ve sığ katlı kıvrımlı kavun dilimi saç stili ile olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 5. 5. KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞI [Lev. 17 – Res. 29a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2532
Yükseklik: 3,2 cm.
Genişlik: 2,9 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu

---

[210] Thompson, 1963: 38; PI. L/252-254; Granjouan, 1961: Pl. 100/359, 364.
[211] Besques-Mollard, 1963: Pl. 206/b-M, 1277.

Tanım: Baş hafif sola eğik, saçlar ortadan ayrık ve arkada topuzlu. Kekrypholos arkadan topuzun etrafını çevrelemekte. Yüz kalp şeklinde, alçak alın, küçük gözler, burun ve çene sivri yapılmış.

Kadın başı, sığ katlı kıvrımlı kavun dilimi saç stili ile birlikte kullanılan kekrypholos[212] ve profilden köşeli görünen yüz tipi özellikleriyle, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

C- 6. FİYONK BAĞLI KADIN BAŞLARI

C- 6. 1. FİYONK BAĞLI KADIN BAŞI [Lev. 17 – Res. 30a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 15.07.2003
Env. No: 2701
Yükseklik: 6 cm.
Genişlik: 3,3 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Saçlar gür ve dalgalı, arka topuzlu. Saç orijinal olarak bağlanmak için yukarı doğru taranır, sonra başın ortasından bölünür ve fiyonk biçimine getirilir. Yüz genel olarak orantısız; burun geniş, gözler açık ve göz kapakları çok geniş.

Troia'dan benzer figürinler C- 6. 1. no.lu figürinde olduğu gibi fiyonk bağlıdır. D.B. Thompson, bu figürinleri olasılıkla M.Ö. 2-1. yüzyıllar arasına tarihler.[213]

Fiyonk bağlı kadın başı, bu bilgiler ışığında olasılıkla M.Ö. 2-1. yüzyıllar arasına tarihlenir.

---

[212] Thompson, 1963: 128. Pl. XLI/189-191; Kekrypholos, kadınların, arkadan topuzun etrafını çevrelemek için kullandıkları başlıktır. Kekrypholos, M.Ö. 5. yüzyılda çok popüler olur; fakat bu popülaritesi aşamalı olarak M.Ö. 4. yüzyıl ve erken Hellenistik döneme doğru azalır.
[213] Thompson, 1963: PI. L/250-251; PI. XLV/207-209.

C- 6. 2. FİYONK BAĞLI KADIN BAŞI [Lev. 18 – Res. 31a-c]

Buluntu yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 25.05.1980
Env. No: 799
Yükseklik: 4,5 cm.
Genişlik: 2,3 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu

Tanım: Baş sağa eğik. Saçlar, önde iki yana taralı ve ensede topuzlu, saçın kıvrımları yüzün etrafında ve boyunda. Yüz genel olarak orantısız; gözler oldukça iri ve açık, göz kapakları oldukça kalın, burun geniş, dudaklar ince, çene oval ve çene altından itibaren kırık.

Fiyonk bağlı kadın başı, profilden köşeli görünen yüz tipi ve bağlama stili ile olasılıkla M.Ö. 2-1. yüzyıllar arasına tarihlenir.

C- 7. ÇELENKLİ KADIN BAŞI [Lev.18 – Res. 32a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2531
Yükseklik: 3,4 cm.
Genişlik: 2,2 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Kavun dilimi saç stili ile birlikte, simit şeklinde bir çelenk başın etrafını çevirir. Yüz yuvarlak.

Kavun dilimi saç stili ile birlikte kullanılan Çelenkler Hellenistik dönem boyunca çok popüler olarak kullanılır.[214]

[214] Thompson, 1963: 46-47.

Yuvarlak yüz tipi, kavun dilimi saç stili ve başına taktığı çelenk ile olasılıkla M.Ö. 3. yüzyılın sonları ve M.Ö. 2 yüzyıla tarihlenir.

IV- D- DİONYSOS DÜNYASI

D- 1. SİLENOS [Lev. 19 – Res. 33a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 25.05.1976
Env. No: 2534
Yükseklik: 6 cm.
Genişlik: 3,2 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Başında kalın bir çelenk, kaşları kalın ve çatık, gür sakallı ve bıyıklı.

Zeus ve Semele'nin oğlu olan Dionysos, üzümü, şarabı ve sarhoşluğu keşfeder. Bitkilerle ilişkilidir aynı zamanda Dionysos ölüler ülkesi ile de bağlantılıdır.[215] Traklar, bitki ve bolluk tanrısı olan Dionysos'a, hayvan etlerini çiğ çiğ yedikleri ve böylece tanrıya kavuşacaklarına inandıkları büyük içki ayinleri düzenlerlerdi.[216]

Genç satyrler ve yaşlı Silenos figürleri Arkaik ve Klasik dönemlerden beri Dionysos'la beraber gösterilir ve vazo resimleri üstünde sık sık karşımıza çıkar. Bunlar, vahşi, sarhoş ve şehvetli olarak gösterilmişlerdir. Zamanla keçi ayaklarını kaybetmiş; ancak hayvan kulaklarını, kuyruklarını ve kalkık burunlu yüzlerini korumuşlardır. M.Ö. 5. yüzyıla ait Myron'un yaptığı Marsyas, bir satyre ait ilk önemli heykeldir.[217]

M.Ö. 3. yüzyılda özellikle İskenderiye'de, Dionysos kültü, kralların koruması altında gelişme imkânı bulur. Satyr ve silenos heykellerini ilk kez o zaman yapılmaya başlanmış olmalıdır. Daha sonra bu heykellerden kopya edilerek de figürinler yapılmıştır.[218]

---

[215] Estin- Laporte, 2003: 105.
[216] Taşlıklıoğlu, 1971: 102-104.
[217] Smith, 2002: 132.
[218] Smith, 2002: 133.

C. Grandjouan, Atina'dan gelen benzer Silenos figürinlerini, M.Ö. 3. yüzyılın sonlarına tarihler.[219].

Silenos figürini, bu bilgiler ışığında olasılıkla M.Ö. 3. yüzyılın sonlarına tarihlenir.

D- 2. GÜNLÜK HAYAT ve KÖYLÜLER

D- 2. 1. ERKEK BAŞI [Lev. 19 – Res. 34a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 25.05.1980
Env. No: 791
Yüksekli: 2,9 cm.
Genişlik: 2 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Saçlar, kabarık kıvrımlar halinde. Yüz yuvarlak. Yüz detayları aşınmış.

Yuvarlak yüz tipiyle olasılıkla M.Ö. 3 yüzyıla tarihlenir.

D- 2. 2. ERKEK BAŞI [Lev.20 – Res. 35a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara (?)
Satın Alma Tarihi: 29.05.1967
Env. No: 128
Yükseklik: 3,8 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Başında saçı çevreleyen bir bant bulunmaktadır. Figürinin yüz detayları oldukça aşınmış. Sakallı ve bıyıklı. Yüzde düşünceli bir ifade var.

Oval yüz tipiyle olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlenir.

---

[219] Granjouan, 1961: 12; PI. 6/241-242.

D- 2. 3. ERKEK BAŞI [Lev. 20 – Res. 36a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2530.
Yükseklik: 3,6 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Yüz oval. Saçlar kısa, ince uzun burun, dudaklar dolgun.

Smyrina'daki örnekle yüz tipi ve kısa saç tipiyle benzerlikler gösterir.[220] Smyrina'daki örnek, M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenir.

Erkek başı, olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenir.

D- 2. 4. ERKEK BAŞI [Lev. 20 – Res. 37a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2533
Yükseklik: 2,7 cm.
Genişlik: 2,2 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Saçlar kısa ve yüzü çevreler. Yüz yuvarlak, gözler ve ağız küçük, burun kısa.

Yuvarlak yüz tipiyle olasılıkla M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenir.

D- 2. 5. ERKEK BAŞI [Lev. 21 – Res. 38a, b]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 25.02.1976

---

[220] R.A. Higgins (1969): *Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities,* British Museum I, London: s. Pl. 51/E; Pl. 51/C.

Env. No: 430
Yükseklik: 3,8 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Turuncu
Tanım: Sakallı ve bıyıklı. Alında kırışıklıklar ve yüzde düşünceli bir ifade var.

Oval yüz tipiyle olasılıkla M.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlenir.

D- 3. GROTESK FİGÜRİNLERİ

D- 3. 1. GROTESK ERKEK BAŞI [Lev. 21 – Res. 39a-c]

Buluntu Yeri: Malkara
Satın Alma Tarihi: 26.03.1987
Env. No: 1718
Yükseklik: 3.5cm.
Genişlik: 2,2 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Yüz, genel olarak aşınmış. Baş kel, kulaklar geniş, ağız ucu kalkık, burun geniş, burun delikleri nokta olarak belirtilmiş. Olasılıkla bir köle başıdır

Grotesk, İskenderiye edebiyatına özgü bir türdür. Bu tür, dilin ve hareketlerin komik bir taklididir ve genellikle orta halk tabakasının geleneklerini yansıtır. Grotesk figürinler, kaba yüzlü erkek ve kadın figürinleridir. Bu figürinler, deforme olmuş vücutlara sahiptir. Smyrna ve Alexandria'de bu tip figürinlerden çok sayıda yapılmıştır. İlk defa nerede bu kadar moda olduğu açıkça belli olmasa da istatistiksel veriler Smyrna veya Alexandria'yı akla getirir. Bu figürinler, M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyıllar arasında yaygın olarak üretilmiştir. M.Ö. 1. yüzyılda grotesk figürinler, Smyrna'da çok popüler olur.[221]

[221] Grandjouan, 1961: 24.

39 no.lu erkek başı yüz tipi olarak; Troia, Korinth ve Myrina eserleriyle benzerlikler gösterir.[222]

Bu bilgilere dayanarak Grotesk başı, olasılıkla M.Ö 1. yüzyıla tarihlenir.

D- 3. 2. GROTESK ERKEK BAŞI [Lev. 22 – Res. 40a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 17.12.1987
Env. No: 1794
Yükseklik: 3,5 cm.
Genişlik: 3,2.cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Tombul yüzlü ve kel erkek başı. Kulaklar büyük.

Grotesk figürinleri, M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyıllar arasında yaygın olarak üretildiğine göre, Grotesk başı, olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenir.

D- 3. 3. GROTESK ERKEK BAŞI [Lev. 22 – Res. 41a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 17.12.1987
Env. No: 1761
Yükseklik: 3,5 cm.
Genişlik: 3,18 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Başı kel, yüzü yuvarlak ve tombul, kulakları kepçe ve büyük, burnu kısa. Kırışık alınlı.

Grotesk figürinleri, M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyıllar arasında yaygın olarak üretildiğine göre ve yüz tipiyle Grotesk başı, olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenir.

---

[222] Mollard-Besques, 1963: Pl. 174/a-MYR 327; b-MYR 324; Davidson, 1952: Pl. 29/330; Thompson, 1963: Pl. XXIX/138-139.

IV- E- TİYATRO İLE İLGİLİ FİGÜRİNLER

E- 1. KOMEDYEN (Aktör) FİGÜRİNİ [Lev. 23 – Res. 42a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2524
Yükseklik: 7,3 cm.
Genişlik: 3,9 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Baş hafif sola eğik, bacak kısmı kırık ve eksik. İki kol göbekte vücuda yapışık, gövde oldukça tombul. Figürinin arkası düz, yüzeyi pütürlü. Yüzün sol tarafı tahrip olmuş. Tombul yüzlü.

Komedyen figürinleri, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren sevilerek üretilmiştir. Anadolu, adalar ve Yunanistan'da yaygın bir şekilde kullanılmış olan figürinlerin Anadolu'daki esas üretim merkezleri, Smyrna ve Tarsus olup, özellikle Bergama, Priene ve Delos'ta kullanılmıştır.[223]

Komedyanın kökeni de tragedyanın kökeni gibi Dionysos şenlikleridir. Yeni komedya M.Ö. 330 yılında başlar ve yaklaşık M.Ö. 250 yılına kadar sürer. Yeni komedyanın en önemli özelliği, asker, aşçı gibi yeni tipler yaratmasıdır. Bu karakterler, mitoloji veya efsanelerden değil gündelik hayattan alınmıştır.[224]

E- 1.no.lu figürin stilistik açıdan Myrina tipli komedyen figürinleriyle benzer özelliklere sahiptir. Bu özellikler; iki kolun göbekte vücuda yapışık biçimde yapılması, gövdenin oldukça tombul olmasıdır. Myrina tipli komedyen figürinleri olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.[225]

Komedyen figürini, bu bilgilere dayanarak, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

---

[223] Atik, 2004: 46.
[224] G. Çelgin, (1990): *Eski Yunan Edebiyatı*, İstanbul: s. 126 127.
[225] Besques-Mollard, 1963: PL. 171/d-Myrina 924; M. 99.

IV- F- GLADYATÖR VE SAVAŞÇI FİGÜRİNLERİ

Gladyatörün geçmişi, Etrüsklerin savaşarak yitirdikleri kişilerin onuruna düzenledikleri cenaze törenlerinde; düşman savaş esirlerini dövüştürerek, ölülerin kanına karşılık düşman kanı akıtma geleneğine dayanır.[226] Roma'da M.Ö. 264'te Brutus'un cenazesinde yapıldığı bilinen ilk gösteride dövüşen gladyatör çiftlerinin sayısı üç iken Iulius Caesar zamanında bu sayı 300 çifte kadar yükselir. Başlangıçta sadece cenaze törenlerini süslemek amacı ile ve düzensiz aralıklarla yapılan bu gösteriler M.Ö. 3. ve 2. yüzyıllarda giderek artar.[227] Bu gösteriler Roma halkının beğenisini kazandığı için Roma senatosu gladyatör dövüşlerini eğlence aracı olarak kabul etmek zorunda kalır. M.S. 2. ve 3. yüzyıllarda Roma İmparatorluğu'nda yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle, birçok özgür insan gladyatörlüğe başlayarak yaşamını kazanmaya çalışır. Öte yandan, Septimus Severius devrinde (M.S. 193-211), bazı gençler askerliklerini gladyatör okullarında yapıyorlardı. Bu arada bazı imparatorlar gösteriler arasında ortaya büyük para ödülleri koyarak, özgür gençleri gladyatörlüğe özendirmek istiyorlardı. Öte yandan bazı asil aile mensubu kadınların da gladyatör okullarına devam ettikleri bilinmektedir; ancak M.S. 2. yüzyıl sonunda, Septimius Severius tarafından kadınların dövüşmek üzere arenaya çıkmaları yasaklanır. Silahları ya da dövüş biçimleriyle birbirinden ayrılan çeşitli gladyatör sınıfları vardır. Gladyatörler, Samnitlere özgü silahlar taşırlar; yani spatha, geniş ve kısa bir kılıç. Rakibinde ise büyük ve dikdörtgen şeklinde bir kalkan, başında miğfer siperliği vardır. Thraklar veya barbarlar, yuvarlak kalkan ve hançer taşırlar. Rakipleri bunların karşılarına genellikle, Galyalılar gibi miğfer ve kısa bir kılıçla çıkarlardı. En yaygın kullanılan şapka tipi ise Phrigya şapkasıdır. [228]

Traklarda, Gladyatör dövüşlerinin nasıl ortaya çıktığı daha geniş bir şekilde ele alınırsa; Thraklar, Pontus Kralı Mithridates'in ordusunda kendilerine karşı savaştıkları için Romalılar tarafından şiddetle cezalandırılan birçok Thrak askerinin arenalara gönderilmeleri sonucu Thraklar adını alan bu yeni gladyatör türü ortaya çıkmıştır. Thraklar kendilerini parma veya parmula adı verilen küçük bir kalkanla korurlardı.[229]

---

[226] Malay-Sılay, 1991: 7.
[227] Thompson, 1963: 121.
[228] Malay-Sılay, 1991: 13; Thompson, 1963: 122.
[229] Malay-Sılay, 1991: 19.

Genellikle kare şeklinde olan kalkanların yuvarlak ve üçgen şekillerine de rastlanmaktaydı. Bu gladyatörlerin kullandıkları silah; kimi zaman ucu kavisli bir hançer, kimi zamanda ortasında zikzak olan bir mızraktı. Thraklarda; miğfer, kolluk, kemer ve önlük bulunmaktaydı.[230]

Gladyatör karşılaşmaları M.S. 1. yüzyılda Anadolu halkı tarafından benimsenmiş olmalı ki, bu dönemde Nysa (Sultanhisar) ile Laodikeia (Denizli) gibi kentlerde amphitheatrumlar inşa edilmiştir.[231]

F- 1. 1. GLADİATRİK[232] [Lev. 24 – Res. 43a-c]

Buluntu Yeri: Marmara Ereğlisi-Geren Mahallesi
Satın Alma Tarihi: 29.07. 1979
Env. No: 947
Yükseklik: 12 cm.
Genişlik: 7,8 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Başında sorguçlu miğfer. Miğferin sorgucunda askı deliği bulunur. Uzun saç lüleleri omuzlarında. Khiton, sol göğsünden aşağıya doğru dökülüyor ve kalçayı kapatıyor. Sol elde dairesel kalkan, sağ el aşağıda bel hizasında. Kırık olan figür, sırt kısmından üç parça halinde tümlenmiştir.

Troia'daki 138-a no.lu figürinde khiton sol göğsünden aşağıya doğru dökülür ve kalçaları kapatır. Figürin yuvarlak bir kalkan taşır. Eşarp başın üzerinden çenesini sarar. Başında sorguçlu miğfer bulunur. Figürine yandan bakıldığında miğferin sorgucunda bir askı deliği bulmaktadır. Uzun saç lüleleri omuzlarına dökülür. D.B. Thompson, 138-a no.lu gladyatör figürini stil ve teknik olarak M.S. 3. yüzyıla tarihlemektedir.[233]

---

230 Malay-Sılay, 1991: 19-20.
231 Malay-Sılay, 1991: 8.
232 *Gladiatriks*, M. Junkelmann tarafından, tüm kadın gladyatörleri (*gladiatrices*) bir çatı altında toplayan bir sözcük olarak kullanılmıştır (M. Junkelmann 2002: "Gladyatörlerin Silahları ve Dövüş Teknikleri" *Efes Gladyatörleri, Öğleden Sonra Ölüm,* 20 Nisan 2002'de Başlayan Efes Müzesindeki Sergi: s. 36).
233 Thompson, 1963: 122; PL. XXIX/138-a.

Birçok kadın gladyatör figürinleri teknik olarak M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısı; üslupsal olarak da M.S. 3. yüzyıl olarak tarihlendirilir. Kadınlar, savaş aktivitelerinden çekilmelerine rağmen bu zamandan sonra pişmiş toprak figürin tipi olarak popülerliğini devam ettirir.[234]

Bu bilgiler ışığında kadın gladyatör figürini olasılıkla, M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 1. 2. GLADİATRİK [Lev. 25 – Res. 44a-c]

Buluntu Yeri: Marmara Ereğlisi-Geren Mahallesi
Satın Alma Tarihi: 29.07.1979
Env. No: 948
Yükseklik: 12 cm.
Genişlik: 7,5 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Başında sorguçlu miğfer. Miğferin sorgucunda askı deliği bulunur. Baş cepheden olup, hafifçe öne eğiktir. Uzun saç lüleleri omuzlarına kadar uzanır. Khiton, sol göğsünden aşağıya doğru dökülür ve kalçaları kapatır. Sol elde dairesel kalkan tutmakta, sağ el aşağıda bel hizasında. Kırık olan figürin, önde boyun, arkada ise sırt kısmında bir parça haricinde tümlenmiştir.

Troia'dan[235] gelen kadın gladyatör figürini M.S. 3. yüzyıla tarihlenmiştir.

Kadın gladyatör figürini, Troia figürini ile benzerlik gösterdiğinden dolayı, olasılıkla M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 1. 3. GLADİATRİK BACAĞI [Lev. 26 – Res. 45]

Buluntu Yeri: Marmara Ereğlisi-Geren Mahallesi
Satın Alma Tarihi: 29.07.1979

---

234 Thompson, 1963: 122.
235 Thompson, 1963: 121-122; PL. XXIX/138-a no.lu figürinde khiton sağ göğsünden aşağıya doğru dökülür ve kalçaları kapatır. Yuvarlak kalkan taşır. Eşarp başın üzerinden çenesini sarar. Başında sorguçlu miğfer var. Uzun saç lüleleri omuzlarına dökülür.

Env. No: 949
Uzunluk: 5,7 cm.
Ayak uzunluğu: 3 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Ayak parmakları belirsiz, bilek kısmı belirtilmemiş, işçiliği iyi olmayan bir seri üretimtir. Bacakta askı deliği bulunmakta. Bu bacak, F- 1. 1. veya F- 1. 2. no.lu figürinlerden birine ait olmalı.

Figürinlerde bacaklar, vücuttan ayrı olarak yapılırdı. D.B. Thompson'a göre, gladyatör bacakları olasılıkla çocukları eğlendirmek ve kötü ruhları rahatsız etmek için asılırdı.[236]

Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne Rüşit Kesici'ye ait arsada (eski Perinthos kalıntılarının olduğu yerde) yapılan temel kazısı sırasında arsada bir lahit parçasının bulunması üzerine yapılan kurtarma kazısında 14 adet mermer lahit ortaya çıkarılmıştır. Tekirdağ Etnografya ve Arkeoloji Müzesi Müdürü M. Akif Işın'dan alınan bilgi ise, F- 1. 1. ve F- 1. 2. no.lu figürinler ile F- 1. 3. ve F- 1. 4 no.lu iki bacağın 11 no.lu lahitten geldiği yönündedir. Bu bacaklar, F- 1. 1. veya F- 1. 2. no.lu figürinden birine ait olabileceğine göre tarihleri gladyatör figürinleriyle aynı dolayısıyla M.S. 3. yüzyıl olmalıdır. Bu bacaklar birbirinden farklı özellik taşımaktadır. Bacaklardan biri daha çok aşınmış ve en önemlisi, bu iki bacağın ölçüleri birbirini tutmamaktadır.

Gladyatör figürinine ait bacak, bu bilgiler ışığında, olasılıkla M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 1. 4. GLADİATRİK BACAĞI [Lev.26 – Res. 46]

Buluntu Yeri: Marmara Ereğlisi-Geren Mahallesi
Satın Alma Tarihi: 29.07. 1979
Env. No: 950
Uzunluk: 6,3 cm.
Ayak uzunluğu: 3 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi

[236] Thompson, 1963: 121.

Tanım: Ayak parmakları belirsiz, bilek kısmı belirtilmemiş, işçiliği iyi olmayan bir seri üretimtir. Bacakta askı deliği var. Bu deliğin bir yüzü aşınmış ve genişlemiştir.

Bu bacak, Troia'daki 138-b no.lu[237] bacakla benzerlik göstermektedir. Troia'daki 138 no. lu figürininde bacağı tektir. F- 1. 1 ve F- 1. 2. no.lu figürinlerin tek bacaklarının olması, acaba bunlar tek bacaklımıydı sorusu akla getirtiriyor.

Gladyatör figürinine ait bacak, F- 1. 1 ve F- 1. 2. no.lu figürinlerden birine ait olabileceğine göre olasılıkla, M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 2. 1. GLADYATÖR FİGÜRİNİ [Lev. 27 – Res. 47a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04. 07. 1985
Env. No: 1537
Yükseklik: 6 cm.
Genişlik: 4 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Yüz detayları aşınmış. Başındaki miğferinde askı deliği bırakılmıştır. Sol eliyle kalkan, sağ eliyle mızrak ya da kılıç tutmakta. Üzerinde zırh, belinde kemer var.

Enez Taşaltı Nekropolü'nde[238] atılan molozlar arasında, toga giysili, sol elinde kalkan, sağ elinde ise kılıç tutan, giyimiyle bir gladyatörü andıran bir Romalı savaşçı figürini buluntular arasındadır.[239]

Kermeyan Köyü-Malkara'dan Tekirdağ Etnografya ve Arkeoloji Müzesi'ne getirilen F- 2. 1**.** no.lu figürin, Enez'de gelen figürinle duruş ve başındaki askı deliği ile benzer özellikler gösterir.

---

237 Thompson, 1963: 122, PL. XXIX/138-b.
238 Erzen-Başaran 1993: 208; Kült yeri, 1986/1987 yıllarında ortaya çıkartılan mezarlar ile Nekropol'ün batısında geçen yol arasında kalan kesimde ortaya çıkartılan 2 no.lu lahdin batısında yer almaktadır.
239 A. Erzen-S. Başaran (1992): "Enez (Ainos) Kazısı, 1990 Yılı Çalışmaları," *XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt: II, s. 57, res.: 22.

İmparator Claudius tarafından emekli askerleri yerleştirmek amacıyla kurulmuş olan bir Roma kolonisi olan Apri'de (Kermeyan Köyü) bulunmuş olan bir gladyatör mezar steli bilinmektedir. Bu mezar stelinin yazıtı, M.S. 3.yüzyıla tarihlenmektedir.[240]

Gladyatör figürini, bu bilgiler ışığında, olasılıkla M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 2. 2. GLADYATÖR FİGÜRİNİ [Lev. 27 – Res. 48a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 17.12.1987
Env. No: 1759
Yükseklik: 4,4 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Açık kahverengi
Tanım: Başta askı deliği bulunur. Başında miğferi yok. Saçlar düz, uzun ve sırtına kadar uzanmakta. Saçlar alnın yarısında. Yüz tombul, burun geniş, ağız açık ve büyük, göz kapakları iri, boyun kalın ve boyunda kolye var. Beli kemerli, sağ omuz çıplak. Sol tarafındaki olasılıkla sadak veya kolluk olmalı, sadağı veya kolluğu tutan bir kemer var.

Figürinin sol tarafındaki eğer sadaksa; bu gladyatör *Sagittarius* gladyatörlerini temsil eder. Sagittarius gladyatörlerinin birbirine ok atarak dövüştükleri sanılmaktadır. Sagittarius'ların bellerinde kalın kemer ile kollarında kolluk olduğu bilinmektedir.[241]

F- 2. 1. no.lu gladyatörin üzerindeki giysi ve başındaki miğfer ile farklı olan; ancak aynı bölgeden gelen F- 2. 2. no.lu figürin, olasılıkla M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 2. 3. GLADYATÖR FİGÜRİNİ [Lev. 28 – Res. 49a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 08.04.1976
Env. No: 666

---

[240] Sayar, 1992: 173.
[241] Malay-Sılay, 1991: 24.

Yükseklik: 5,8 cm.
Genişlik: 2,5 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Başta askı deliği bulunur. Başında miğferi yok. Yüz detayları büyük ölçüde aşınmıştır. Saçlar ortadan ayrık, yanlara ve arkaya taralı, alın basık, burun ince uzun, çene küçük. Göğsünde bir kolye taşımaktadır. Boyun sol tarafından itibaren kırık.

F- 2. 2; F- 2. 4. no.lu figürinler gibi başında miğferi yoktur; fakat onlarınkine benzer askı deliği bulunmaktadır.

Özellikle F- 2. 2. no.lu figürinle yüz tipi ve saç stili bakımında benzerlikler gösteren F- 2. 3. no.lu figürin, olasılıkla M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 2. 4. GLADYATÖR FİGÜRİNİ [Lev. 28 – Res. 50a-c]

Buluntu Yeri: Tekirdağ
Satın Alma Tarihi: 15.02.1968
Env. No: 208
Yükseklik: 3,8 cm.
Genişlik: 2,7 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Başı gövdeye oranla iri, başında miğferi yok Başta askı deliği bulunur. Yuvarlak yüz çok aşınmış, saç uzun ve omuzlarda. Üçgen alınlı, khiton sağ göğüsü açıkta bırakacak şekilde. Belinde kemer, sağ omuz çıplak. Sol tarafındaki olasılıkla sadak veya kolluk olmalı, sadağı veya kolluğu tutan bir kemer, sol kol ve belden aşağısı kırık.

F- 2. 2; F- 2. 3. no.lu figürinler gibi başında miğferi yok. Başındaki askı delikleri, saç stili ve belindeki kemer bakımından benzerlik gösteren; ancak yüz tipi farklı olan F- 2. 4. no.lu figürin, olasılıkla M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

F- 3. 1. SAVAŞÇI FİGÜRİNİ [Lev. 29 – Res. 51a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara

Satın Alma Tarihi: 04.07.1985
Env. No: 1538
Yükseklik: 5,8 cm.
Genişlik: 4 cm.
Hamur Rengi: Açık turuncu
Tanım: Baş hafif sola yatık, Phrygia şapkalı, yüzü aşınmış.

Savaşçı figürinleri daha çok Roma döneminde yaygın olarak üretilir.[242] Basit bir şapka olan *tiara*, arkeolojide Phrygya şapkası[243] olarak geçer. *Tiara*; yüksek ve alçak olmak üzere ikiye ayrılır. Bu şapka, Perslerin egemenliğinden sonra görülmeye başlamıştır. Daha sonra yumuşak Phrygya şapkalarının yerini metal miğferler almıştır.[244]

D.B. Thompson, Phrygya şapkalı başları, M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihler.[245]

Başındaki Phrygya şapkası ve yuvarlak yüz tipiyle olasılıkla M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenir.

IV- G- OYUNCAKLAR

G- 1. BİNİCİ FİGÜRİNİ [Lev. 30 – Res. 52a, b]

Buluntu Yeri: Heraion Teichos (Karaevlialtı)(?)
Satın Alma Tarihi: 06.12.1985(?)
Env. No: 1654
Yükseklik: 9,4 cm.
Genişlik: 5,8 cm.
Hamur Rengi: Açık kahverengi

---

242 Grandjoun, 1961: 18.
243 Grandjouan, 1961: PI.7/319,324,326; Goldman, 1950: Pl. 244/441-442; Pl. 249/486-487; N. Baydur (1991): ‘‘Tarsus-Donuktaş Kazısı 1988,” *XI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt: I, s. 379, res.: 21; N. Baydur (1994): “Tarsus-Donuktaş Kazısı 1992,” *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt: I, s. 227, res.: 21-22.
244 J. H. Young - S. H. Young (1955): *Terracotta Figurines from Kourıon in Cyprus*, Philadelphia: s. 193-207.
245 Thompson, 1963: 129; PI.XLI/192-193.

Tanım: Dikdörtgen bir kaide üzerinde sola doğru ilerleyen bir atın üzerindeki binicinin başı cephedendir, gövdesiyse 3/2 bir dönüşle yapılmıştır. Elleriyle hayvanın boynunu tutmaktadır. Başında konik bir şapka, olasılıkla *pilos*[246] giyer. Saçlar uzun, yuvarlak yüz detayları aşınmış. Atın başı küçük, boynu kısa ve boynunda bir delik var. Bu delik olasılıkla ip takılmak için yapılmış, kuyruğu kalın ve gövdesine yapışık olup ucunda yuvarlak bir oyuk vardır.

Antik çağda pişmiş toprak, ahşap, kemik ve fildişi gibi maddelerden çocuklar için oyuncak bebekler üretilmiştir. Bunun yanı sıra balmumu, mermer, deri ve ketenden yapılmış olanlar da vardır.[247]

Pek çok oyuncak için pişmiş toprak temel malzemedir. Bazıları bir iple çekilebilen ve tekerlekli olmak üzere pişmiş topraktan yapılmış binicili ya da binicisiz atlar, köpek, tavşan ve hatta maymun gibi küçük hayvanlar antik dönemin erkek çocukları tarafından sevilerek oynanan oyuncaklardandır. El ya da kalıpla biçimlendirilerek yapılan hayvan figürinleri oldukça basit olarak biçimlendirilmiştir ve parlak renklerle, geometrik motiflerle süslenmiştir. Binici figürinleri oldukça ilkeldirler ve her dönemde bu ilkelliklerini korumuşlardır.[248]

Pek çok kız çocuk evde oynamaktan hoşlanırken, erkek çocuklar ahşaptan, madenden ve genellikle pişmiş topraktan yapılan iple çekilerek oynanan minyatür atlı arabalar ya da yarış arabaları ile oynadıkları bilinmektedir.[249] Herodotos (VII, 75) at sevgisinin, Thrakialılar arasında çok yaygın olduğunu, kılıç, mızrak ve hançer gibi savaş silahlarını ustalıkla kullandıklarını anlatır. At sevgisiyle yetişen, Thrakialı çocukların oyuncak binici figürinleri ile oynaması doğaldır.

---

[246] *Pilos* yarım küre biçimli, keçeden veya yünden bir başlıktır. Çoğunlukla işçilerin, seyahat edenlerin ve avlananların giydiği pilosu hastalar başlarını sıcak tuttuğu için tercih ederlerdi. Oldukça basit ve süssüz olan bu başlığı, şehir dışında köleler, yoksul köylüler, çobanlar ve sanatçılar giyerlerdi. Toplumda belli bir yeri olan bir Atinalı böyle bir başlıkla dolaşmaya utanırdı (M. Seki, 1985: *Yunan ve Roma Dönemi Giysileri*, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul: s. 3).

[247] K. Uzun (2002): "Klazomenai'den Bir Grup Pişmiş Toprak Oyuncak Bebek," *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 64-69.

[248] A. Özcan (2003): "Antik Çağda Pişmiş Toprak Oyuncaklar," *III. Pişmiş Toprak Eserler Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* Eskişehir: s. 170-171.

[249] A.N. Stilwell (1952): *The Potter's Quarter. The Terracottas*, Corinth XV/2, Princeton-New Jersey: s. 198.

Erkek çocuklar, oyuncaklarını, çocukluklarının sonunda Apollon ve Hermes'e bıraktıkları bilinmektedir. Bu gelenek Roma döneminde de devam etmiştir.[250]

G- 2. BEBEK FİGÜRİNİ [Lev. 31 – Res. 53a-c]

Buluntu Yeri: Vize veya Enez [251]
Hibe Edilen Tarih: 28.03.1997
Env. No: 2219
Yükseklik: 11,4 cm.
Genişlik: 4 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Oturur vaziyette kadın figürini. Saçlar yukarıda, topuzlu. Yüz aşınmış, yalnızca burun belirgin. Boyun kalın, kolsuz küçük göğüslü, bacaklar yapışık, ayak parmakları belirgin, kalça geniş. Figürinin sırt kısmında oval bir buhar deliği bulunmakta. Vücudun alt ve üst kısmında oran bozukluğu var.

Hellenistik dönemde aşırı derecede popüler olan oturabilen bebek figürinleri çıplak ya da giyinik olabilirlerdi. Bu figürinlerin, özünde verimlilikle ilgili anlamlar sakladığı düşünülür. Doğulu tanrıçalar da bu tapımla ilişkilendirilir. Göğsünü tutan ya da kolları yana yapışık olan çıplak kadın figürinleri Mezopotamya'da M.Ö. 3. bine kadar uzanır. Oturan oyuncak bebek tipi, ayakta duran oyuncaklara göre daha uzun süre yaşamıştır. Bu tip, M.Ö. 5. yüzyıl sonunda ortaya çıkar ve Hellenistik dönem içlerine kadar devam eder. Asılmak için yapılan bebeklerin çoğu kadındır; fakat erkek bebek figürinlerine de rastlanır. Oturan oyuncak bebeklerde bacaklar birbirine bitişiktir. Hareketli bacaklara sahip örnek yoktur. Kolların durumu ise bu kurala bağlı değildir. Kalıplanıp omuzlardaki deliklere bağlanan hareketli kollara sahip örnekler olduğu gibi, kolların vücuda bitişik olduğu örnekler de vardır. Kolların gövdeye bitişik olduğu örneklerde, eller bacakları kavramış durumdadır. Bu çıplak bebeklerin, çocuklar tarafından giydirildiği düşünülebileceği gibi, bu figürinler, kültle de ilişkilendirilebilir. Oturan ve

[250] G.S. Merker (2000): *The Sanctuary of Demeter and Kore*, Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic and Roman Periods, Corinth XVIII/4, Princeton-New Jersey: s. 126.
[251] Ferit Halil Mutlu koleksiyonundan hibe yolu ile gelen 23-53 no.lu figürinler içerisinden 2219 no.lu figürin, Halil Bey'in söylediğine göre, olasılıkla Vize veya Enez bölgesinden; fakat üzerinden uzun yıllar geçtiğini, bu figürinin nerden geldiğini tam olarak hatırlayamadığını özellikle vurguladığını da belirtmek istiyorum.

giyimli olarak betimlenmiş olan bu türden kadın figürinlerinin giysilerinin iki biçimde verildiği görülmektedir. Bunlardan ilki ayak bileklerine kadar uzanan, vücudu sıkıca saran ve boyun çevresinde enli bir bandın yer aldığı khitondur.[252] Diğeri ise iyi bir Mısır keteninden yapılmış bol cüppe niteliğindedir.[253] Kadın figürinleri, sanki bir tiyatro kostümü içinde görünmeleri nedeniyle, Sieveking tarafından İsis kültünde tiyatro oyunları icra eden kızlar olarak yorumlanmıştır.[254] Çıplak olarak betimlenen kadın figürinleriyse Nil'in sularında temizlenen, çıplak rahibeler olarak düşünülmüş ve aynı kültte bağlanmıştır.[255]

R. Higgins'e göre bu tür figürinler daha çok Smyrna, Myrina, Priene, Troia gibi Batı Anadolu şehirleri ile Delos ve Samothrake gibi Ege adalarında ortaya çıkmıştır.[256]

Troia'daki geç örneklerin bazılarında kolları gövdeye takmak için gövdede bırakılması gereken kol deliklerinin bulunduğunu, bazılarındaysa bu deliklerin yapılmadığını görürüz. Kol delikleri bırakılmayan figürinleri kaldırmak ve tutmak daha kolaydır. [257]

Bu figürinlerin, ölen bir kişinin yeni yaşamında onu koruması veya tanrıların ona yardım etmesi için de sunulduğu düşünülebilir. Bunlar, sıradan insanların inançlarını gösterme yoludur. Bu figürinler onların hayatta kalmasını sağlar. Sofistike Olympos kültleri ile batıl inançlı insanlar her zaman bir arada var olmuşlardır. İlginç olan, insanlar bu figürinleri adadıkları zaman daha enerjik ve canlı olduklarına inanmalarıdır. Bunlar, M.Ö. 1. yüzyıldaki en süslü ifadeleridir. Delos'taki örneklerde, birbirine bitişik olarak betimlenmiş olan bacaklar arasındaki birleşme perdesi dikkat çekicidir.[258]

Yunanlı kızların, evlenmeden önce oyuncaklarını koruyucu tanrıçalara bıraktıkları bilinir. Artemis bu tanrıçaların başında gelmektedir. Aphrodite, Athena ve Demeter'e de oyuncak bebeklerin adandığı bilinmektedir. Ayrıca çocuk mezarlarına Eros figürinleri ya da oyuncak hayvan figürinleri koyma geleneğini de kazılarda ele geçen buluntular ile

---

[252] Laumonier, 1956: Pl. 42/384, 385.
[253] S. Reinach (1887): *La Necropole de Myrina*, Paris: Pl. II/5.
[254] J. Sieveking (1916): *DieTerakotten der Sammlung Leob*, Vol: II. München: s. 53, Pl.110.
[255] Thompson, 1963: 90.
[256] Higgins, 1967: 116.
[257] Thompson, 1963: 88, Pl. XVII/59, 60.
[258] Laumonier, 1956: Pl. 45/445, 445 (M.Ö. II. yüzyıl örnekleri).

saptanmıştır. Tapınak ve kutsal alanlarda bulunmuş olan oyuncak bebekler iki işleve sahipti. Bunların ilki oyun eşyası, ikincisi adak eşyasıdır.[259]

1991 Yılı Enez (Ainos) kazılarında ele geçen pişmiş toprak Aphrodite figürinleri, bizim figürin ile benzerlik göstermesi bakımından önemlidir. Enez (Ainos) kazılarında ele geçen Aphrodite figürinleri, bizim figürinde olduğu gibi çıplak ve kolsuz olarak oturur vaziyette, kalçaları geniş; ancak saç stili olarak farklılık göstermektedir.[260] Özellikle bu benzerlikler bizim figürinün Enez'den olma olasılığını artırmaktadır.

Bebek figürinini Troia'daki iki eserle karşılaştırabiliriz.[261] Bizim figürinümüz, bu eserlerle yakın benzerlikler gösterir. Troia'dan gelen figürinlerin ikisinin de, tombul vücutları var. Troia'dan gelen 59 no.lu figürin, on iki dalgalı kavun dilimi saç stilli ve oval bir buhar deliği bulunmaktadır. Dejenere örnek olarak nitelen bu figürin M.Ö. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmiştir.[262]

Kroplastlar, M.Ö. geç 2. yüzyıldan itibaren realistik stilde yapılmış çağdaş heykelleri örnek alırlar. Bunun sonucunda, tombul vücutlu, yuvarlak göğüslü, geniş kalçalı normal bir kadını tasvir ederler.[263]

Troia'daki eserlerle, kavun dilimi saç stili ve vucüt tipi benzerliğinden dolayı, olasılıkla M.Ö. geç 2. yüzyıl ile erken 1. yüzyıla tarihlenir.

IV- H- DİĞERLERİ

H- 1. KADIN BAŞI [Lev. 32 – Res. 54a-c]

Buluntu Yeri: ?
Hibe Alma Tarihi: 17.07.1968
Env. No: 225

---

[259] Merker, 2000: 126.
[260] Erzen-Başaran, 1993: 208.
[261] Thompson, 1963: 88; Pl. XVII/59, 60.
[262] Thompson, 1963: Pl. XVII/59.
[263] Thompson, 1963: 89-94.

Yükseklik: 2,5 cm.
Genişlik: 1,8 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Başında, noktalı bir başlık. Başlık, omuz hizasına kadar genişleyerek devam eder. Gözler ve ağız küçük, burun uzun ve ince, işçiliği çok güzel. Boyundan aşağı kırık ve eksiktir.

Smyrna'daki bir figürin başındaki başlık ve yüz tipi olarak bizim kadın başına benzerlik gösterir. Smyrna'daki figürin olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmiştir.[264]

Kadın başı, bu bilgiler ışığında olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenir.

H- 2. KAUSİALI ERKEK BAŞI [Lev. 32 – Res. 55a-c]

Buluntu Yeri: Kermeyan Köyü-Malkara
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 2528
Yükseklik: 2,6 cm.
Genişlik: 2,4 cm.
Hamur Rengi: Pembemsi beyaz
Tanım: Figürinin sadece başı korunmuştur. Başı hafif sola yatık, saçlar yüzünü çevreler. Yüz yuvarlak, aşınmış, sadece burun belirgin, kısa burunlu. Kausia adlı şapka giymekte. Şapkanın merkez kısmı sivri değil ve merkez güçlükle fark edilir. Şapkanın kenarları dar ve başa yakın.

Giydiği şapka (kausia), figürinin tarihlenmesine yardımcı olmaktadır. Kausia, Makedonya şehirlerinde M.Ö. 3. yüzyıl boyunca giyilir ve çok moda olur.[265]

---

[264] Higgins, 1969²: 112; Pl. 52/B.
[265] Makedonia Kralı Philippos II de sikkelerin arka yüzündeki at üzerinde betimlenmelerinde kausia giymektedir (O. Morkholm, 2000: *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri*, çev. O. Tekin, Homer Kitabevi, İstanbul: fig.: 2-3).

Kausialı erkek başı, Troia[266] Myrina[267] ve Morgantina'daki[268] eserlerle, özellikle başlarına taktıkları kausia ile benzerlikler gösterir.

M.Ö. 2. yüzyıldaki merkezler; Thasos, Samothrake, Troia, Myrina, Kyme, Smyrna ve Delos'tur. Troia'daki eserler bu geç grup içerisinde değerlendirilir.[269]

Bu bilgilere dayanarak, kausia giyen erkek başı, olasılıkla M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenir.

H- 3. TAPINAK OĞLANI [Lev. 33 – Res. 56a-c]

Buluntu Yeri: Malkara
Satın Alma Tarihi: 10.07.1985
Env. No: 1567
Yükseklik: 8,5 cm.
Genişlik: 6 cm.
Hamur Rengi: Kırmızımsı kahverengi
Tanım: Saçlar uzun ve kıvırcık, yüz detayları aşındığından dolayı belirsiz, geniş çeneli, vücut çıplak, göğüs ileride ve dik, sağ eli havada bir şey tutuyor gibi, sol dizi yere yakın, sol eli dizinin yanında bir şeye dokunuyor, sağ ayak hemen hemen bükülü.

Klasik ve Hellenistik dönemlerde, kroplastlar ve heykeltıraşlar arasında tercih edilen konunun çocuklar olduğu bilinmekte. Bu grubu oluşturan küçük çocuklar, farklı biçimlerde yerde oturan tiplerdi. Genellikle bir diz yukarıda, sol bacak dizden katlanarak uzanır biçimdedir. Sağ kol sağ dize dayanır vaziyette tasvir edilir. Bu tipte yapılan figürinler, daha çok Akdeniz'in doğusunda üretilir. G. Merker, bu tipin Kıbrıs kaynaklı olduğunu, Mısır'da yapılan bu tip figürinlerin ilk örneklerinin de, Yunanistan'ın bu kültle tanışmasını sağlamış olabileceğini ve bu figürinlerin Yunanistan'ın etkisiyle Rodos'a da geçtiğini düşünmektedir.[270]

---

[266] Thompson, 1963: Pl. XVII/53-57.
[267] S. Besques (1971): Musée National du Louvre, Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite grecs, étrusques et romains, III, Epoques hellénistique et romaine Grèce et Asie Mineure, Paris: Pl. 147/779-789.
[268] Bell, 1981: Pl.113/703.
[269] Thompson, 1963: 84-86.
[270] Merker, 2000: 68.

M.Ö. 5. yüzyılda Atinalılar için Demeter kültü medeniyetin temeli, sağlıklı ve iyi yaşamın ana ilkesi idi. Gene eskilere göre tıp da bir medeniyet ürünü sayılmakta idi. Korinth'teki Demeter Tapınağı'nda ele geçen oturan oğlan çocuğu figürinleri, M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenebilir. Stillwell'in düşüncesine göre, bu tip için yapılan kalıplar geç Arkaik döneme tarihlenir.[271]

Oturur biçimde yapılan bu çocuklar ya tanrıların çocukları ya da kültle ilgilenen ve hizmette bulunan görevliler idi. Dönemin sanatından etkilenerek yapılmış olan en erken oturan oğlan çocuk figürinlerinin görüntüsü ve hareketleri olasılıkla çocuksu değildir. Örnek olarak mezar kabartmalarında çocuklar, küçük yetişkinler gibi tasvir edilmiştir Gerçek çocukların betimlendiği de belirtilmektedir. Bu figürinleri, tek bir tanrı veya tanrıça ile ilişkilendirmek doğru olmaz. Bunların adak olarak sunulmasında bir değil birden fazla neden aranmalıdır.[272]

Demeter kültü, inananları ölümden sonraki yaşama hazırlıyordu. Asklepios'un, hastalarından tedavileri süresince Demeter ve Kore'ye de adakta bulunmalarını istemesi, belki de hastalıktan kurtulduklarında, yaşadıkları için ve dünya nimetlerine şükran duymaları için olduğu düşünülür.[273]Demeter, çocukların doğumlarını ve güzel bir şekilde yetişmelerini sağlayan bir tanrıça olduğundan; Demeter tapınağında, oturan bebek tipinde figürinler ve hastalıklı küçük çocuk bacakları görülür. Demeter'in bu özelliğinden dolayı; antik çağ insanları erkek çocuk olması için, hayatta olan çocuklarının yaşamlarının devamı için, hastalıklı olan çocukların sağlığa kavuşması için ve benzeri sebeplerden Demeter tapınağına bu tip figürinler adarlardı.[274]Oturan çocuk figürinleri aynı zamanda Asklepios kültü ile de ilişkilendirilir.[275]Aphrodite, çocukları yetiştiren ve besleyen tanrıça olduğu için asıl tapınım merkezi olan Kıbrıs'ta onun için oturur şekilde taştan yapılan eserlerin yanı sıra bu eserlere benzeyen pişmiş topraktan yapılmış figürinler de adanırdı. Mezarda bulunan benzer figürinler ise ölenleri temsil eden figürinlerdi.[276]

---

[271] A. N. Stillwell (1948): *The Potter's Quarter. The Terracottas*, Corinth, Vol: XV/1 Princeton-New Jersey, Pl. XIV/66; Stillwell, 1952: Pl. XVI/1, 3.
[272] Stillwell, 1948: 69.
[273] O. Kern (1926): *Religion II*, Berlin: s. 314-318.
[274] Merker, 2000: 72.
[275] Merker, 2000: 69.: Pl. 19/227-234, Pl. 20/236-249.
[276] Merker, 2000: 69-74; 312, 334.

Diğer merkezlerden (Korinth ve Kıbrıs), gelen benzer figürinler, Arkaik ve Klasik dönem içerisinde değerlendirilmiştir.

H- 4. ZENCİ BÜSTÜ **[Lev. 34 – Res. 57a-c]**

Buluntu Yeri: Tekirdağ
Satın Alma Tarihi: 04.01.2001
Env. No: 740
Yükseklik: 12 cm.
Genişlik: 9,5 cm.
Hamur Rengi: Pembe
Tanım: Saçlar alnın bir kısmını örtmekte, alın dar, gözler iri, burun geniş ve küt, dudaklar etli. Ağız hafif açık, tebessüm eder durumda. Çene, küçük ve dar; elmacık kemikleri belirgin.

Bu figürinin büst biçiminde yapılması, o dönemde yaşayan bir zenci liderin büstü olabileceğini düşündürür.

Mitoloji dışı buluntu grupları arasında, örneğin değişik ırklara özellikle Afrikalılara ait figürinler dikkat çekicidir. Bunların bir kısmı gerçek fizyonomileri ile verilirken, bir kısmı da abartılı, hatta karikatürize edilmiş olarak yapılmışlardır. Özellikle ikinci gruba giren figürinlerde daha çok alay veya komedize etmek, gerçekçiliğin önüne geçer. L. Zoroğlu, burada diğer bir amacın bu tiplerin aşağılanması olduğunu, aşağılamanın o dönemdeki kölelik kurumu ile ilgili olması gerektiğini ve bu durumun kendilerini daha üstün bir ırk olarak gören Romalı anlayışın da bir yansıması olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir.[277]

Zenci başı, Korinth'teki figürinlerle yüz tipi ve saç stiliyle benzerlikler gösterir.[278]
Korinth'teki figürinler, olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyıl arasına tarihlenir

Zenci başı, olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyıl arasına tarihlenir.

---

277 Zoroğlu – Çalık Ross, 2001: 27.
278 Davidson, 1952: PI. 39/429; PI. 41/449.

SONUÇ

"Tanagra Stili" adı verilen pişmiş toprak figürinlerinin üretimine Erken Hellenistik dönemde başlanır. Atina ve Tanagra dışında başka bir merkez de, Atinalı ustaların göç edip, üretimde bulundukları Aleksandria (İskenderiye) idi. Anadolu'da ise, Smyrna (İzmir) yakınlarındaki Myrina ve Tarsus'tur.

Yukarıda adı geçen bölgelerden gelen figürinlerin çoğu çeşitli dünya müzelerinde bir kısmı da Türkiye'deki müzelerde ve özel koleksiyonlarda yer almaktadır.

Araştırmamda yer alan 19 figürin koleksiyoncu Hüseyin Karalamacı'dan satın alınmıştır. Bu figürinlerden 4 tanesi Malkara'dan, 15 tanesi Malkara-Kermeyan Köyü'ndedir. 9 tane buluntu yeri belli olmayan figürin ise koleksiyoncu Şakir Taner'den satın alınmıştır. Gerek Hüseyin Karalamacı gerekse Malkara-Kermeyan Köyü'nde yaşayanlar, Şakir Taner'in Malkara-Kermeyan Köyü'ndeki eserlerle ilgilendiğini ifade etmişlerdir. Bu bilgiler ışığında Şakir Taner'den satın alınan eserlerin de Kermeyan Köyü'nden gelme olasılığı kuvvetlidir.

Aphrodite başı ve Binici figürini, Tayyip Kaplan'dan satın alınan eserlerdir. Bu eserlerin buluntu yeri tam olarak bilinmemektedir. Bu eserlerin buluntu yeri hakkında, Tekirdağ Etnografya ve Arkeoloji Müzesi Müdürü M. Akif Işın'dan alınan bilgi ise, Tayyip Kaplan'ın bu figürinleri, Karaevlialtı'da bir sitede bekçilik yaparken bulup müzeye getirdiği yönündedir. Mimar Sinan Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı Sayın Doç. Dr. Neşe Atik'in, bu eserlerin Heraion Teichos (Karaevlialtı) kazılarında çıkan figürinlerle benzerlik gösterdiğini belirtmesi, buluntu yerinin Heraion Teichos olma olasılığını artırır.

C-4.2. ve G-2. no.lu figürinler, Ferit Halil Mutlu koleksiyonundan hibe yolu ile müzeye kazandırılmıştır. Ferit Halil Mutlu bu figürinlerin olasılıkla Vize veya Enez bölgesinden olduğunu belirtmiştir. Ferit Halil Mutlu bu eserleri daha iyi korunacağına inandığı için Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne hibe etmiştir; fakat Mutlu'nun, üzerinden uzun yıllar geçtiği için, bu figürinlerin nerden geldiğini tam olarak hatırlayamadığını özellikle vurguladığını da belirtmek istiyorum.

1991 yılı Enez (Ainos) kazılarında ele geçen pişmiş toprak Aphrodite figürinleri, bizim bebek figürini ile benzerlik göstermesi bakımından önemlidir. Ainos kazılarında ele geçen Aphrodite figürinleri, G-2. no.lu eserimizde olduğu gibi çıplak ve kolsuz olarak oturur vaziyette,

kalçaları geniş; ancak saç stili olarak farklılık göstermektedir. Özellikle, bu benzerlikler G-2. no.lu eserin Enez'den olma olasılığını artırmaktadır.

1983 yılında Enez'de yapılan kazılarda mozaik zeminin üzerinde ele geçen bronz heykellerden biri de sakallı tanrı Serapis'in heykelidir. Enez'den gelen ve şu anda Edirne Müzesi'nde teşhirde bulunan 1434 env. no.lu eser ile stilistik açıdan benzer özellikler gösteren bizim Serapis figürini, bu bakımdan ilginçtir.

Grotesk figürinleri, M.Ö. 1. yüzyıl ve M.S. 1. yüzyıl arasında yaygın olarak üretildiği bilindiğine göre bizim Grotesk figürinlerimiz de olasılıkla, bu yüzyıllar arasına tarihlenebilir.

Kadın gladyatör figürinleri, teknik olarak, M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısı; üslupsal olarak da M.S. 3. yüzyıla tarihlendirilir. D.B. Thompson, Troia'dan gelen 38-a no.lu figürinini M.S. 3. yüzyıla tarihler.

Bu bilgiler ışığında, tezde ele alınan kadın gladyatör figürinleri ve onlara ait olası bacaklar, olasılıkla, M.S. 3. yüzyıla tarihlenir.

Apri (Kermeyan Köyü), Roma İmparatoru Claudius (M.S. 41-54) tarafından, emekli askerlerin yerleştirildiği bir koloniydi. Bu dönemdeki adının *Colonia Claudia Aprensis* olduğu, Kermeyan Köyü'nde ele geçen ve *Aprensis* isminin geçtiği yazıtlardan bilinmektedir.

M.H. Sayar tarafından, Trakya'da yapılan yüzey araştırmalarında Kermeyan Köyü'nden tespit edilen mezar stel parçasının latince yazıtın da, mezar sahibinin, Legio prima adiutrix'te görev yapan Romalı bir asker olduğu ve 25 yıllık askerlik hizmetinden sonra emekli olup, Apri'ye yerleşip burada 70 yaşında öldüğü anlatılmaktadır. Yazıt, M.S. 3 yüzyıla tarihlenmiştir.
Kermeyan Köyü'den yüzey buluntusu olarak, Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne getirilen gladyatör figürinleri, yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu destekleyici olması bakımından önemlidir.

Kroplastlar, M.Ö. 3. yüzyıl da mermer, M.Ö. 2. yüzyıl da ise bronz heykellerden esinlenerek; sosyal yaşamı gerçekçi bir biçimde kopya eden figürinler yapmışlardır.

Knidos Aphrodite'si kopya edilerek yapılan çıplak Aphrodite figürini, cinsel çekiciliği kuvvetli olan Hellenistik kadınını yaratmada; Arles ve Capua'da görülen iki önemli tipi kopya ederek yapılan bizim yarı giyimli Aphrodite figürüni, yeniden ele alınan edep anlayışının birer örneği olması bakımından önemlidir.

Araştırmamda yer alan tanrı ve tanrıça figürinleri, Trakya kültleri adı altında yaptığım çalışmayla geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bu figürinlerin, Hellenistik ve Roma döneminde yaşayan insanların inanaçlarını, sosyal yaşamını yansıtması bakımından önemlidir. İnsanların kendi soylarını devam ettirmek ve sosyal düzenini garanti altına alabilmek için tanrı ve tanrıçalara değişik işlevler yüklediği, simgelerinin ise değiştiği görülür.

Figürinlerin hamur renkleri, müze deposunda incelenerek yapılmaya çalışılmıştır. Tekirdağ içinden geldiği düşünülen figürinlerin hamur renkleri; pembe (H-4.), pembemsi beyaz (B-5., F-2.4.), Malkara ve Malkara-Kermeyan Köyü'nden gelen figürinlerin hamur renkleri; pembe, (A-1., B-1., B-3., B-4., C-1.1., C-2.2., C-3.2., C-3. 5., C-4.1., C-6.1., D-1., D-2.1-D-2.4., E-1.), pembemsi beyaz (C-2.1., C-5.3., C-3.1., C-5.2., C-5.4., C-7., H-2.), açık turuncu (C-4.3., C-5.5., A-3., C-6.2., D-2.5., D-3.1- D-3.3., F-3.1.), kırmızımzı kahverengi (C-3.4., C-2.3., F-2.1., F-2.3., H-3.), açık kahverengi (C-3.3., A-2., F-2.2.) ve sarımsı kahverengi (C-5.1.), Marmara Ereğlisi'nde gelen figürinlerin hamur renkleri, kırmızımsı kahverengi (F-1.1.- F-1.4.), Barbaros'tan gelen figürinlerin hamur renkleri kırmızımsı kahverengi (C-1.2., C-3.6.), Karaevlialtı'dan gelen figürinlerin hamur renkleri kırmızımsı kahverengi (B-2., G-1.), Enez'den gelen figürinlerin hamur renkleri kırmızımsı kahverengi (C-4.2., G-2.), Buluntu yeri belli olmayan figürinlerin hamur renkleri ise; açık turuncu (A-4.), pembemsi beyaz (H-1.) ve açık kahverengidir (C-1.3.).
Görüldüğü gibi aynı bölgeden gelen figürinlerin hamur renkleri çoğunlukla birbirine benzemekte; fakat üretim yerlerinin kesin olarak belirlenmesi için kil analizlerinin yapılması gerekir.

Sonuç olarak tez konusu olan figürinler, M.Ö. 3. ve M.S. 3. yüzyıllar arasına tarihlendirildi. Değerlendirme yapılırken, diğer merkezlerden gelen figürinlerin tarihleri ve bunların en yoğun üretildiği dönemler kriter alındı.

KAYNAKÇA

Alanyalı, H.S. (2002): "Hellenistik Dönem Tanagra Atölyelerinde Terracotta Üretimi," *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 177-179.

Antipater, (1916-1918): *Anthologia Palatina VI*, (çev. W.R. Platon), London.

Archibald, Z.H. (1998): *The Odrysian Kingdom of Thrace*, Oxford.

Atik, N. (2002): "Traklar Anadolu'da ilk kez Gün Işığı Görüyor" *Bilim ve Ütopya*, S. 4, s. 69-71.

Atik, N. (2004): "Tekirdağ Karaevlialtı Pişmiş Toprak Figürinleri" *60 Yaşında Fahri Işık'a Armağan – Anadolu'da Doğdu*, İstanbul: Ege Yayınları, s. 43-53.

Baydur, N. (1991): "Tarsus-Donuktaş Kazısı 1989" *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt: I, s. 377-390.

Baydur, N. (1994): "Tarsus-Donuktaş Kazısı 1992" *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt: I, s. 225-241.

Behr, C.A. (1968): *Aelius Aristides and the Sacred Tales*, Amsterdam.

Bell, M. (1981): *The Terracottas*, New Jersey.

Besques, S (1971): *Musée National du Louvre, Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite grecs, étrusques et romains, III*, Epoques hellénistique et romaine Grèce et Asie Mineure, Paris.

Bieber, M. (1951): *Hellenistic Sculpture Age*, New York.

Burr, D. (1934): *Terra-Cottas from Myrina in the Museum of Fine Arts*, Boston.

BMC, *Thrace*, A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, London.

Çelgin, G. (1990): *Eski Yunan Edebiyatı*, İstanbul.

Davidson, G.R. (1952): ‘‘The Minor Object’’ *Corinth XII*, New Jersey.

Davis, N., Kraay, C.M. (1973): *The Hellenistic Kingdoms. Portrait Coins and History*, London.

Delemen, İ. (2004): *Tekirdağ Naip Tümülüsü*, İstanbul.

Delev P. (2004): “A Terra Cotta Statuette of Aphrodite from Isperihovo” *Von Domica bis*, Sofia: s. 271-275.

Empereur, J.Y. (1995): *A Short Guide to the Greco- Roman Museum Alexsandria*, Alexandria.

Erdoğu, B. (1997): “Edirne İli 1995 Yılı Yüzey Araştırması,” *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 1, s. 273-291.

Erdoğu, B. (1999): “1997 Yılı Edirne İli Yüzey Araştırması,” *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 345-358.

Erdem, Z. K. (2003): “Tekirdağ Karaevlialtı (Heraion Teichos) Antik Kenti İthal Çanak Çömlekleri,” *Keşan Sempozyumu*, s.10-16.

Erhat, A. (1993): *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul.

Erzen, A. (1994): *İlkçağ Tarihinde Trakya*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Erzen, A. (1994): ‘‘Edirne, Güneydoğu Avrupa Araştırma Merkezi ve Enez Kazıları,’’ *IV.Müze Kurtarma Kazıları Semineri,* s.10-16.

Erzen, A./S. Başaran, (1992): “Enez (Ainos) 1990, Yılı Çalışmaları,” *XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, No: II, s. 53-67.

Erzen, A./S. Başaran, (1993): "1991 Yılı Enez (Ainos) Kazıları," *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, No: II, s. 205-221.

Erzen, A. /S. Başaran (1988): "1986 Yılı Enez Kazısı Çalışmaları" *IX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, No: II, s. 279-297.

Estın, C. Laporte, H. (2003): *Yunan ve Roma Mitolojisi*, (çev. M. Eran), İstanbul.

Goldman, H. (1950): *The Terracotta Figurines, Excavations at Gözlü Kule*, Tarsus, Vol I, The Hellenistic and Roman Periods, Princeton: Princeton Unıversity Press, s. 297-383.

Grandjouan, C. (1961): "Teracottas and Plastik Lamps of the Roman Period," *AJA* VI, New Jersey: Princeton Unıversity Press, s. 1-25.

Havelock, C.M. (1981): *Hellenistic Art. The Art of the Classical World from the Death of Alexander the Great to the Battle of Actium*, London.

Herodotos (1991): *Herodot Tarihi*, (çev.M. Ökmen), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Higgins, R.A. (1969): *Greek Terracottas Figures*, London.

Higgins, R A. (1969): *Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities,* British Museum I, London.

Hoddinott, R.F. (1981): *The Thracians*, London.

Homeros, (1993): *İlyada*, (çev. A. Erhat- A. Kadir), İstanbul: Can Yayınlar.

Homeros, (1992): *Odysseia*, (çev. A. Erhat- A. Kadir), İstanbul: Can Yayınlar.
Jackson, R. (1999): *Roma İmparatorluğu'nda Doktorlar ve Hastalıklar*, İstanbul: Homer Kitapevi.

Junkelmann, M. (2002): "Gladyatörlerin Silahları ve Dövüş Teknikleri" *Efes Gladyatörleri, Öğleden Sonra Ölüm,* 20 Nisan 2002'de Başlayan Efes Müzesindeki Sergi, s. 25-42.

Jurukova J. (1987): *Le Monnayage Des Villes En Mesie İnferieure et en Thrace Pendant Le II-III s. Hadrianopolis*, Sofia.

Kern, O. (1926): *Religion II*, Berlin.

Koromila, M. (1997): *Thrace*, İstanbul: Lecture at İstanbul University.

Ksenephon, (1962): *Anabasis*, (Çev. H. Örs), İstanbul.

Laumonier, A. (1956): "Les figurines de terre cuite," *Exploration archéologique de Délos Cilt. XXIII*, Paris.

LİMC, (1981): "Oidipous-Theseus," VI, s.v. 2/2, 504, 305-323.

LİMC, (1981): "Aphrodisias-Athena," II, s.v. 2/2, 36.

LİMC, (1981): "Atherion-Eros," III s.v. 2/2, 625, 305.

Malay H., Sılay H. (1991): *Antik Devirde Gladyatörler*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Mansel, A.M. (1938): *Trakya'nın Kültür ve Tarihi*, İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

Mansel, A.M. (1965): *Edirne*, Ankara: TTK.

Mansel, A.M. (1995): *Ege ve Yunan Tarihi*, İstanbul.

Merker, G. S. (2000): *The Sanctuary of Demeter and Kore, Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic and Roman Periods, Corinth XVIII/4*, New Jersey-Princeton.

Mollard-Besques, S. (1963): *Musée National du Louvre, Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite grecs, étrusques et romains, II Myrina,* Paris.

Morkholm, O. (2000): *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri*, (çev. O.Tekin), İstanbul: Homer Kitapevi.

Özcan, A. (2003): "Antik Çağda Pişmiş Toprak Oyuncaklar" *III. Pişmiş Toprak Eserler Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* Eskişehir: s. 166-172.

Özdoğan, M. (1999): "Anadolu'dan Avrupa'ya Açılan Kapı Trakya," *Arkeoloji ve Sanat*, S. 90, s. 2-28.

Özyiğit, Ö. (1990): "Pişmiş Toprak Sahte Heykelciklerin Stil ve Teknikleri," *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 239-266.

Plinius, (1958): *Naturalis Historia*, (çev. H.R. Rackham), London.

Reinach, S. (1887): *La Necropole de Myrina*, Paris.

Sayar, M.H. (1990): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları," VI. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 152-159.

Sayar, M.H. (1992): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları" *IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 171-181.

Sayar, M.H. (1993): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları" *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 153-172.

Sayar, M.H. (1994): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 1992" *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 29-33.

Sayar, M.H. (1996): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 1994" *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: I, s. 49-53.

Sayar, M.H. (1997): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 1995" *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: I, s. 107-111.

Sayar, M.H. (2002): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 2000" *19. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 99-109.

Sayar, M.H. (2003): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 2001" *20. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 51-59.

Sayar, M.H. (2005): "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarih-Coğrafya Araştırmaları 2003" *22. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, s. 229-234.

Seki, M. (1985): *Yunan ve Roma Dönemi Giysileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Lisans Tezi.

Serdaroğlu, Ü. (1996): *Eski Çağda Tıp*, İstanbul.

Sevin, V. (2001): *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası 1*, Ankara: TTK.

Sieveking, J. (1916): *DieTerakotten der Sammlung Leob*, Vol: II. München.

Sjöqvist, E. (1955): "Cypriote Tapınağının Görevlisi" *AJA*, LIX, s. 122-130.

Smith, R.R.R. (2002): *Hellenistik Heykel*, (çev. A. Y. Yıldırım), İstanbul: Homer Kitapevi.

Soykal-Alanyalı, F. (2002): "Ephesos'da Bulunmuş Olan Bir Terracotta Figürin Işığında Kourotrophoi" *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 169-176.

Stillwell, A. N. (1948): *The Potter's Quarter*. *The Terracottas,* Corinth, Vol: XV/1, Princeton-New Jersey.

Stillwell, A.N. (1952): *The Potter's Quarter. The Terracottas,* Corinth, Vol: XV/2, Princeton-New Jersey.

Şahin, N. (2001): *Zeus'un Anadolu Kültleri*, İstanbul.

Targaç, M.İ. (2003): *Anadolu Medeniyetlerinde Kültür Yansımaları*, İzmir.

Taşlıklıoğlu, Z. (1961): *Trakya'da Epigrafi Araştırmaları I*, İstanbul.

Taşlıklıoğlu, Z. (1971): *Trakya'da Epigrafi Araştırmaları II*, İstanbul.

Thompson, D.B. (1963): *Troy. The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period*, Supplementary Monograph III, New Jersey: Princeton.University Press.

Uzun, K. (2002): "Klazomenai'den bir grup Pişmiş Toprak Oyuncak Bebek" *II. Pişmiş Toprak Eserler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 64-69.

Varia Anatolica (1990): Anatolie Antique, fouilles françaises en Turquie, *Catalogue de l'Exposition*, Paris-İstanbul.

Vasilopoyloy, A.D. (1914): *Othomanikh Thraikh*, Konstantınoypolei.

Walton, A. (1894): *Cult of Asklepios*, Newyork: Cornell Studies in Classical Philology.

Young, J.H.-Young, S.H. (1955): *Terracotta Figurines from Kourıon in Cyprus*, Philadelphia.

Zoroğlu, L. Çalık Ross, A. (2001): "Tarsus Terra cotta Atölyesi," *I. Uluslar arası Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir: s. 23-28.

LEVHALAR

1–36

LEVHA 1

A- TANRILAR

Resim: 1- Zeus (?) Asklepios (?) Başı)

Resim: 1-a

Resim: 1-b

Resim: 1-c

Resim: 2- Apollon Başı (?)

Resim: 2-a

Resim: 2-b

LEVHA 2

Resim: 3- Eros Başı

Resim: 3-a

Resim: 3-b

Resim: 4- Serapis Başı

Resim: 4-a

Resim: 4-b

LEVHA 3

B- TANRIÇALAR

Resim: 5- Athena

Resim: 5-a

Resim: 5-b

Resim: 6- Aphrodite Başı (?)

Resim: 6-a

Resim: 6-b

LEVHA 4

Resim: 7- Çıplak Aphrodite

Resim: 7-a

Resim: 7-b

Resim: 7-c

LEVHA 5

Resim: 8- Yarı Giyimli Aphrodite

Resim: 8-a

Resim: 8-b

Resim: 8-c

LEVHA 6

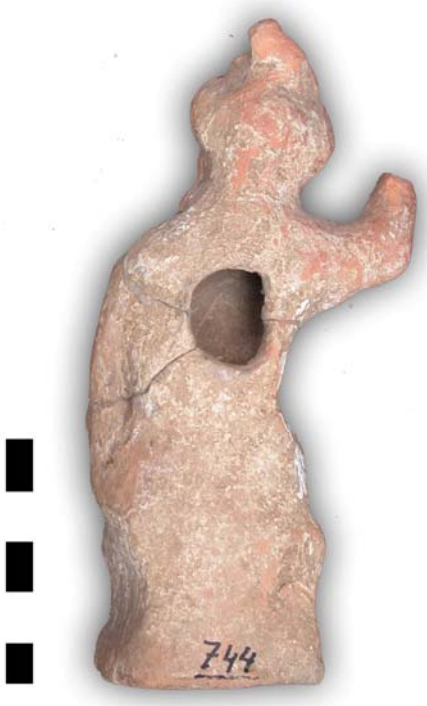
Resim: 9- Leda (?)

Resim: 9-a

Resim: 9-b

Resim: 9-c

LEVHA 7

C- KADINLAR

GİYİMLİ KADIN FİGÜRİNLERİ

Resim: 10- Giyimli Kadın

Resim: 10-a

Resim: 10-b

LEVHA 8

Resim: 11- Giyimli Kadın

Resim: 11-a

Resim: 11-b

Resim: 11-c

LEVHA 9

Resim: 12- Giyimli Kadın

Resim: 12-a

Resim: 12-b

Resim: 12-c

LEVHA 10

ÖRTÜLÜ KADIN BAŞLARI

Resim: 13- Örtülü Kadın Başı

Resim: 13-a

Resim: 13-b

Resim: 14- Örtülü Kadın Başı

Resim: 14-a

Resim: 14-b

LEVHA 11

Resim: 15- Örtülü Kadın Başı

Resim: 15-a

Resim: 15-b

DİADEMLİ VE STEPHANELİ KADIN BAŞLARI

Resim: 16- Diademli Kadın Başı

Resim: 16-a

Resim: 16-b

LEVHA 12

Resim: 17- Diademli Kadın Başı

Resim: 17-a

Resim: 17-b

Resim: 18- Diademli Kadın Başı

Resim: 18-a

Resim: 18–b

Resim: 18-c

LEVHA 13

Resim: 19- Diademli Kadın Başı

Resim: 19-a

Resim: 19-b

Resim: 19-c

Resim: 20- Diademli Kadın Başı

Resim: 20-a

Resim: 20-b

Resim: 20-c

Resim: 21- Stephaneli Kadın Başı

Resim: 21-a

Resim: 22-b

Resim: 23-c

LEVHA 14

KNİDOS SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞLARI

Resim: 22- Knidos Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 22-a

Resim: 22-b

Resim: 22-c

Resim: 23- Knidos Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 23-a

Resim: 23-b

Resim: 23–c

LEVHA 15

Resim: 24- Knidos Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 24-a

Resim: 24-b

Resim: 24-c

KAVUN DİLİMİ SAÇ STİLİNDE KADIN BAŞLARI

Resim: 25- Kavun Dilimi Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 25-a

Resim: 25-b

Resim: 25-c

LEVHA 16

Resim: 26 Kavun Dilimi Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 26-a

Resim: 26-b

Resim: 26-c

Resim: 27 Kavun Dilimi Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 27-a

Resim: 27-b

Resim: 27-c

Resim: 28 Kavun Dilimi Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 28-a

Resim: 28-b

Resim: 28-c

LEVHA 17

Resim: 29- Kavun Dilimi Saç Stilinde Kadın Başı

Resim: 29-a

Resim: 29-b

Resim: 29-c

FİYONK BAĞLI KADIN BAŞLARI

Resim: 30- Fiyonk Bağ Stilinde Kadın Başı

Resim: 30-a

Resim: 30-b

Resim: 30-c

LEVHA 18

Resim: 31- Fiyonk Bağ Stilinde Kadın Başı

Resim: 31-a

Resim: 31-b

Resim: 31 -c

ÇELENKLİ KADIN BAŞI

Resim: 32- Çelenkli Kadın Başı

Resim: 32-a

Resim: 32-b

Resim: 32-c

LEVHA 19

D- DİONYSOS DÜNYASI

Resim: 33- Silenos Başı

Resim: 33-a

Resim: 34-3

GÜNLÜK HAYAT ve KÖYLÜLER

Resim: 34- Erkek Başı

Resim: 34-a

Resim: 34-b

LEVHA 20

Resim: 35-Erkek Başı

Resim: 35-a

Resim: 35-b

Resim: 36- Erkek Başı

Resim: 36-a

Resim: 36-b

Resim: 37- Erkek Başı

Resim: 37-a

Resim: 37-b

LEVHA 21

Resim: 38- Erkek Başı

Resim: 38-a

Resim: 38-b

GROTESK FİGÜRİNLER

Resim: 39 Grotesk Erkek Başı

Resim: 39-a

Resim: 39-b

Resim: 39-c

LEVHA 22

Resim: 40- Grotesk Erkek Başı

Resim:40-a

Resim: 40-b

Resim: 40-c

Resim: 41- Grotesk Erkek Başı

Resim: 41-a

Resim: 41-b

Resim: 41-c

LEVHA 23

E- TİYATRO İLE İLGİLİ FİGÜRİNLER
Resim: 42- Komedyen (Aktör) Figürini

Resim: 42-a

Resim: 42-b

Resim: 42-c

LEVHA 24

GLADİATRİKS

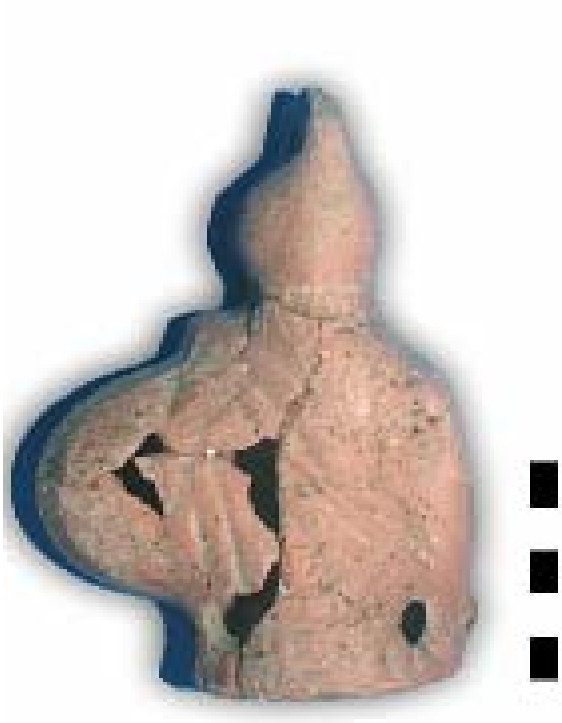
Resim: 43- Gladiatrik

Resim: 43-a

Resim: 43-b

Resim: 43-c

LEVHA 25

Resim: 44- Gladiatrik

Resim: 44-a

Resim: 44-b

Resim: 44-c

LEVHA 26

Resim: 45- Gladiatrik Bacağı

Resim: 46- Gladiatrik Bacağı

LEVHA 27

GLADYATÖR FİGÜRİNLERİ

Resim: 47- Gladyatör Figürini

Resim: 47-a

Resim: 47-b

Resim: 47-b

Resim: 48- Gladyatör Figürini

Resim: 48-a

Resim: 48-b

Resim: 48-b

LEVHA 28

Resim: 49- Gladyatör Figürini

Resim: 49-a

Resim: 49-b

Resim: 50- Gladyatör Figürini

Resim: 50-a

Resim: 50-b

Resim: 50-c

LEVHA 29

F- SAVAŞÇI FİGÜRİNİ

Resim: 51 Savaşçı Figürini

Resim: 51-a

Resim:51-b

Resim: 51-c

LEVHA 30

G- OYUNCAKLAR

Resim: 52- Binici Figürini

Resim: 52-a

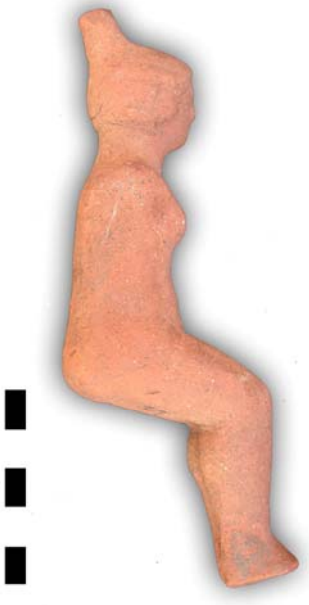
Resim: 52-b

LEVHA 31

Resim: 53- Bebek Figürini

Resim: 53-a

Resim: 53-b

Resim: 53-c

LEVHA 32

H- DİĞERLERİ

Resim: 54- Kadın Başı

Resim: 54-a

Resim: 54-b

Resim: 54-c

Resim: 55- Kausialı Erkek Başı

Resim: 55-a

Resim: 55-b

Resim: 55-c

LEVHA 33

Resim: 56- Tapınak Oğlanı

Resim: 56-a

Resim: 56-b

Resim: 56-c

LEVHA 34

Resim: 57- Zenci Büstü

Resim: 57-a

Resim: 57-b

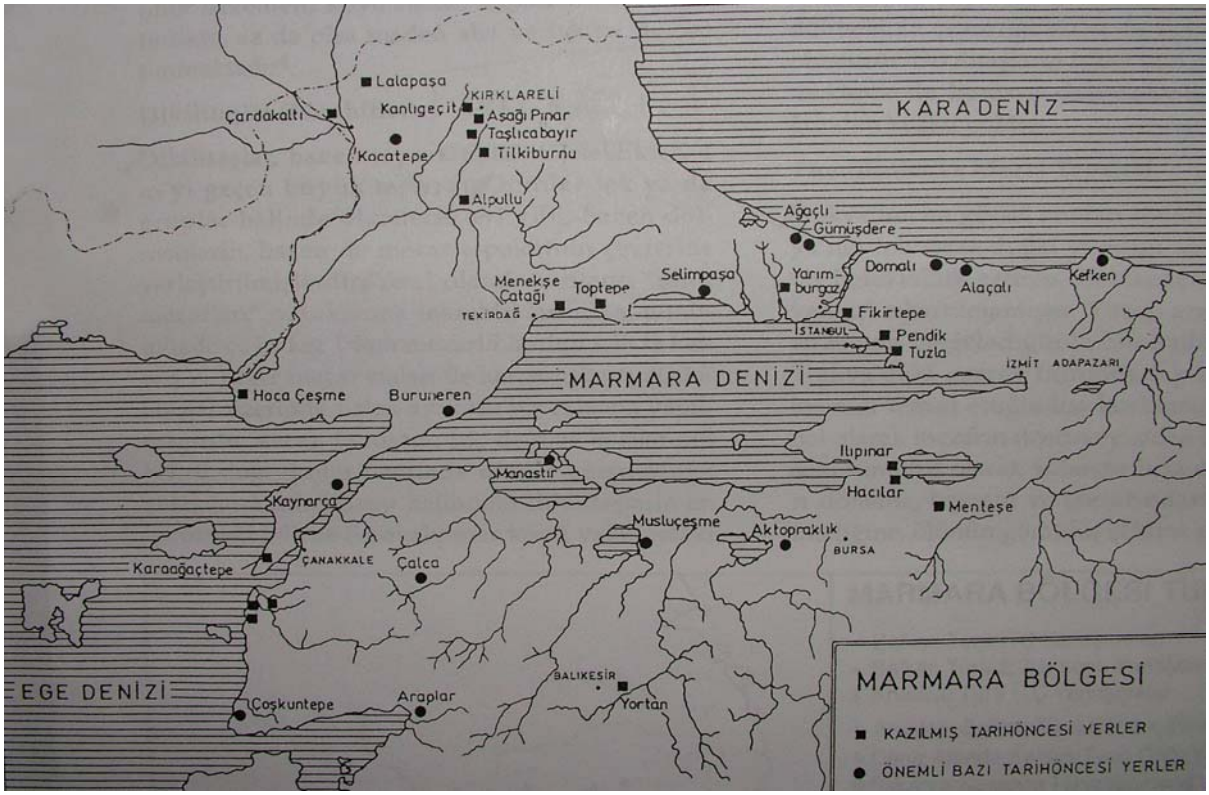
Resim: 57-c

LEVHA 35

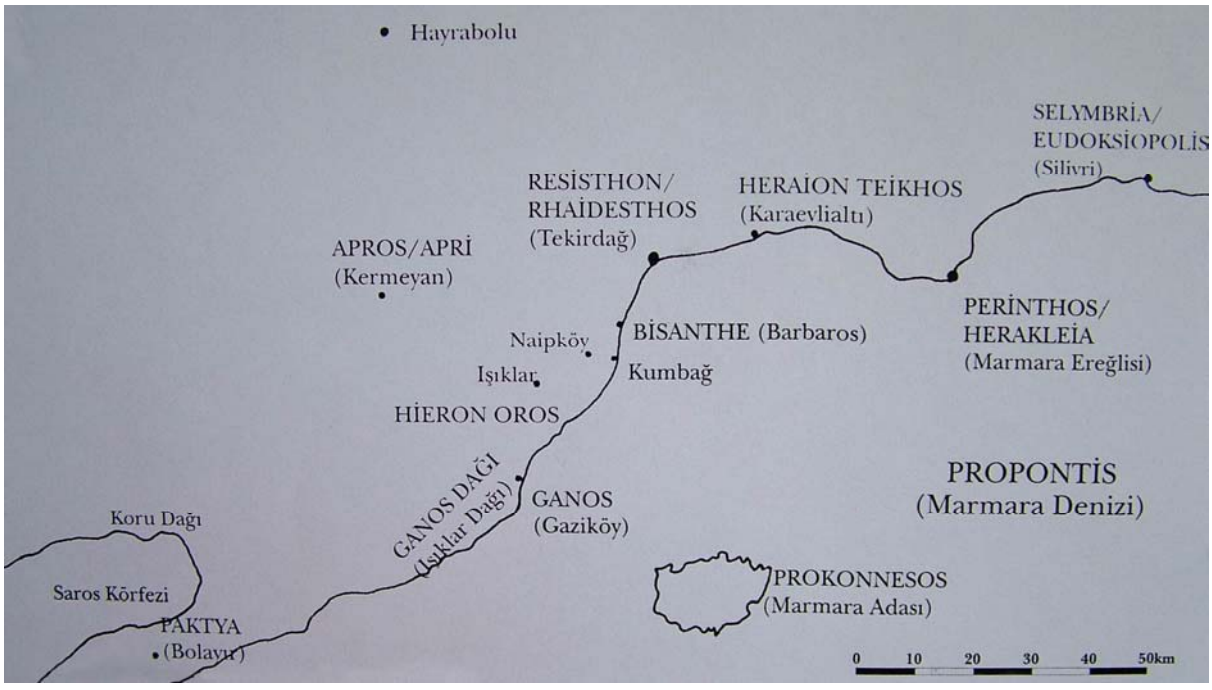

Harita 1. www.Wordmap.cu.uk

LEVHA 36

Harita 2. M. Özdoğan, (1999): "Anadolu'dan Avrupa'ya Açılan Kapı Trakya," *Arkeoloji ve Sanat*, S. 90, s. 5.

Harita .3. İ. Delemen, İ. (2004): *Tekirdağ Naip Tümülüsü*, İstanbul.: s. 2